

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2014-2020 STOWARZYSZENIA LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WAŁECKIM

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Operacja realizowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim” współfinansowana ze środków Unii Europejskiej i środków krajowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach Poddziałania 19.1.

Wsparcie przygotowawcze osi IV LEADER
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Złocieniec, grudzień 2015 roku

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	2
Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	2
Obszar Lokalnej Grupy Działania	3
Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy.....	5
Potencjał i doświadczenie LGD.....	5
Reprezentatywność LGD.....	7
Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD	7
Rozdział II. Partycypacyjny charakter LSR	9
Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności	16
Uwarunkowania przestrzenne.....	17
Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	19
Zasoby pracy.....	21
Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej.....	23
Uwarunkowania działalności i rozwoju sektora rybackiego, przetwórstwa i rynku rybnego.....	24
Warunki przyrodnicze	29
Działalność sektora społecznego	29
Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	30
Uwarunkowania turystyczne	31
Uwarunkowania historyczno-kulturalne.....	33
Rozdział IV. Analiza SWOT	34
Rozdział V. Cele i wskaźniki.....	39
Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	70
Rozdział VII. Plan działania	71
Rozdział VIII. Budżet LSR.....	71
Rozdział IX. Plan komunikacji.....	72
Rozdział X. Zintegrowanie.....	73
Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja.....	76
Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	77
Wykaz wykorzystanej literatury	78
Załączniki	80
Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR	80
Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	81
Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu	91
Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia	103
Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR.....	104

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

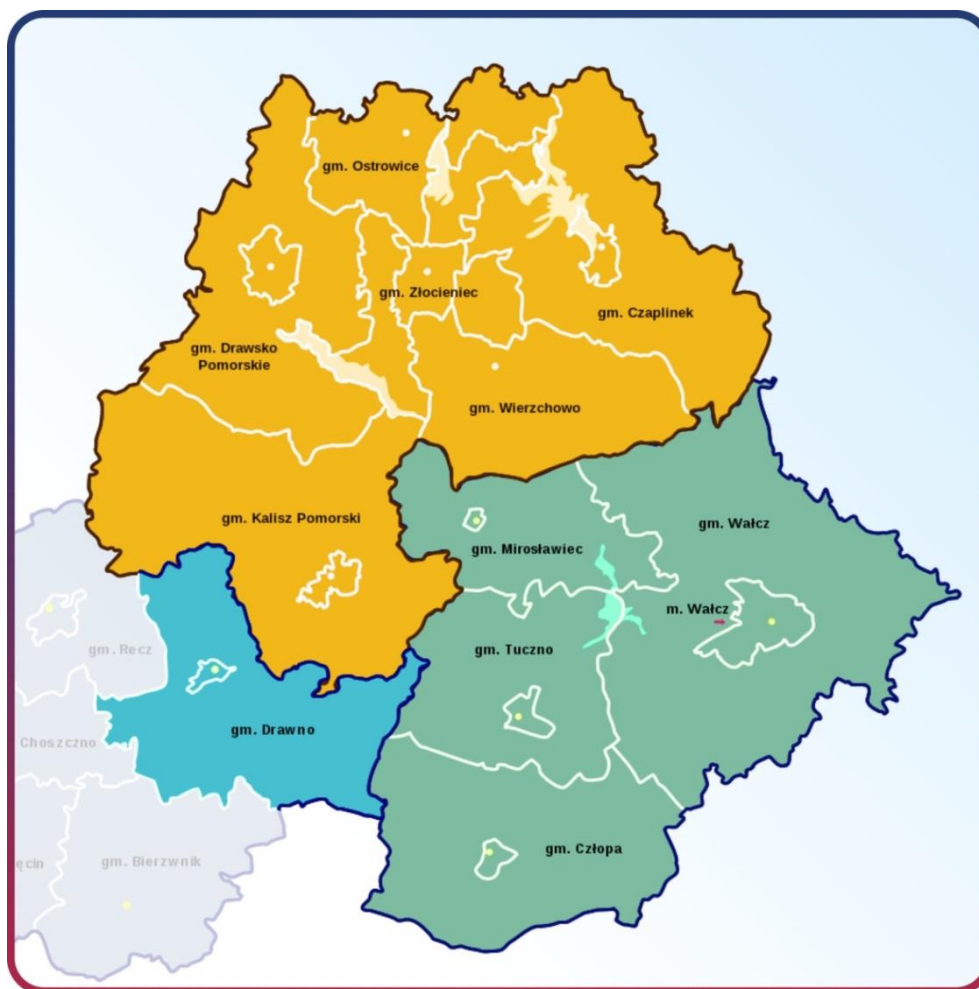
Zgodnie z rozporządzeniem (WE) 1303/2013, w latach 2014-2020 rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest wspierany ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), określane nazwą LEADER kierowany jest przez lokalne grupy działania (LGD), w których skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. RLKS może być wspierany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Podstawowe reguły RLKS przewidziane są w Umowie Partnerstwa (UP) będącym dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014-2020. Zgodnie z UP, RLKS może być realizowane na obszarach wiejskich. Jedna LSR będzie realizowana na obszarze zamieszkanym przez minimum 30 000 mieszkańców z obszarów wiejskich i maksimum 150 000 mieszkańców oraz obejmować będzie obszar przynajmniej 2 gmin, których obszary stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie. LGD działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną. Podstawą wydatkowania środków w ramach EFMiR jest realizacja LSR na obszarze, na którym liczba osób zatrudnionych w sektorze rybackim wynosi co najmniej 50 osób i wartość produkcji mierzona w przychodach z działalności rybackiej wynosi co najmniej 1,3 mln zł. Zasady wydatkowania środków EFRROW w okresie programowania 2014-2020 zostały określone na poziomie unijnym w rozporządzeniu (WE) 1305/2013, natomiast na poziomie krajowym w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 349). Wydatkowanie środków w ramach WPRyb określono w rozporządzeniu (WE) 508/2014 oraz ustawie z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1358). Zasady funkcjonowania LGD określono w specjalnie ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378). Ustawa określa w szczególności zadania oraz właściwość organów – przede wszystkim zarządów województw i lokalnych grup działania (LGD), w odniesieniu do RLKS, w szczególności w zakresie dokonywania wyboru strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR), zasady organizacji LGD, proces i zasady wyboru LSR oraz ogólny zakres umów o realizacji LSR (umów ramowych) oraz wspólne dla wszystkich programów (funduszy EFSI) zasady realizacji RLKS, w tym zasady wyboru operacji przez LGD oraz wspólne zasady udzielania wsparcia. Na podstawie obowiązujących przepisów prawa unijnego i krajowego opracowany został Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) określający zakres operacji, które będzie dostępne w ramach LEADER. Podobnie dla środków rybackich opracowano i przyjęto Program Operacyjny „Rybacko i Morze” na lata 2014-2020 (PO RYBY 2014-2020).

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Partnerstwo Drawy z Liderem Wałeckim" wpisane zostało do KRS w dniu 29 czerwca 2006 r. pod numerem 259629. Siedzibą LGD jest Złocieniec, powiat drawski. **Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) opracowana i wdrażana przez LGD jest strategią wielofundusową, czyli współfinansowaną z EFRROW i EFMiR realizującym cele Umowy Partnerstwa.** Skład stowarzyszenia wypełnia warunki określone art. 34 ust. 3 rozporządzenia (WE) 1303/2013. LGD składa się z przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych oraz mieszkańców – zgodnie z art. 34 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013. Władzami LGD są Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd, Komisja Rewizyjna. Nadzór nad stowarzyszeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności sprawuje Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego.

Obszar Lokalnej Grupy Działania

Obszar LSR w okresie programowania 2014-2020 tworzy jedenaście sąsiadujących ze sobą gmin woj. zachodniopomorskiego, powiatu drawskiego: gm. Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Ostrowice, Wierzchowo, Złocieniec; powiatu wałęckiego: Człopa, Mirosławiec, Tuczno, Wałcz oraz powiatu choszczeńskiego: gm. Drawno. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. na podstawie danych GUS liczba ludności zamieszkującej obszar LSR wynosiła 92 005 osoby. Głównym celem działalności Stowarzyszenia jest wspólne działanie na rzecz szeroko pojętego rozwoju obszarów wiejskich i miejskich swojego regionu. W dniu 18 listopada 2015 roku odbyło się Walne Zgromadzenie Członków gdzie dokonano przyjęcia w poczet członków Stowarzyszenie Lider Wałęcki z Wałcza i zmieniono nazwę stowarzyszenia na Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim”. Proces budowania partnerstwa, który doprowadził do powołania LGD miał wiele etapów i był realizowany z bezpośrednim udziałem mieszkańców gmin wchodzących w skład stowarzyszenia. Zmiana nazwy była wynikiem wstąpienia jako członka zwyczajnego Stowarzyszenia "Lider Wałęcki" z Wałcza, wdrażającego w okresie programowania 2007-2013 Lokalną Strategię Rozwoju na obszarze woj. zachodniopomorskiego, gmin powiatu wałęckiego: Wałcz, Mirosławiec, Tuczno, Człopa. Liczba ludności objęta Lokalną Strategią Rozwoju LGD Lider Wałęcki wynosiła 28 tys. mieszkańców i nie spełniała wymaganego minimum określonego w art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, zgodnie z którym wyboru LSR w okresie programowania 2014-2020 dokonuje się spośród LSR obejmujących obszar zamieszkały przez nie mniej niż 30 tys. mieszkańców. Członkami zwyczajnymi LGD zostały również gmina wiejska Wałcz oraz gminy miejsko-wiejskie Mirosławiec, Tuczno i Człopa z powiatu wałęckiego. Obszar LSR obejmuje obszary spójne przestrzennie 346 196 ha, 359 miejscowości i 172 sołectwa, położony w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, gminy należące do powiatu drawskiego, wałęckiego i choszczeńskiego. Obszar LSR w okresie programowania 2014-2020 uległ zmianie w stosunku do okresu programowania 2007-2013. Gminy wchodzące w skład LGD wskazują na spójność geograficzną, przyrodniczą, historyczną i kulturową. Gminy – Wałcz, Człopa i Drawno z powiatów wałęckiego i choszczeńskiego graniczą bezpośrednio z woj. wielkopolskim i woj. lubuskim. Obszar LSR nie obejmuje gminy miejskiej Wałcz, która z uwagi na liczbę mieszkańców przekraczającą 30 tys. nie spełnia warunków określonych dla „obszaru wiejskiego”, zgodnie z zapisami PROW 2014-2020.

MAPA 1 OBSZAR DZIAŁANIA LGD PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WALECKIM

Źródło: opracowanie własne

Najliczniej zaludnionymi gminami są Drawsko Pomorskie (16 618) oraz Złocieniec (15 485). Najmniej licznie zamieszkałe są gminy Ostrowice (2 595) oraz Wierzchowo (4 372). Świadczy to o znacznym zróżnicowaniu wielkości gmin mierzonej potencjałem ludności. Gęstość zaludnienia na obszarze LGD wynosi 28 os./km² podczas gdy gęstość zaludnienia w województwie zachodniopomorskim wynosi 75 os./km². Świadczy to o stosunkowo niskiej liczbie ludności obszaru. Liczba ludności w przeciągu ostatnich 3 lat spadła, co jest wynikiem utrzymującego się przez lata niskiego przyrostu naturalnego. Średni udział kobiet w liczbie mieszkańców obszaru LGD wynosi średnio 51%, czyli proporcja liczby kobiet i mężczyzn jest zrównoważona, co ogranicza problemy społeczne na tym polu. W większości gmin przeważająca jest liczba kobiet, jedynie w gminach Ostrowice, Wierzchowo, Drawno większą liczbę mieszkańców stanowią mężczyźni. Powierzchnia gmin członkowskich obszaru LSR jest zróżnicowana, od ok. 15 tys. ha w gminie Ostrowice do prawie 57 tys. ha w gminie Wałcz.

TABELA 1 PODZIAŁ TERYTORIALNY OBSZARU LSR

Nazwa gminy	Powierzchnia gminy (ha)	Liczba miejscowości	Sołectwa	Liczba ludności
Drawsko Pomorskie	34 416	32	13	16 618
Złocieniec	19 491	20	9	15 485
Czaplinek	36 484	51	29	11 950
Ostrowice	15 027	31	14	2 595

Wierzchowo	22 919	19	13	4 372
Kalisz Pomorski	48 087	29	15	7 383
Drawno	32 091	53	12	5 236
Walcz	57 491	51	31	12 670
Mirosławiec	20 335	20	10	5 577
Tuczno	24 950	21	14	5 053
Człopa	34 905	32	12	5 066
Razem	346 196	359	172	92 005

Źródło: GUS BDL [dostęp 27.09.2014]

Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy

Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LSR jest silnie determinowany przez sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Analiza danych statystycznych PUP powiatu drawskiego i wałęckiego pozwoliła na identyfikację grup defaworyzowanych mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze LSR: **młodzieży osób poniżej 24 roku życia oraz osób powyżej 45 roku życia**. Z uwagi na bezrobocie na obszarze LSR (na poziomie 12,9% w grupie osób w wieku produkcyjnym), które jest wyższe niż średnia w kraju (8,5% w 2013 roku) grupą defaworyzowaną są przede wszystkim osoby bezrobotne. W ramach tej grupy należy wskazać jednak pewne grupy szczególnie narażone na problem długotrwałego bezrobocia jakim są osoby młode i osoby starsze powyżej 45 roku. Analiza danych z PUP Powiatu drawskiego i powiatu wałęckiego wskazują, że do tej grupy zaliczyć należy przede wszystkim młodzież (osoby poniżej 24 roku życia) mająca trudności w wejściu na rynek pracy zamieszkującą obszar LGD, której liczba wynosi 2330 (dane dla powiatów drawskiego, wałęckiego, choszczeńskiego za 2013 r.). Z uwagi na wysoki poziom bezrobocia, grupą defaworyzowaną są przede wszystkim osoby młode do 30 roku życia. Bezrobotni poniżej 25 roku życia to obok bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia, długotrwanie bezrobotnych czy niepełnosprawnych, osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Z danych PUP wynika, że pomimo posiadanego wykształcenia i kwalifikacji, ta grupa osób napotyka na szczególne trudności podczas procesu wejścia na rynek pracy i uzyskania zatrudnienia. Umiejętności młodych uzyskane w procesie edukacji mają istotny wpływ na ich pozycję na rynku pracy. Kolejną grupę defaworyzowaną stanowią osoby powyżej 45 roku życia - na obszarze LSR mieszka 4 654 takich osób łącznie osoby bezrobotne z tych dwóch grup wiekowych stanowią blisko 8% ogółu mieszkańców jedenastu gmin członkowskich LGD. Pośród tej grupy bezrobotnych notuje się negatywną tendencję wzrostową liczby bezrobotnych. Na specyfikę tego problemu dostępu do rynku pracy rybaków i osób odchodzących od zawodu rybaka wpływa charakter rybołówstwa stawowego, gdzie zlokalizowane są mniejsze struktury rybackie. LGD zamierza w okresie programowania 2014-2020 oddziaływać na te grupy poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia dla osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w tym szczególnie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy, takich jak kobiety powracające na rynek pracy i osoby długotrwanie bezrobotne. Działania LGD skierowane do grup defaworyzowanych będą realizować Priorytet 3 Strategii Europa 2020 *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną*. W Planie komunikacji LGD zaplanowane zostały metody komunikacji z tymi grupami oraz określone zostały rodzaje operacji, które będą im dedykowane wraz ze wskazaniem udziału finansowego takich operacji w budżecie LSR.

Potencjał i doświadczenie LGD

Celem powstania LGD była realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej przy wykorzystaniu środków Leader dostępnych wiejskich organizacji pozarządowych. Cele działania LGD pozostają aktualne w okresie programowania 2014-2020. Celem stowarzyszenia jest bowiem działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez LGD oraz upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich. W okresie programowania

2007-2013 LGD realizowało LSR na obszarze obejmującym 3,5 tys. km², co stanowiło 15,5% powierzchni województwa zachodniopomorskiego. Obszar LSR w okresie programowania 2007-2013 obejmował gminy: Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Ostrowice, Wierzchowo, Złocieniec, Barwice, Borne Sulinowo, Grzmiąca, Szczecinek, Drawno. Zgodnie z LSR 2007-2013 obszar zamieszkały był w 2006 roku przez blisko 99 tys. mieszkańców, czyli 5,7% ludności całego województwa zachodniopomorskiego. W okresie programowania 2014-2020 LGD nie będzie realizować LSR na obszarze gmin należących do powiatu szczecineckiego, gdyż gminy te zdecydowały o realizacji LSR samodzielnie w ramach Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Pojezierze Razem z siedzibą w Szczecinku. W okresie programowania 2014-2020 obszar LSR uległ natomiast powiększeniu o gminy należące w okresie programowania 2007-2013 do Stowarzyszenia LGD Lider Wałęcki, gminy Człopa, Mirosławiec, Tuczno, Walcz (gmina wiejska), z wyłączeniem miasta Walcz. Na zmianę obszaru LSR wpływ miała również możliwość skorzystania ze środków na rozwój obszarów zależnych od rybactwa na lata 2014-2020. W okresie programowania 2007-2013 na części obszaru LSR funkcjonowała Lokalna Grupa Rybacka Stowarzyszenie „Partnerstwo Drawy” z siedzibą w Szczecinku. Natomiast na obszarze LSR Lider Wałęcki funkcjonowała Nadnotecka LGR z siedzibą w Pile, woj. wielkopolskie. Obszar LSROR Nadnoteckiej LGR obejmował w szczególności dwie gminy z woj. zachodniopomorskiego, gminy Człopa i Walcz. Obie LGR dysponowały środkami wsparcia w ramach Osi priorytetowej 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa PO RYBY 2007-2013 finansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Rybackiego (EFR)¹. Zmiana obszaru LSR w stosunku do okresu programowania 2007-2013 uzasadniona była powiązaniem funkcjonalnymi pomiędzy jednostkami terytorialnymi i służy zachowaniu spójności obszaru LSR obejmującemu wspólne problemy społeczno-gospodarcze. Celem stowarzyszenia jest bowiem działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i obszarów zależnych od rybactwa, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez LGD oraz upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich. Spójność obszaru LSR potwierdzają badania kwestionariuszowe CATI z mieszkańcami realizowane przez LGD (N=200 dla LGD Partnerstwo Drawy i N=100 LGD Lider Wałęcki). W przypadku LGD Lider Wałęcki, większość osób, ponieważ aż 87,5% czuje się związana z miejscem zamieszkania, z czego 51% mocno. Jeżeli chodzi o LGD Partnerstwo Drawy 88% osób deklaruje więź z historią i tradycją miejsca zamieszkania². W okresie 2007-2013 LGD wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju. Diagnoza obszaru LGD Partnerstwo Drawy oraz analiza SWOT pozwoliła na określenie wizji oraz wskazanie czterech celów głównych LSR:

- 1) Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Partnerstwo Drawy,
- 2) Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru Partnerstwa Drawy,
- 3) Rozwój turystyki na obszarze LGD,
- 4) Zwiększenie rozpoznawalności regionu poprzez stworzenie podstaw marki: Pojezierze Drawskie.

Celom głównym przypisano sześć celów szczegółowych, a te z kolei przypisano do sześciu przedsięwzięć. Cele te spójne były z kierunkami wsparcia wskazanymi w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego 2007-2013* oraz *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku*. W latach 2009-2015 LGD Partnerstwo Drawy wykorzystało łącznie 14 546 920,00 zł środki finansowe rozdzielne zostały w następujący sposób: Działanie 413. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – 11 401 640,00,00 zł (78,38% środków), Działanie 421. Wdrażanie projektów współpracy – 294 870,00 zł (2,03% środków), Działanie 431. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja – 2 850 410,00 zł (19,6% środków). Spośród kwot udostępnionych LGD Lider Wałęcki w LSR na lata 2009-2015 łącznie 4 865 781,47 zł środki finansowe rozdzielne zostały w następujący sposób: Działanie 413. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – 3 888 086,06 zł (80% środków), Działanie 421. Wdrażanie projektów współpracy – 86 601,00 zł (2% środków), Działanie 431. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja – 891 094,41 zł (18% środków). Podstawowym miernikiem oceny, czy interwencje

¹ EFR na lata 2007-2013 ustanowiony rozporządzeniem Rady (WE) nr 1198/2006 z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rybackiego (Dz. Urz. WE nr L223/1 z 15.8.2006 z późn.zm.).

² Zobacz. Badanie ewaluacyjne w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia „Lider Wałęcki”, STREFAPLUS, Warszawa 2015 r. oraz Badanie ewaluacyjne w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju stowarzyszenia lokalna grupa działania Partnerstwo Drawy, STREFAPLUS Warszawa 2015 r.

dofinansowane ze środków dostępnych za pośrednictwem LGD Partnerstwo Drawy spełniła oczekiwania adresatów jest opinia środowiska lokalnego na temat działalności stowarzyszenia. Wynik badania z mieszkańcami pokazują, że ponad 48% mieszkańców dostrzega widoczne rezultaty funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Drawy³. Sukcesem LGD jest pozyskanie dodatkowych środków zewnętrznych poza PROW 2007-2013. LGD korzystało z dodatkowych środków z KSOW, POKL, WFOŚiGW, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego oraz Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. **W okresie programowania 2007-2013 LGD Partnerstwo Drawy pozyskała łącznie ponad 1,2 mln zł środków zewnętrznych. Również Stowarzyszenie LGD Lider Walecki, które jest członkiem LGD z sukcesem realizowało projekty finansowane ze środków innych niż oś 4 PROW 2007-2013 lub oś 4 PO RYBY 2007-2013. W latach 2008-2014 LGD Lider Walecki pozyskało z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych kwotę blisko 5,3 mln zł.**

Reprezentatywność LGD

Na IV kwartał 2015 r. LGD liczyła 142 członków, z czego 92 podmioty sektor społeczny, a 31 podmiotów stanowiły sektor gospodarczy, 19 podmiotów sektora publicznego. Wśród członków z sektora publicznego przeważają zdecydowanie jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty). Bardzo aktywnymi członkami LGD są Ośrodki Kultury w Kaliszu Pomorskim, Wierzychowie i Złocięncu, które realizują wiele projektów we współpracy z LGD. Sektor społeczny stanowią stowarzyszenia oraz osoby fizyczne (lokalni liderzy), reprezentujący interesy mieszkańców dotyczących programów lokalnych. Aktywnym członkiem LGD reprezentującym sektor społeczny jest Stowarzyszenie Henrykowskie w Siemczynie. Pośród przedsiębiorców są to głównie MSP z obszaru gmin członkowskich LGD zajmujący się usługami dla ludności i działalnością okołoturystyczną. Rada jest organem LGD odpowiedzialnym za decyzje w sprawie wyboru operacji. W Radzie zapewniono udział **przedstawicieli sektora rybackiego**. W Radzie zasiadają również kobiety. Członkowie Rady posiadają wiedzę i znajomość problemów społeczno-gospodarczych obszaru LSR, wykształcenie co najmniej średnie i dobrą znajomość języka angielskiego.

Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD

Do dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD należy zaliczyć Statut Stowarzyszenia – który reguluje cele działania stowarzyszenia, sposoby ich osiągnięcia, prawa i obowiązki członków, strukturę władz i zakres ich kompetencji oraz majątek i sposób rozwiązania LGD; regulaminy: Zarządu, Rady, Walnego Zebrania Członków, Komisji Rewizyjnej oraz Regulamin Biura LGD. Poniżej zaprezentowano syntetyczną informację o sposobie uchwalania i aktualizacji wewnętrznych dokumentów LGD:

Lp	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i aktualizacji
1.	Statut LGD	Zakres uregulowań zgodnie z Ustawą z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm). Statut reguluje m.in. następujące kwestie: wskazanie Marszałka Województwa jako organ nadzoru, uwarunkowania organu decyzyjnego – Rady odpowiedzialnej za wybór operacji oraz szczegółowe kwestie jej kompetencji i zasad reprezentatywności, określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.	Dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC

³ Badanie ewaluacyjne w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia „Lider Walecki”, STREFAPLUS, Warszawa 2015 r., str. 7

2.	Regulamin WZC LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.), zasady protokołowania posiedzeń WZC.	Zatwierdzenie regulaminu działania WZC wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
3.	Regulamin Rady LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach; zasady powoływania i odwoływania członków; zasady dotyczące zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesu wraz z obowiązkiem publikowania protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy; zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania; regulacje zapewniające zachowanie parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego, gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego; zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny); zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego; opis sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej, podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa; opis organizacji naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (np. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia naboru, miejsce składania wniosków); opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do finansowania, w tym postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na finansowanie wszystkich operacji; regulacje zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru; zasady ustalania kwoty wsparcia dla danej operacji z uwzględnieniem przepisów prawa dla poszczególnych programów, z których planowane jest finansowanie LSR; opis sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (w tym warunki i sposób wniesienia protestu, termin na jego wniesienie zgodnie z art. 22 ustawy o rozwoju lokalnych kierowanym przez społeczność; zasady rozpatrywania protestu; wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru. Regulamin Rady określa również zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.	Zatwierdzenie regulaminu działania Rady wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
4.	Regulamin Zarządu LGD	Dokument reguluje w szczególności, podział zadań pomiędzy członków Zarządu	Zatwierdzenie regulaminu działania Zarządu wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
5.	Regulamin Biura LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, podział zadań pracowników biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa oraz animacji. Wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, a także przewidziano metody ich pomiaru. procedury wyboru pracowników, opis stanowisk z podziałem	Zatwierdzenie regulaminu działania Biura wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu.

	obowiązków, zasady premiowania pracowników. W Regulaminie Biura szczegółowo opisano metodę oceny efektywności świadczonego doradztwa i animacji. Wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy i przewidziano metody ich pomiaru.	
--	--	--

W biurze zatrudnione są **cztery osoby: kierownik biura, dwóch specjalistów ds. obsługi projektów oraz księgową**. Pracownik biura musi legitymować się, co najmniej wykształceniem średnim, znajomością tematyki Leader i PROW 2014-2020 oraz aktualnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LSR. Szczegółowe wymagania są adekwatne do przewidzianych obowiązków każdego z pracowników biura LGD. W przypadku osoby zatrudnionej na stanowisku księgowej wymagana jest znajomość przepisów i zasad z zakresu księgowości i rachunkowości, w przypadku kierownika biura wymagana jest znajomość podstaw zarządzania zasobami ludzkimi, natomiast na stanowisku specjalisty ds. obsługi projektów umiejętność prowadzenia doradztwa oraz znajomość narzędzi informacyjnych i promocyjnych. Mając na uwadze konieczność zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego działań LGD przyjęty został **Plan szkoleń dla pracowników biura LGD i członków organu decyzyjnego**. Celem szkoleń jest stałe podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD, które prowadzić będzie do coraz lepszej obsługi interesantów i doskonaleniu umiejętności koniecznych do wykonywania powierzonych zadań.

Rozdział II. Partycypacyjny charakter LSR

Na wstępie zaznaczyć trzeba, iż konsultacje dotyczące potrzeb grup docelowych LSR rozpoczęły się już 2014 roku, czyli jeszcze przed opublikowaniem kompletu aktów wdrożeniowych regulujących wydatkowanie środków w ramach PROW 2014-2020. Prace z mieszkańcami nad kształtem LSR trwały natomiast do grudnia 2015 r. tj. terminu złożenia wniosku o wybór LSR na nowy okres programowania 2014-2020. Podstawą pracy LGD nad nową lokalną strategią była analiza wyników badań ewaluacyjnych wdrożenia LSR 2007-2013, badań własnych zleconych przez LGD i dostępnej literatury w przedmiocie działania LGD (Szczegółowy wykaz literatury znajduje się w *Rozdziale LSR. Wykaz wykorzystanej literatury*).

Konsultacje miały charakter proaktywny. W ramach pracy nad LSR wykorzystano wiele narzędzi partycypacyjnych oraz metod gromadzenia i analizy danych od mieszkańców i grup docelowych LSR. Zastosowano innowacyjne i skuteczne metod partycypacji społecznej. Ze względu na specyfikę pracy nad LSR wykorzystano głównie metody jakościowe tj. Indywidualne wywiady pogłębione, Zogniskowane wywiady grupowe, Telefoniczne wywiady pogłębione, wywiady przeprowadzone za pośrednictwem internetu, spotkania i warsztaty z grupami docelowymi LSR i przedstawicielami zidentyfikowanych na obszarze LSR grup defaworyzowanych, analizy korespondencji i wniosków kierowanych pisemnie do biura LGD, spotkania indywidualne z potencjalnymi wnioskodawcami w biurze LGD oraz pracę Zespołu ds. LSR. Każda grupa społeczna miała szansę wziąć udział w pracy nad LSR. W prowadzonych badaniach telefonicznych CATI z mieszkańcami obszaru LSR Partnerstwo Drawy oraz z mieszkańcami obszaru LSR Lider Wałecki udział wzięły również osoby nie pracujące⁴. **Kluczowym czynnikiem decydującym o skuteczności wybranych metod była otwartość LGD na współpracę z mieszkańcami i grupami docelowymi LSR, czyli zasada partycypacji. Kolejnym był sposób realizacji partycypacji w procesie tworzenia LSR o kryterium użyteczności.** Kryterium użyteczności dostarczyło zestawu założeń wyjściowych, natomiast partycypacyjny model pracy określił sposób realizacji pracy nad LSR na poziomie operacyjnym. Ze względu na charakter pracy nad LSR rozpoczęto pracę nad opracowaniem strategii od analizy wniosków i rekomendacji o charakterze ex-post z wdrożenia LSR 2007-2013 dwóch LGD tj. LGD Partnerstwo Drawy oraz LGD Lider Wałecki.

Podstawą partycypacyjnych metod pracy były zidentyfikowane najbardziej istotne oceny efektów i rezultatów osiągniętych w ramach realizacji interwencji publicznej w okresie programowania 2007-2013. **Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie triangulacji różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji.** Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w tym samym celu jak jest opracowanie LSR. Dzięki temu w sposób świadomy

⁴ Zobacz więcej. Wyniki badania telefonicznego CATI z mieszkańcami obszaru LSR Partnerstwo Drawy, N=200 oraz Wyniki badania telefonicznego CATI z mieszkańcami obszaru LSR Lider Wałecki, N=200.

zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, daje możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna *zasada dialogu*: jednym z naczelných jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe roszczenia (wymagania), troski (oczekiwania), dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służyły zastosowanie odpowiedniego zestawu narzędzi, zawierającego metody i techniki pozwalające na konfrontację różnych opinii/stanowisk oraz na wypracowywanie konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii. **Na szczególną uwagę zasługują innowacyjne metody partycypacji: metoda Walta Disneya oraz warsztaty przyszłościowe przeprowadzone na etapie poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji LSR.**

Głównym narzędziem partycypacji była praca Zespołu ds. LSR złożonego z przedstawicieli trzech sektorów (publiczny, gospodarczy, społeczny) oraz mieszkańców. Zespół odbył dwa spotkania. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystywane były na każdym etapie tworzenia LSR. Każda z grup docelowych LSR miała możliwość również wyrażenia swoich opinii podczas konsultacji Planu Komunikacji LSR, podczas warsztatów strategicznych w ramach posiedzenia Zespołu ds. LSR w dniach 23-24 lipca 2015 r. w Zagrodzie Żubrzej w Jabłonowie k/Mirosławca. Na zlecenie LGD warsztaty przeprowadziła firma STREFAPLUS z Warszawy pt. „Komunikacji społeczna – istotny warunek zapewnienia jakości zarządzania planem strategicznym i skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności w procesie planowania strategicznego - warsztaty strategiczne”. W spotkaniu udział wzięli nie tylko przedstawiciele gmin członkowskich LGD, lecz również reprezentacji szczególnie aktywnych na terenie działania LGD organizacji pozarządowych. **Poniżej zaprezentowano wykaz zrealizowanych działań wykorzystujących narzędzia partycypacyjne na każdym z etapów pracy nad LSR:**

Lp. Etap pracy nad LSR	Partycypacyjne metody konsultacji wraz z najważniejszymi wnioskami
<p>1. Etap definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)</p>	<p>Prace nad LSR na etapie partycypacyjnej diagnozy rozpoczęły się na początku 2015 roku. W ramach otwartych spotkań dla mieszkańców obszaru zorganizowano dwa spotkania otwarte w dniu 30 stycznia 2015 W Pałacu w Siemczynie pt. „Podsumowanie programu Leader realizowanego przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Drawy w perspektywie nowego okresu finansowania 2014-2020” oraz 10 lutego 2015 r. spotkanie Zachodniopomorskiej Sieci Leader. W spotkaniach wzięli udział członkowie Stowarzyszenia, reprezentujący wszystkie trzy sektory, przedstawiciele samorządowych władz wojewódzkich i mieszkańcy obszaru LGD. Przedstawiciele samorządów i mieszkańcy powiatu szczecineckiego wyrazili chęć powołania nowej LGD na nowy okres. Z drugiej strony mieszkańcy i samorządowcy powiatu wałęckiego wyrazili chęć przyłączenia do LGD Partnerstwo Drawy i wspólnego aplikowania do PROW i PO RYBY na okres 2014-2010. W trakcie tych spotkań omówiono m.in. pierwszy etap diagnozowania obszarów. Potwierdzono szczególnych walory przyrodniczo-turystyczne obszaru tak Pojezierza Drawskiego jak i Pojezierza Wałęckiego, podkreślając bardzo podobne uwarunkowania naturalne i antropologiczne. W ramach prowadzonych warsztatów z mieszkańcami obszaru w dniu 21 lutego 2015 roku w Lubieszewie odbyło się spotkanie przedsiębiorców - gestorów turystyki działających wokoło jeziora Lubie i mieszkańców okolicznych miejscowości nt. możliwości zagospodarowania brzegów jezior i rzek w kontekście możliwości, jakie uzyskania wsparcie w</p>

programach PROW oraz PO RYBY w latach 2014-2020. W efekcie tych warsztatów zespół ds. budowy LSR zdiagnozował, iż przy istniejących atrakcyjnych stwierdzono wysoki stopień kłusownictwa na tych akwenach. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych wprowadzono ten zakres operacji do przedsięwzięć LSR. W ramach szerokich konsultacji na początkowym etapie definiowania potrzeb i problemów na **stronie internetowej www.partnerstwodrawy.pl** oraz **profilu w mediach społecznościowych** informowano i zapraszano mieszkańców obszaru ww. spotkania. Ponadto informowano o możliwości osobistego wyrażania swoich opinii zespołowi ds. budowy LSR za pośrednictwem pracowników LGD w biurze Stowarzyszenie. W biurze odbyło się kilkanaście spotkań z przedsiębiorcami i mieszkańcami. W wyniku takich spotkań m.in. zdiagnozowano fakt słabo zróżnicowanej ofercie turystyczno wypoczynkowej, oraz nadmiernej sezonowości ruchu turystycznego. W dniu 30 kwietnia 2015 r. odbyło się **spotkanie otwarte na terenie danych gmin członkowskich LGD Lider Walecki**, w którym brali udział liderzy lokalnych społeczności, przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Sektor publiczny stanowili w tym przypadku samorządowcy: wójtowie, burmistrz, starosta, radni gmin, radni powiatu, sołtysi, kadra zarządzająca jednostkami podległymi samorządowi etc. Sektor społeczny tworzyli przedstawiciele organizacji pozarządowych, kościoła i grup nieformalnych działających na danym obszarze. W wyniku burzliwej debaty, **rozmów prowadzonych "face to face"** oraz **wysłuchań publicznych** zapadła decyzja o połączeniu dwóch Lokalnych Grup Działania działających oddzielnie w latach 2007-2013. Wynikiem tej decyzji było utworzenie oficjalnego stanowiska, które podpisał wicestarosta Jolanta Wegner. Kolejnym etapem spotkania było przeprowadzenie **zogniskowanego wywiadu grupowego dotyczącego potencjału obszaru oraz określenia grup defaworyzowanych**. Uczestnicy narady zobowiązali się do wypełnienia ankiety internetowej CAWI, która udostępniona została dla mieszkańców za pośrednictwem strony www. LGD i serwisów internetowych gmin członkowskich. W badaniu zebrano kwestionariusze ankiet dotyczących aktualnych problemów obszaru LSR. Jako narzędzie partycypacji wykorzystano uczestnictwo w charakterze obserwatorów w posiedzeniach organów kolegialnych administracji samorządowej. Podczas **posiedzeń rady gmin i miast podejmowano dyskusję nad aktualnymi problemami obszaru LSR i gmin członkowskich LGD**. Przedstawiciele JST wskazywali na potrzeby związane z infrastrukturą drogową i konieczności pozyskania nawet drobnych kwot w celu poprawy sytuacji w tym obszarze. W miesiącu kwietniu 2015 roku rozesłano do wszystkich członków LGD Partnerstwo Drawy, przedsiębiorców z uwzględnieniem sektora rybackiego, lokalnych liderów, organizacji pozarządowych oraz samorządów prośbę o wytypowanie lub osobiste zaangażowanie w tworzoną na potrzeby budowy LSR zespołu fachowców. W rezultacie tego powstał **20 osobowa grupa robocza do spraw budowy LSR**, składająca się przedstawicieli trzech sektorów LSR, w tym przedsiębiorców z sektora rybackiego. Kolejny narzędziem

pracy nad LSR były badania ankietowe z mieszkańcami. Ze względów praktycznych, podstawową metodą badania z mieszkańcami była **technika CATI, czyli wspomaganym komputerowo wywiadem telefonicznym (ang. Computer Assisted Telephone Interviewing)**. Badanie przeprowadzono podczas realizacji badania ex-post wdrożenia LSR Partnerstwo Drawy i LSR Lider Wałęcki⁵. W ramach badania dokonano oceny opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD. Badanie zrealizowano na próbie 200 respondentów, mieszkańców obszaru LSR Partnerstwo Drawy i próbie 200 respondentów mieszkańców obszaru LSR Lider Wałęcki. Badanie telefoniczne zostało przeprowadzone w czerwcu 2015 r. Mieszkańcy obszaru LSR Partnerstwo Drawy pozytywnie oceniają zmiany jakie zaszły od 2009 r. w obszarze przedsiębiorczości mieszkańców w swojej okolicy. Ponad połowa respondentów wskazała na poprawę sytuacji w obszarze przedsiębiorczości, a zaledwie 7% wyraziło negatywną opinię. Podobnego zdania byli mieszkańcy obszaru LSR Lider Wałęcki, wskazując jednak, że realizacja LSR w ograniczonym stopniu przyczyniła się do rozwiązywania głównych problemów gmin obszaru LGD związanych z rynkiem pracy. W ocenie mieszkańców wzrosła jakość życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług kulturalnych oraz edukacji. W LSR konieczna będzie realizacja działań ukierunkowanych bezpośrednio na rozwój gospodarczy regionu, które jednak nie były przedmiotem bezpośredniej interwencji środków Leader 2007-2013. W nowym LSR uwzględniono wnioski dotyczące problemów wprowadzając Premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zwieńczeniem pracy na etapie partycypacyjnej diagnozy było spotkanie **LGD i LGR w Sejmiku województwa zachodniopomorskiego w Szczecinie** w dniu 30 czerwca 2015 r. Podczas spotkania wskazano na zasadność kontynuacji projektów współpracy „Włóczykije Pojezierza” zrealizowany w okresie programowania 2007-2013 przez 5 lokalnych grup działania, w tym LGD Partnerstwo Drawy. Analiza wniosków skłoniła do opracowania analizy SWOT.

2. Etap określania celów i ustalania ich hierarchii
- W ramach konsultacji wypracowanych celów były one prezentowane radnym samorządów członków LGD m.in. w dniu 28 maja 2015 roku na Sesji Rady Miejskiej w Czaplunku. **Na stronie internetowej www.partnerstwodrawy.pl** wraz z informacją na temat przeprowadzonych spotkań zamieszczono prośbę o mailowy komentarz do zaproponowanych rozwiązań skierowany do mieszkańców obszaru LGD. Do konsultacji na etapie określenia celów i ustalania hierarchii wykorzystano profil na portalu społecznościowym. W mediach społecznościowych umieszczona została ankieta skierowana do mieszkańców obszaru dla wyrażenia ich propozycji, a także oceny proponowanych rozwiązań. Podczas realizacji badania ex-post wdrożenia LSR Lider Wałęcki zrealizowano **8 spotkań konsultacyjnych z udziałem wszystkich środowisk do których skierowany był PROW na lata 2007-2013** NGO, rolników, przedsiębiorców, lokalnych liderów, JST we

⁵ Zobacz więcej: Badanie ewaluacyjne w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia „Lider Wałęcki”, STREFAPLUS, Warszawa 2015 oraz Badanie ewaluacyjne w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju stowarzyszenia lokalna grupa działania Partnerstwo Drawy, STREFAPLUS Warszawa 2015

wszystkich gminach powiatu wałęckiego. Analiza wniosków z badań z mieszkańcami obszaru LSR pokazuje właściwy dobór celów w LSR. Szczególnie istotne dla mieszkańców były cele związane z tworzeniem nowych miejsc pracy oraz działania dotyczące aktywizacji mieszkańców, które były realizowane przez LGD w okresie programowania 2007-2013. Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz działania skierowane na aktywizację mieszkańców powinny stanowić zatem główny obszar aktywności LGD w kolejnym okresie programowania 2014-2020⁶. W czerwcu 2015 roku zrealizowane na potrzeby realizacji badania ex-post LSR realizowano **badania telefoniczne CATI z mieszkańcami obszaru LSR (obszaru LSR Partnerstwo Drawy, N=200 oraz obszaru LSR Lider Wałęcki, N=200)**. Uczestnicy badania dokonywali oceny ważności obszaru przeznaczonego do wsparcia skala 1-5; 1-niska ważność, 5-wysoka ważność. Najwięcej punktów w ocenie (4,18) mieszkańcy obszaru LSR Lider Wałęcki przyznali na kierunek: Rozwój partycypacji społecznej i wzmocnienie kapitału społecznego oraz (4,15) Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej. Podobne wnioski wynikają z badań CATI z mieszkańcami obszaru LSR Partnerstwo Drawy, którzy wskazywali na potrzebę rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców.

Na etapie określania celów i ustalania ich hierarchii odbyły się **dwa spotkania z organizacjami pozarządowymi i JST i podmiotami w Jabłonowie w dniach 23 i 24 lipca 2014 roku**. Pierwsze spotkanie odbyło się z przedstawicielami samorządów z gmin członkowskich LGD. W efekcie tego spotkania określono, iż głównym celem LSR powinno być wspieranie przedsiębiorczości z jednoczesnym podniesieniem, jakości życia mieszkańców. Podczas **spotkań konsultacyjnych zrealizowanych we wszystkich 11 gminach członkowskich LGD** w dniach od 17 do 29 września 2015 r. głównym tematem była dyskusja o obszarach SWOT obszaru. Finalny kształt diagnozy i analizy SWOT był poddany **konsultacjom ze społecznością rybacką** podczas spotkania w Złocieńcu w dniu 18 września 2015 r. W miesiącach październik - listopad 2015 r. zrealizowano badanie **internetowe CAWI z mieszkańcami dotyczące analizy SWOT**. Mieszkańcy uczestniczący w badaniu ankietowym przyznawali punkty w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało bardzo niski, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. W okresie sierpień - listopad wzięło udział 35 osób. Wagi poszczególnych obszarów analizy SWOT zostały wskazane w Rozdziale IV LSR. Analiza SWOT.

3. Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby

Etap poszukiwania rozwiązań rozpoczął się wraz z rozpoczęciem etapu identyfikowania problemów obszaru LSR podczas pierwszych **spotkań z mieszkańcami obszaru powiatu wałęckiego w czerwcu 2015 r.** Opinie na temat projektowanych rozwiązań dotyczyły głównie zakresów wsparcia, które nie mogły być realizowane z PROW ani z PO RYBY, np. Usługi na rzecz wsparcia zatrudnienia i rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami

⁶ Por. Badanie ewaluacyjne w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia „Lider Wałęcki”, STREFAPLUS, Warszawa 2015, str. 23

realizacji
strategii

w ramach ZAZ i WTZ, Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego - które mogą być finansowane ze środków EFS. Przedstawione przez poszczególne osoby zaproszone do udziału w konsultacjach okazały się mało konstruktywne, a co więcej nie współgrały z tym, co zostało przygotowane. Z tego powodu ostatecznie nie uwzględniono ich w dalszych pracach nad planem. W ramach pracy z mieszkańcami na etapie formułowania obszarów analizy strategicznej wykorzystane zostały metody partycypacyjne - techniki heurystyczne, oparte na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego i zapewniających aktywizację uczestników tj. burzy mózgów, meta planu. Kolejne posiedzenie **Zespołu ds. opracowania LSR** odbyło się 16 listopada 2015 r. w Złocieniu. Podczas spotkania wypracowano rodzaje operacji, które będą finansowane ze środków EFRROW i EFMR. W spotkaniu uczestniczyły również organizacje pozarządowe. Wskazano, że działaniem skierowanym do grup defaworyzowanych powinny być operacje z zakresu przedsiębiorczości, wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych. Ustalono również, że LGD planuje w LSR projekty współpracy do dostępnego limitu 5% budżet zawiera jednak jedynie kwotę z limitu 2%. Projekty współpracy będą kontynuacją projektów z perspektywy 2007-2013. Opis projektów współpracy został ujęty w LSR. Aby móc rzeczowo zaplanować najlepsze rozwiązania na przyszły kształt LSR konieczne było spojrzenie na problem z trzech różnych perspektyw: Marzyciela, Realisty i Krytyka. W ramach spotkań zorganizowano zatem warsztaty z członkami LGD z wykorzystaniem **metody Walta Disneya do wypracowania najlepszych pomysłów na współpracę**. Ustalono, że najlepszym beneficjentem niektórych operacji powinno być samo LGD. Wnioski wypracowane podczas spotkania zaowocowały określeniem operacji własnych LSR w ramach przedsięwzięcia finansowanego z PROW. **Strona internetowa LGD** wykorzystywana była zamieszczania komunikatów nt. aktualności pracy nad LSR. Na stronie internetowej zawieszane były ankiety internetowe CAWI. Na stronie internetowej zamieszczono specjalny komunikat o prowadzonych konsultacjach społecznych w każdej z miejscowości oraz inne bieżące informacje o PROW 2014-2020. Na podstawie tych informacji organizowane były spotkania **wnioskodawców z pracownikami biura LGD**. W ramach realizacji Planu włączenia społeczności lokalnej organizowano pracę biura w taki sposób aby możliwe było spotkanie wnioskodawcy z pracownikiem i rzeczowa dyskusja o planowanych projektach. Oddzielnym narzędziem konsultacji były **spotkania Zachodniopomorskiej Sieci LGD z udziałem pracowników biura LGD**. Podczas spotkania w Goleniowie w dniu 29 października 2015 r. ustalono zasady realizacji projektów grantowych jako narzędzie aktywizacji mieszkańców obszaru LSR, wskazując wstępnie że projekty te powinny przede wszystkim dotyczyć wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych oraz zachowania dziedzictwa lokalnego (stanowiące cele działania 19.2). Podczas

spotkania w dniu 16 listopada 2015 r. wypracowano podejście do innowacyjności. Temu samemu poświęcono kolejny **warsztat podczas spotkania Zachodniopomorskiej Sieci LGD z udziałem pracowników biura LGD w dniu 16 listopada 2015 r.** Innowacyjność została uwzględniona w kryteriach wyboru operacji wraz z przedstawieniem zasad jej oceny. Ciężar udowodnienia, że operacja jest innowacyjna przerzucony będzie na wnioskodawcę i nie będzie bazować na wynikach głosowania członków organu decyzyjnego.

4. Etap formułowania wskaźników realizacji LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego ex-post wdrożenia LSR w czerwcu 2015 r. dotyczyły również obszaru wskaźników LSR 2007-2013. Na podstawie analizy danych pozyskanych z **wywiadów bezpośrednich z beneficjentami** środków LSR (NGO's, JST) wskazano rekomendacje dotyczące większej operacjonalizacji wskaźników celów LSR. W raporcie wskazano, że do pomiaru celów LSR na poziomie rezultatu strategicznego wybranych zostało 8 wskaźników oddziaływania, 14 wskaźników rezultatu oraz 23 wskaźników produktu. System wskaźników LSR jest prosty i nie jest nadmiernie rozbudowany. Wskaźniki nie budzą wątpliwości w zakresie ich adekwatności, realności, spójności, klarowności i mierzalności. Wnioski z badań terenowych pokazały, że konieczne jest wsparcie ze środków na funkcjonowanie i aktywizację działań w przedmiocie sprawozdawczości i monitoringu rzeczowego beneficjentów, ponieważ od beneficjentów pozyskiwanych jest najwięcej danych do pomiaru wartości wskaźników. Analiza wniosków z **ankiet internetowych z członkami LGD CAWI podczas badania ex-post wdrożenia LSR** pozwoliła na sformułowanie wniosku odnośnie wskaźników LSR, które powinny w większym zakresie pozwolić na monitorowanie postępu działań aktywizacyjnych i funkcjonowania LGD, a nie jedynie wdrożenia LSR. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych na tym etapie sformułowano zapisy Planu Komunikacji w zakresie doradztwa uwzględniającego pokazywanie dobrych przykładów działań finansowanych ze środków LSR. Problematyka wskaźników projektów była poruszana podczas **indywidualne konsultacji z mieszkańcami** prowadzonych przez pracowników LGD. Postulowano aby ocena rezultatów przedsięwzięć odnosił się bezpośrednio do produktów (wskaźniki rezultatu bezpośredniego). Przykładem takiego wskaźnika powinno być np. spotkania integracyjne mieszkańców, odbywające się w nowo wybudowanych świetlicach w przypadku przyjęcia za produkt operacji polegających na budowie lub modernizacji świetlic wiejskich. Mierniki (wskaźniki) powinny być mierzalne i nie powodujące dodatkowych nakładów po stronie beneficjentów.

5. Etap identyfikacji grup docelowych strategii

Ostatni etap tworzenia LSR to przede wszystkim podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu. W celu identyfikacji grup docelowych LSR dokonano analizy **ankiet internetowych CAWI z mieszkańcami realizowanych na potrzeby badania ex-post wdrożenia LSR** w czerwcu 2015 r. W badaniu internetowym mieszkańcy wskazywali na zasadność wprowadzenia do lokalnej strategii LGD programów skoncentrowanych na osobach młodych i kobietach. Grupy defaworyzowane zostały określone w Rozdziale 1. LSR Charakterystyka

LGD. Na potrzeby konsultacji z mieszkańcami przygotowano **broszury informacyjne** pokazujące efekty projektów z okresu 2007-2013 i zachęcające do realizacji projektów w kolejnym okresie programowania. Broszury informacyjne udostępnione zostały również na stronie internetowej LGD. Na tym etapie pracy nad LSR wykorzystano metodę **grup przedstawicielskich**. Metoda ta polegała na zaproszeniu do konsultacji organizacji branżowych i środowisk reprezentujących poszczególne środowiska. Ich wiedza i doświadczenie, często o charakterze eksperckim, sprawiła, że przedstawiane przez nich opinie były bardzo wartościowe. Podczas licznych **spotkań z samorządowcami** wskazywano działania skierowane do JST. W dniu 18 listopada 2015 roku w Pałacu Wedlów w Kaliszu Pomorskim odbyło się **Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Partnerstwo Drawy z Liderem Waleckim"**. W części poświęconej budowie LSR omówiono jakie grupy docelowe zostaną szczególnie uwzględnione w LSR wraz z określeniem tzw. grup defaworyzowanych. Przedstawiciele JST wskazali na konieczność kontynuacji działań społecznych realizowanych w okresie 2007-2013 program Działaj Lokalnie. Grupą docelową projektów grantowych LSR powinny być podobnie jak w programie Działaj Lokalnie NGO's. Celem projektów grantowych powinien być wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne, wzmocnienie potencjału III sektora na obszarze LSR oraz stworzenie podstawy dla późniejszej realizacji operacji możliwych do realizacji w ramach trybu konkursowego LSR w ramach działania 19.2. PROW Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju. Z uwagi na to, że członkami LGD są powiat Drawski i powiat Walecki wskazano na oczekiwanie sformułowania działań dedykowanych dla powiatów, jakim będzie modernizacja dróg lokalnych. Wnioski wskazywane podczas spotkań zostały uwzględniono w celach LSR. Przez cały okres programowania LSR zapewniono **dostępność „online” pracownika LGD**. Pracownik biura LGD odbierał telefony o potencjalnych wnioskodawców wyjaśniając zasady i możliwości planowanego wsparcia w ramach LSR.

Jak przedstawiono powyżej LGD wykorzystywało szeroki dobór partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR na każdym etapie programowania LSR. **Współpracę z mieszkańcami, w tym sektorem rybackim przewidziano również na etapie wdrożenia LSR**. Zmiana kryteriów wyboru operacji również będzie poddawana konsultacjom społecznym. LGD planuje także partycypacyjny udział mieszkańców w ewaluacji wdrożenia LSR.

Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

Analizę stanu istniejącego obszaru LGD opracowano na podstawie danych dostępnych w bazach GUS, dokumentów strategicznych województwa zachodniopomorskiego, powiatu drawskiego, waleckiego i choszczeńskiego oraz strategii rozwoju lokalnego i turystyki gmin członkowskich LGD. Ponadto analizie poddano informacje dostępne na stronach internetowych gmin członkowskich LGD oraz stron pokrewnych, np. Encyklopedia Pomorza Zachodniego Pomeranica.pl. Dane dostępne w bazach GUS przeanalizowano w przedziale czasowym 2007-2013. Identyfikacja i klasyfikacja problemów występujących na obszarze LGD istotnych z punktu widzenia LGD została opracowana z uwzględnieniem

wniosków ze zrealizowanych na zlecenie LGD badań i analiz⁷. Tak sformułowana diagnoza obszaru została poddana konsultacjom z mieszkańcami obszaru LGD, które zostały przeprowadzone podczas spotkania zespołu ds. strategii, a następnie konsultacji społecznych we wszystkich 11 gminach członkowskich LGD w dniach od 17 do 29 września 2015 r. Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LGD jest silnie determinowany warunkami przestrzennymi, przyrodniczymi, historycznymi oraz kulturowymi. Potencjały środowiska naturalnego budują przewagi konkurencyjne obszaru LGD w zakresie rozwoju wiodących funkcji gospodarczych. Na tempo i kierunki rozwoju wpływ wywierają także wewnętrzne uwarunkowania społeczne, szczególnie długofalowe trendy demograficzne.

Uwarunkowania przestrzenne

Obszar działania LGD *Partnerstwo Drawy z Liderem Wałeckim* składa się z 11 gmin, które leżą w 3 powiatach – drawskim, choszczeńskim i wałeckim województwa zachodniopomorskiego. Największą obszarowo gminą LGD jest gmina Wałcz (ponad 57 tys. ha), a najmniejszą gmina Ostrowice (ponad 15 tys. ha). Widać więc, że gminy wchodzące w skład obszaru działania LGD są powierzchniowo bardzo zróżnicowane. Obszar położony jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Najbliższe duże miasta to: Szczecin ok. 150 km, Bydgoszcz ok. 120 km, Piła ok. 30 km, Poznań ok. 135 km, Gorzów Wielkopolski ok. 100 km oraz Koszalin ok. 140 km. Odległość obszaru LSR do Morza Bałtyckiego wynosi ok. 90 km. Niewielka odległość dzieli również obszar LGD od Berlina. Najbliższe lotnisko cywilne usytuowane jest w Goleniowie. Przez obszar LSR przebiega droga krajowa nr 10, która biegnie od granicy państwa (Lubieszyn), przez Szczecin, Stargard Szczeciński, Wałcz, piłę, Białe Błota, Sierpc oraz Płońsk. Biegnie również droga krajowa nr 20, która prowadzi przez Stargard Szczeciński, Drawsko Pomorskie, Szczecinek, Bytów do Gdyni, jak również nr 22 (Kostrzyn nad Odrą-Elbląg). Przez obszar LSR przebiega również 7 dróg wojewódzkich. Transport kolejowy tworzą linia nr 210: Runowo Pomorskie – Chojnice (przez Drawsko Pomorskie, Złocieniec i Czaplonek), Stargard Szczeciński – Kalisz Pomorski Miasto oraz trasa Wałcz- Piła Gł., Kalisz Pomorski- Wałcz (przez Tuczno Krajeńskie). **Atutem rozwoju obszaru jest tranzytowe położenie obszaru LSR.** Transport zbiorowy zapewniają również autobusy prywatne oraz spółki PKS zapewniające transport głównie w obrębie miejscowości z obszaru LSR.

Na obszarze LSR dominują drogi o powierzchni twardej, na 100 km² w 2013 dróg twardych było średnio 33,3, podczas gdy dróg gruntowych 33,2. Drogi gruntowe dominują w powiatach wałeckim oraz choszczeńskim, podczas gdy drogi twarde w powiecie drawskim. Znacznie więcej na przestrzeni ostatnich 6 lat wzrosła liczba dróg gruntowych, podczas gdy przyrost dróg o nawierzchni twardej był mniejszy. Wartość wskaźnika liczba kilometrów dróg o nawierzchni twardej na 100 km² warto odnieść do średniej dla kraju, która dla 2013 r. wyniosła 75,4, czyli ponad dwukrotnie więcej niż dla obszaru LSR oraz województwa, która wyniosła 45,6. Problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność. Problemem jest również **niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg (powiatowych i gminnych)**, który może stanowić zagrożenie co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wskazywano dodatkowo na zagrożenie jakim jest **likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów na skutek nierentowności połączeń i złego stanu dróg lokalnych.** Pogarszające się warunki dojazdu na skutek **rosnącego natężenia ruchu samochodowego, złego stanu technicznego dróg kołowych i wyczerpywania przepustowości dróg dojazdowych** dodatkowo negatywnie wpływać będzie na rozwój obszaru LSR. Na możliwości rozwoju obszaru może negatywnie oddziaływać również likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów. Na problem złej jakości dróg gminnych wskazywali również mieszkańcy uczestniczący w badaniu ankietowym wskazując ten obszar spośród głównych potrzeb obszaru LSR, które powinny być w pierwszej kolejności finansowane ze środków PROW 2014-2020⁸. Stopień infrastruktury drogowej na terenie LSR jest niezadowalający i wymaga znacznej poprawy stanu technicznego i połączeń ciągów bezpośrednio łączących siedziby gmin z siedzibami

⁷ Zobacz: *Badanie ewaluacyjne w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Drawy. Raport końcowy*, STREFAPLUS Warszawa 2015, *Wykonanie badania ewaluacyjnego w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia Lider Wałecki. Raport końcowy*, STREFAPLUS, Warszawa 2015

⁸ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami N=200 (LSR Partnerstwo Drawy) oraz CATI N=100 LSR Lider Wałecki

powiatów. Grupami docelowymi działań LGD w zakresie operacji infrastruktury drogowej mogłyby być jednostki samorządu terytorialnego (gmina, powiat). Wsparcie na budowę lub modernizację dróg lokalnych dostępne będzie poza RLKS w ramach PROW 2014-2020 również w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objętego PROW 2014-2020. Środki wsparcia dodatkowe dostępne będą również w ramach programu wieloletniego pod nazwą „Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016 – 2019”. Środki te będą mogły być wykorzystane komplementarnie do środków LSR na drogi lokalne.

Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy 2013-2018 wydany przez Starostwo Powiatowe w Wałczu oraz Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie wskazuje na występowanie wyrobów zawierających azbest na obszarze LSR. Azbest wpływa szkodliwie na zdrowie człowieka i powinno zostać niezwłocznie eliminowane i zastępowane innymi materiałami. W ramach środków dostępnych dla LGD z PROW 2014-2020 nie będzie można oddziaływać bezpośrednio na reedukację pokrycia dachowego z azbestu w celu usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwianie odpadów azbestowych. Pomoc dostępna będzie jednak w ramach programów finansowanych z WFOŚiGW. Podczas konsultacji społecznych i prac zespołu ds. opracowania LSR wskazywano, że zasadne było podejmowanie działań pośrednio wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego obszaru objętego LSR poprzez wsparcie akcji edukacyjnych, promocyjnych, integracyjnych, których celem jest zwiększenie świadomości pro środowiskowej mieszkańców obszaru objętego LSR.

Rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest nieuniknionym procesem, będącym odpowiedzią na wzrost gospodarczy oraz nadmierną emisję zanieczyszczeń do powietrza. Roczna gęstość promieniowania słonecznego w Polsce na płaszczyznę poziomą waha się w granicach 950 - 1250 kWh/m². Około 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz./dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. **Część obszaru LSR posiada dość korzystne warunki dla wykorzystania energii wiatrowej (część zachodnia obszaru LSR).** Na analizowanym obszarze energia wiatru na wysokości 30 m nad poziomem gruntu wynosi 1200 kWh/m². Obszar LSR posiada w ciągu roku ok. 32-34% dni słonecznych, zatem energia słoneczna może stanowić alternatywne źródło energii. Średnioroczne sumy napromieniowania słonecznego całkowitego padającego na jednostkę powierzchni poziomej wynoszą ok. 3 700 MJ/m², zaś roczna liczba godzin czasu promieniowania słonecznego 1600. Preferowanym kierunkiem rozwoju energetyki słonecznej jest instalowanie indywidualnych kolektorów na domach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej. **Obszar posiada korzystny potencjał wykorzystania energii geotermalnej w południowo zachodniej części** objętej okręgiem szczecińsko-łódzkim, w którym potencjał termiczny wynosi 246 000 tpu/km²⁹. **Na obszarze działalności LGD przeważają grunty o zagospodarowaniu leśnym, zadrzewionym i zakrzewionym. Stanowi to potencjał regionu, który przejawia się m.in. w rozwoju turystyki i rekreacji.** Biorąc pod uwagę ponadto fakt, iż część z tych obszarów, szczególnie w gminie Mirosławiec, to użytki ekologiczne, czyli tereny ochrony przyrody. Obszar działania LGD posiada również znaczący udział gruntów rolnych, co decyduje o rolniczym charakterze terenu. Najwięcej jest ich w gminie Wałcz, natomiast najmniej w gminie Mirosławiec. Analizując dane w czasie¹⁰ z roku na rok widać, że we wszystkich gminach LGD ubywa terenów rolnych. Może to świadczyć o powolnej zmianie charakteru obszaru i ograniczeniu jego rolniczego rozwoju. Znaczną część terenu działania LGD stanowią także nieużytki, tereny, które z przyczyn środowiskowych lub na skutek działań ludzkich, np. rolniczych, przemysłowych, utraciły swoją pierwotną funkcję lub są niedostępne dla działalności człowieka. To, że na terenie działania LGD jest wiele terenów nieużytków nie oznacza, że należy za wszelką cenę zmienić ich charakter. Biorąc pod uwagę, że wiele z nich to tereny przyrodnicze lepszym rozwiązaniem jest przekształcenie ich w użytki ekologiczne.

Obecność obiektów i terenów wojskowych na terenie działań LGD wprowadza dodatkowe punkty komunikacyjne i zapewnia dobre połączenia na analizowanym obszarze – funkcjonuje tu m.in. lotnisko wojskowe w Mirosławcu.

⁹ Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Wałcz na lata 2012-2027, Wałcz 2012 r.

¹⁰ Dane GUS BDL wskaźnika na poziomie gmin dostępne są jedynie na lata 2012-2014.

12 Komenda Lotniska w Mirosławcu pełni funkcje zadań zabezpieczenia funkcjonowania lotniska czynnego oraz zabezpieczenia operacji lotniczych pododdziałów lotnictwa taktycznego Skrzydła, pododdziałów lotniczych Sił Powietrznych, a także jednostek taktycznych Sił NATO¹¹. Jest to więc strategiczny i ważny obiekt z punktu widzenia wojskowego. **Funkcjonowanie na terenie LGD ważnych obiektów wojskowych pobudza modernizację infrastruktury w celu usprawnienia jakości komunikacji**, jak miało to miejsce w przypadku elektryfikacji odcinka Runowo Pomorskie – Jankowo¹².

Uwarunkowania przestrzenne obszaru LGD wpływają na konieczność rewitalizacji przestrzeni. W lokalnych planach rewitalizacji miast LGD wskazano potrzebę w zakresie rewitalizacji obszaru. **Głównie skupia się ona na rewitalizacji infrastruktury, nieruchomości i przestrzeni w centrum miast, zaniedbanych terenów i kluczowych obszarów miast. Z uwagi na charakterystykę regionu wiele z nich odnosi się do terenów powojennych**, które wymagają rewitalizacji i wdrożenia nowych funkcji. Podkreślane jest również znaczenie funkcji usługowych w miastach związanych z obsługą wojska, np. w Drawsku Pomorskim, ponieważ znajdują się w jego niedalekiej odległości jedne z największych w Europie poligonów wojskowych, które wykorzystywane są do ćwiczeń wojsk NATO¹³.

Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość

Gospodarka regionu skupia się przede wszystkim na rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym, w przemyśle dominują natomiast branże drzewna, odzieżowa i budowlana. **Tereny działalności LGD należą do III strefy funkcjonalnej województwa zachodniopomorskiego, czyli strefy gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki**¹⁴. Są to więc tereny głównie przeznaczone pod działalność rolniczą, a także leśną. Nie są to natomiast obszary intensywnego rozwoju, które są przeznaczone do największej aktywności ekonomicznej i przedsiębiorczej. Jednak zauważono w strategii województwa ich **potencjał turystyczny, co może stanowić impuls do rozwoju tej gałęzi gospodarki. Branżami, które stanowią możliwość rozwoju potencjału gospodarczego terenu są przede wszystkim branża drzewna, metalowa, przetwórstwo owoców i ryb, gastronomia i usługi dla osób starszych**.

Do rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki przyczyniają się m.in. specjalne strefy ekonomiczne, a także stowarzyszenia przedsiębiorców. Na obszarze działania LGD, w powiecie drawskim działa Drawskie Powiatowe Centrum Wspierania Przedsiębiorczości (DPCWP), Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Drawskiego¹⁵. W mieście Wałcz, które nie wchodzi w obręb działań LGD, ale gminy LGD go okalają działa Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna - „Podstrefa Wałcz”¹⁶. Inną specjalną strefą ekonomiczną zlokalizowaną niedaleko obszaru działania LGD jest Kostrzyńsko - Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna. **Należy zatem stwierdzić, że obszar jest przyjazny przedsiębiorcom, ze względu na funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu**. Elementem wpływającym na uwarunkowania gospodarcze obszaru działania LGD jest również Poligon Drawski, gdzie działa Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych. Należy on do największych centrów szkolenia wojskowego w Europie. Dzięki zaopatrywaniu zagranicznych wojsk w produkty żywnościowe, paliwa oraz kupowanie usług od lokalnych firm, poligon jest coraz bardziej docenianym rynkiem działalności gospodarczej regionu¹⁷.

Stopień rozwinięcia przedsiębiorczości odzwierciedla liczba podmiotów gospodarczych, które funkcjonują na danym terenie. **W obszarze działania LGD funkcjonuje mniej podmiotów gospodarczym w przeliczeniu na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym niż średnio w województwie zachodniopomorskim**. Wskaźnik przedsiębiorczości dla obszaru LSR średnio wyniósł w 2013 r. blisko 1360, podczas gdy średnia dla województwa wyniosła 1982, a dla kraju 1667. Wskaźnik dla analizowanych gmin wzrósł jednak względem roku 2007 o ok. 70 przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców. Najmniej firm działa w powiecie choszczeńskim, a najwięcej w powiecie waleckim. Powiat choszczeński na terenie którego znajduje się gmina Drawno zaliczany jest do powiatów, w których wskaźnik ten jest najniższy w województwie

¹¹ <http://www.12kl.wp.mil.pl> [Dostęp 28.04.2015]]

¹² Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

¹³ Lokalny Program Rewitalizacji Drawska Pomorskiego na lata 2007-2013

¹⁴ Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

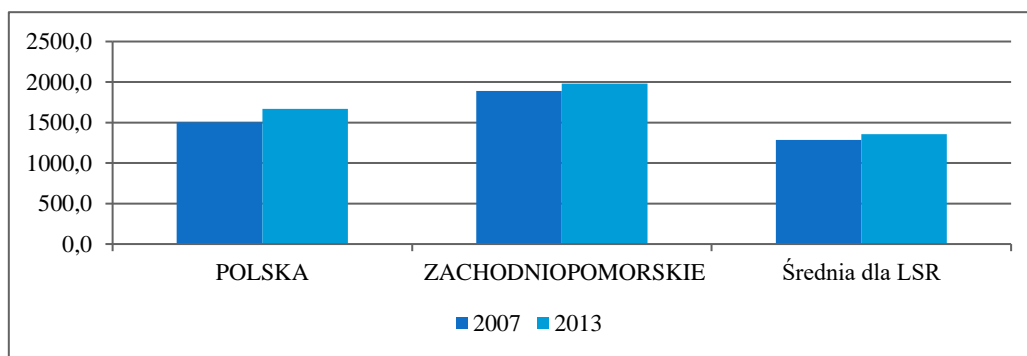
¹⁵ Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

¹⁶ <http://www.walcz.pl/slupska-specjalna-strefa-ekonomiczna> [Dostęp: 30.04.2015]

¹⁷ Lokalna Strategia Rozwoju, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy”, 30.09.2013

(tj. nie więcej niż 900 podmiotów gospodarczym w przeliczeniu na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym). **Analizując ostatnie 7 lat zauważalny jest natomiast we wszystkich gminach działania LGD wzrost liczby podmiotów gospodarczych**, wyjątek stanowi gmina Złocieniec, w której w ciągu ostatnich 6 lat zmniejszyła się liczba podmiotów gospodarczych w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym. **Fakt, iż prawie we wszystkich gminach obszaru działania LGD liczba podmiotów gospodarczych rośnie może stanowić szansę na poprawę sytuacji pod tym względem w regionie. Wskaźnik ten jest jednak znacznie niższy niż średnia dla całego województwa** (Wykres). Analizując wskaźnik należy dodatkowo wziąć pod uwagę fakt, iż w obrębie terenu działania LGD nie ma dużych miast, w których to zlokalizowanych jest najwięcej przedsiębiorstw.

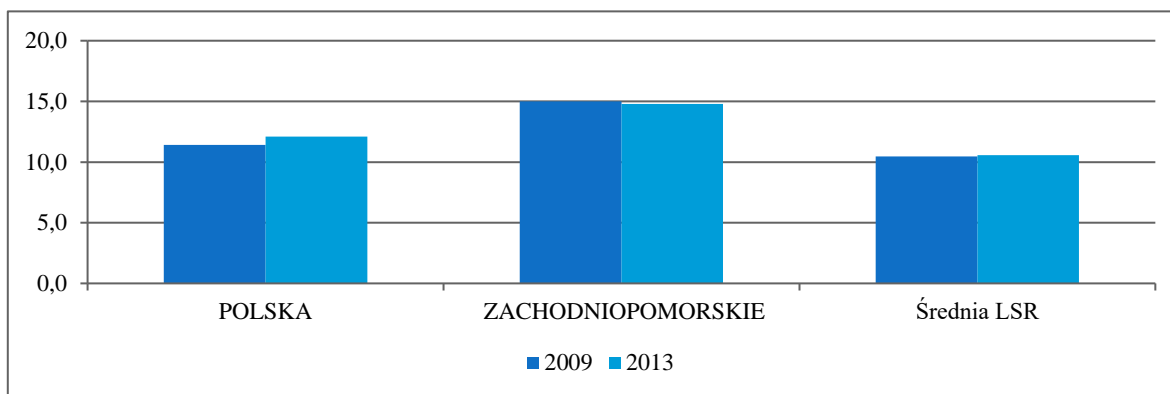
WYKRES 1 LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH NA 10 TYS. OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM W NA OBSZARZE LSR ORAZ W GRUPACH REFERENCYJNYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.09.2015]

Wskaźnik *Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym* GUS BDL pokazuje, że w ciągu ostatnich 5 lat¹⁸ **na terenie działania LGD jest w miarę stała liczba osób, które prowadzą działalność gospodarczą (w 2013 r. 10,6) w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym. Jest ich jednak mniej niż średnio w województwie zachodniopomorskim, gdzie w 2013 r. wyniosła 14,8 oraz dla kraju – 12,1.** Przyczyną takiej sytuacji może być m.in. lokalizacja dużych miast województwa poza regionem działania LGD, w których jest zazwyczaj najwięcej inwestycji i przedsiębiorców.

WYKRES 2 LICZBA OSÓB FIZYCZNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM NA OBSZARZE LSR ORAZ W GRUPACH REFERENCYJNYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.09.2015]

Na podstawie powyższych wskaźników można stwierdzić, **że rozwój przedsiębiorczości na terenie działań LGD nie jest zadawalający.** Mimo tego, że działają stowarzyszenia, centra przedsiębiorczości, a w niedalekiej odległości specjalne strefy ekonomiczne, które pobudzają przedsiębiorczość w regionie to **liczba przedsiębiorstw i odsetek przedsiębiorców na terenie gmin LGD jest dość niski w stosunku do średniej województwa. Poziom przedsiębiorczości i potencjał gospodarczy poszczególnych gmin obszaru LSR jest**

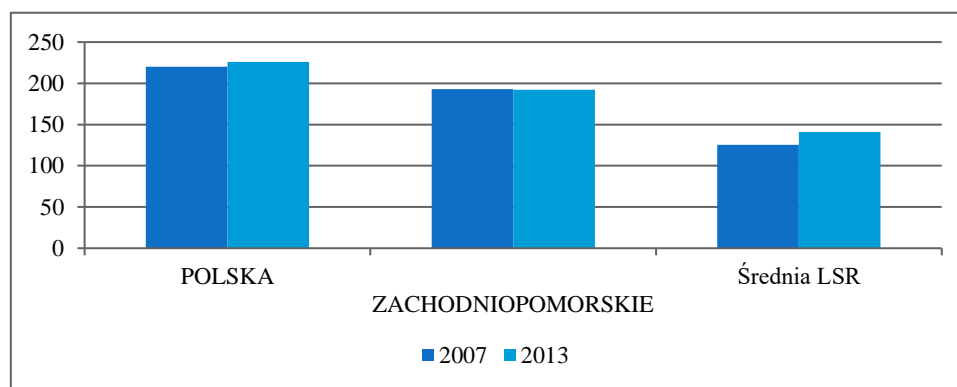
¹⁸ Wskaźnik jest dostępny na poziomie gmin w GUS BDL jedynie dla lat 2009-2013

zróżnicowany. Wynika to zapewne z przyrodniczego i rolniczego charakteru regionu, a także niewielkiej liczby miast oraz znaczących obszarów leśnych i ekologicznych. Badanie ankietowe z mieszkańcami obszaru LSR wskazuje, że większość badanych uważa, że od momentu wdrażania poprzednich LSR zaszły pozytywne zmiany w obszarze przedsiębiorczości mieszkańców¹⁹.

Zasoby pracy

Poniższa tabela opisuje strukturę osób pracujących obszaru działania LGD w podziale na gminy. Negatywnym jest fakt, że na analizowanym obszarze jest **mniej osób pracujących na 1000 mieszkańców niż średnio w województwie zachodniopomorskim oraz w kraju.** Jedynym wyjątkiem jest gmina Czaplinek, w tej gminie w 2013 r. pracowało aż 316 osób na 1000, gdzie średnia dla województwa to 192 osoby. Najmniej osób pracujących jest natomiast w gminie Wałcz i Ostrowice. Są to gminy wiejskie, widać, że w gminach wiejskich pracuje średnio mniej osób niż w gminach miejsko-wiejskich. Analizując wskaźnik w latach można zauważyć, że nie ma wyraźnej tendencji wzrostowej ani spadkowej na obszarze działań LGD, w niektórych gminach wskaźnik ten rósł w ciągu ostatnich 7 lat, a w niektórych spadał. Największy wzrost nastąpił w gminie Czaplinek, która odnotowuje też najwyższą wartość wskaźnika w roku 2013 r.

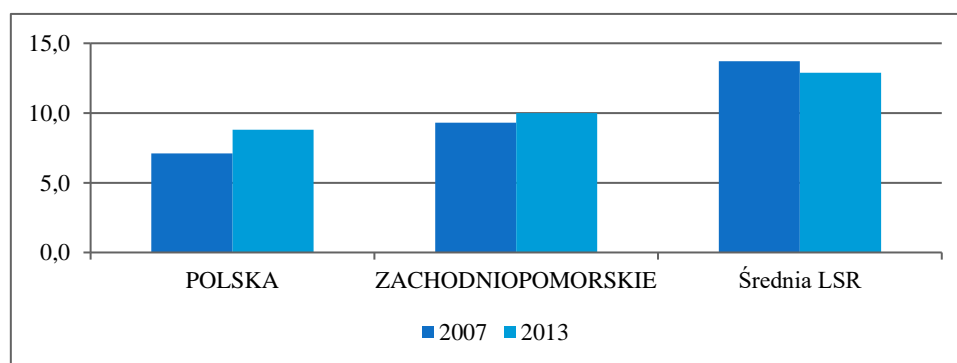
WYKRES 3 LICZBA OSÓB PRACUJĄCYCH NA 1000 LUDNOŚCI NA OBSZARZE LSR ORAZ W GRUPACH REFERENCYJNYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.08.2015]

Stopa bezrobocia w 2013 r. we wszystkich gminach członkowskich LGD była wyższa niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego. Na terenie działania LGD panuje dziedziczne bezrobocie, bierność w działaniu i roszczeniowość społeczeństwa, co może być powodem takiej sytuacji. Na koniec 2013 r. stopa bezrobocia wahała się od 10,4% w gminie Mirosławiec do 16,4% w gminie Kalisz Pomorski. Tendencja wskaźnika bezrobocia dla wszystkich gmin analizując ostatnie 7 lat ma tendencję spadkową. Jest to zdecydowanie pozytywna sytuacja, która świadczy o rozwoju gospodarki regionu. Tendencja ta jest również widoczna w danych dla całego województwa.

WYKRES 4 UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM NA OBSZARZE LSR ORAZ W GRUPACH REFERENCYJNYCH

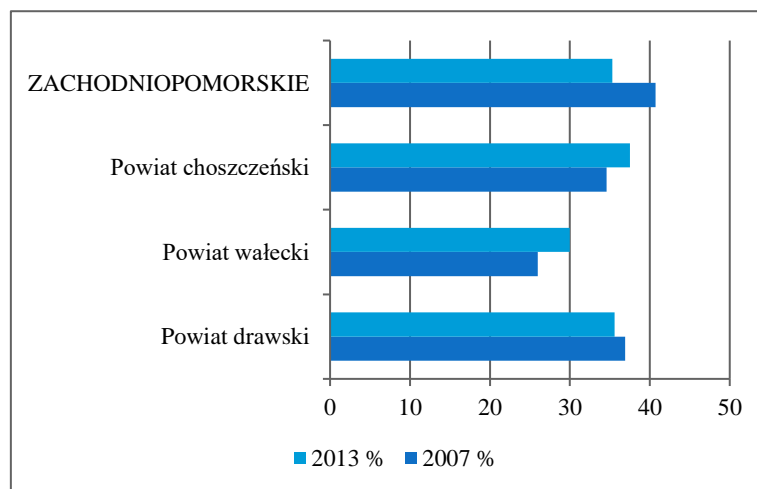
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.08.2015]

¹⁹ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami N=200 (LSR Partnerstwo Drawy) oraz CATI N=200 LSR Lider Walecki

Bezrobocie wyższe jest w większości gmin członkowskich LGD wśród kobiet niż mężczyzn. W 2013 r. w 9 na 11 analizowanych gmin odnotowano taką sytuację²⁰. Analizując dane w czasie można zaobserwować, że bezrobocie we wszystkich gminach maleje wśród kobiet, natomiast wśród mężczyzn tendencja ta nie jest aż tak wyraźna. Raport *Sytuacja kobiet na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim* wskazuje na występowanie **dyskryminacji kobiet w sferze zawodowej. Szczególnie, że na terenie działalności LGD jest wiele pracy w branży metalowej, wojskowej i w zakładach karnych, a w tych gałęziach specjalizują się mężczyźni.** 45% kobiet według badania chce pracować, a wskazuje, że nie mogą podjąć zatrudnienia z powodu konieczności opieki nad dzieckiem²¹.

Wśród osób bezrobotnych grupą najbardziej zagrożoną na rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne, czyli osoby pozostające bez pracy ponad rok. Rozmiary i natężenie długotrwałego bezrobocia można wyrazić przez udział liczby długotrwale bezrobotnych w liczbie wszystkich bezrobotnych. Średnia tego wskaźnika dla powiatów, na których działa LGD jest zbliżona do średniej dla całego województwa zachodniopomorskiego²². W powiecie waleckim wynosi nieco ponad 36%, w powiatach drawskim i choszczeńskim ponad 38%, średnia dla województwa to natomiast 37%. Analizując wskaźnik w czasie nie widać niestety tendencji spadkowej zmiennej. Od 2006 do 2010 bezrobocie długotrwale malało, ale w 2011 wzrosło i od tego czasu widać tendencję wzrostową. Taka sytuacja może okazać się w przyszłości problemem regionu, ponieważ długotrwale bezrobotni stanowią najtrudniejszą grupę, której z biegiem czasu coraz trudniej znaleźć zatrudnienie. Zagrożenie długotrwałym bezrobociem wzmaga wykonywanie niektórych zawodów, szczególnie z grup zawodowych: rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy oraz pracownicy przy pracach prostych²³. Region działalności LGD to właśnie przede wszystkim tereny rolnictwa i leśnictwa, co może być jednym z powodów występowania bezrobocia długotrwałego na tym terenie. **Wyzwaniem jest obecnie więc zapewnienie miejsc pracy dla osób długotrwale bezrobotnych, szczególnie na terenach wiejskich.**

WYKRES 2 UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH POZOSTAJĄCYCH BEZ PRACY DŁUŻEJ NIŻ 1 ROK W OGÓLE BEZROBOTNYCH W POWIATACH LGD PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WALECKIM ORAZ W GRUPIE REFERENCYJNEJ

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.09.2015]

Zatrudnienie na obszarze działalności LGD wykazuje trend rosnący, natomiast bezrobocie malejący. Świadczy to o poprawie sytuacji na rynku pracy oraz efektywności działań realizowanych w ramach wsparcia ze środków funduszy europejskich. W kontekście powyższego za wyzwania stojące przed obszarem LSR w sferze demografii uznać należy wypracowanie zasad wsparcia i programu, którego celem będzie wzrost atrakcyjności powiatu jako miejsca pracy i zamieszkania – w wyniku podjętych działań związanych z rozwojem sfery gospodarczej i społecznej²⁴.

²⁰ GUS BDL [30.04.2015]

²¹ *Sytuacja kobiet na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim*, Czubara T., Kowalewski M., Thurow R., Szczecin 2012 r.

²² Analiza wskaźnika została przeprowadzona na poziomie powiatów, ponieważ dane te nie są dostępne na poziomie gmin.

²³ *Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce. Diagnoza i metody zapobiegania*. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014

²⁴ Por. Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015, Drawsko Pomorskie 2015, str. 19

Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej

Rolnictwo na terenie działania LGD odgrywa ważną rolę. Uwarunkowania rolnicze na terenie działań LGD nie są jednak najkorzystniejsze, **ukształtowanie terenu oraz duża zmienność pogodowa stanowią trudne warunki dla rolnictwa**. Jednak przy odpowiednim poziomie zainwestowania kapitału i agrotechnice, rolnictwo może stać się produktywną dziedziną gospodarki. Większość gmin (oprócz gminy Ostrowice) posiada mniejszy stosunek gruntów użytków rolniczych w stosunku do całej powierzchni gminy niż średnio jest to w powiecie Zachodniopomorskim. Może być to spowodowane znaczącymi terenami ochrony przyrody, lasami i jeziorami na terenie działania LGD. Obszar działania LGD posiada natomiast tradycje rolnicze i predyspozycje do dalszego rozwoju tej gałęzi gospodarki.

Obszar LSR jest typowym obszarem rolniczym. Powierzchnia gruntów ornych stanowi 39% całkowitego obszaru LSR. Łącznie działa 4929 gospodarstw rolnych, o średniej powierzchni bliskiej 30 ha. Średnia powierzchnia gruntów względem innych obszarów kraju jest znaczna, waha się od 15 ha w gminie Ostrowice do 62 ha w gminie Drawsko Pomorskie. W strukturze zasiewów największą powierzchnię zajmują zboża i ziemniaki. W produkcji zwierzęcej utrzymuje się głównie hodowla bydła i trzody chlewnej. Teren działania LGD charakteryzuje się więc prostą produkcją, w której dominują głównie zboża podstawowe. Jeśli chodzi o gospodarstwa produkcji zwierzęcej to na terenie działania LGD sytuacja jest bardziej zdwersyfikowana. Dane PSP z 2010 r. pokazują, że najwięcej gospodarstw rolnych na terenie działania LGD zajmuje się chowem bydła. Wielkość produkcji trzody chlewnej zajmuje drugą pozycję wśród gospodarstw LGD, najmniej jest natomiast gospodarstw, które zajmują się chowem drobiu.

Na terenie działania LGD wiele gospodarstw rolnych funkcjonuje wyposażonych w podstawowy sprzęt rolniczy i prowadzonych przez osoby doświadczone²⁵. Z drugiej strony **na obszarze LSR w celu adaptacji badań naukowych do praktyki rolniczej utworzono gospodarstwa o specjalnym charakterze, gospodarstwa innowacyjne**. W ich skład wchodzi gospodarstwa wdrożeniowo-upowszechnieniowe, ekologiczne oraz agroturystyczne²⁶. Poprawa gospodarki wsi powinna odbywać się na drodze rozwoju zintegrowanego. Szansą dla jej rozwoju może być gospodarka wiedzy i usług. **Ważna jest też stymulacja rozwoju przedsiębiorczości na wsi, co jest możliwe przy rozwoju współpracy wyrażającej się poprzez tworzenie grup producenckich**. Ten kierunek działań jest niezwykle istotny, gdyż działalność rolnicza jak i pozarolnicza nie będą stymulatorem rozwoju dokąd nie będzie lokalnego rynku zbytu lub producenci nie ukierunkują się na rynek zewnętrzny. W tym celu LGD powinna stymulować powstawanie grup producenckich oraz wesprzeć je poprzez szkolenia i doradztwo wraz z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego²⁷.

Gospodarstwa domowe z dochodami wyłącznie z działalności rolniczej stanowią ponad połowę wszystkich gospodarstw domowych. Ze środków PROW 2014-2020, działanie Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej oraz Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa dostępne będzie wsparcie dla osób planujących utworzyć nowe miejsca pracy na wsi poza rolnictwem. W ramach działania Restrukturyzacja małych gospodarstw dostępne będzie wsparcie na restrukturyzując gospodarstwa w kierunku produkcji żywnościowych lub nieżywnościowych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży i sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz przetwórstwa produktów rolnych pochodzących głównie z gospodarstwa. Uzupełnieniem tych działań będą środki Leader na wsparcie na rozwój przedsiębiorczości.

Konsultacje społeczne z mieszkańcami pokazały, że istnieje silna korelacja w występowaniu zjawiska bierności zawodowej i wykluczenia społecznego. Szczególnie mieszkańców terenów wiejskich cechuje stosunkowo niska aktywność w zakresie kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych i mobilność zawodowa. Dlatego szczególnie ważne są działania z zakresu aktywnej integracji ukierunkowane na zwiększanie szans na rynku pracy i w efekcie zatrudnienie, co może spowodować ograniczenie migracji ludności poza obszar LSR. Ponieważ diagnoza gospodarczego wykorzystania potencjału społecznego wykazuje, iż znaczna część ludności czerpie swoje dochody właśnie z uprawy ziemi i hodowli zwierząt gospodarskich. Dlatego szansą może być rozwój sektora usług, zwłaszcza związanych z obsługą ruchu turystycznego, mógłby być skierowany na stopniowe zmniejszanie się nisko-dochodowego sektora rolniczego na

²⁵ Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

²⁶ „Program doradztwa rolniczego dla Powiatu Drawskiego na 2000 rok” – ODR Koszalin, Grudzień 1999.

²⁷ Por. LSR Obszarów Wiejskich Gmin Pojezierza Waleckiego na lata 2009-2015

rzecz podejmowania zróżnicowanej działalności dochodowej na wsi. Kolejną grupą docelową działań LGD w obszarze przedsiębiorczości będą rolnicy, domownicy i małżonkowie rolników planujący różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, domowników i małżonków rolników, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, co wpłynie na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów, promocję zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich.

Rolnictwo może stanowić potencjał dla rozwoju gospodarki, jeżeli poprawie ulegnie jakość w obszarze przetwórstwa. W ramach PROW 2014-2020, działanie Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, możliwe będzie wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego. Uzupełnieniem mogą być działania LGD. Szansą rozwoju obszaru LSR mogą być rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne. Tymczasem zagrożeniem będzie jednak utrzymująca się niska dochodowość rolnictwa.

Uwarunkowania działalności i rozwoju sektora rybackiego, przetwórstwa i rynku rybnego

Duża liczba akwenów występująca na obszarze LSR posiada potencjał dla rozwoju sektora rybackiego, przetwórstwa i rynku rybnego, co będzie wspierane w okresie 2014-2020 ze środków EFMiR. Dla rybołówstwa na obszarze LSR znaczenie mają wody powierzchniowe płynące jak i stojące. Działalność rybacka oparta jest na korzystaniu ze środowiska przyrodniczego przy podziale na dwa typy lokalnej gospodarki rybackiej ekstensywnej (jeziorowej) i intensywnej (stawowej). W okresie 2007-2013 na obszarze LSR działały Lokalna Grupa Rybacka „Partnerstwo Drawy” oraz Nadnotecka Grupa Rybacka. W skład Nadnoteckiej Grupy Rybackiej weszły gminy Wałcz oraz Człopa są to gminy znajdujące się na terenie Pojezierza Waleckiego, w północnym dorzeczu rzeki Noteć. W skład LGR „Partnerstwo Drawy” wchodziły gminny członkowskie: Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Ostrowice, Wierzchowo, Złocieniec.

Obszar LSR posiada długą tradycją sektora gospodarki rybackiej, kadra jest doświadczona i wykwalifikowana. Potencjał rybołówstwa jeziorowego oraz akwakultury stawowej jest jednak słabo wykorzystany. Wyjątkowe walory przyrodnicze obszaru LSR oraz tajemnicza, wciąż nieodkryta historia dają szansę nowym produktom regionalnym, do których między innymi zaliczamy wędzoną Sielawę z Pojezierza Drawskiego, która produkowana przez wielu małych producentów szczególnie na terenie powiatu drawskiego. Widoczne jest odchodzenie od form ekstensywnych (rybołówstwo jeziorowe) do intensywnych (akwakultura stawowa). Kierunek ten jest wyrazem ogólnych tendencji, widocznych w gospodarce rybackiej Unii Europejskiej. Polska akwakultura staje się elementem krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. Jest to najbardziej ekologiczna forma akwakultury.

Działalność rybacka prowadzona jest niemal we wszystkich wodach powierzchniowych obszaru LSR, czyli w jeziorach, rzekach oraz stawach hodowlanych, które w istotny sposób wpływają na gospodarkę rybacką obszaru. **Obszar LSR posiada dobre warunki środowiskowe dla produkcji rybackiej.** Badania jakości wód Drawy wykazują III klasę jakości wód. Jeziora polodowcowe tj. Botyń Wielki, Pełcz, Dubie, Przytoczno, Bierzwnik, Tuczno, Lubiakowo i Kluki posiadają II lub III klasę czystości. **W wodach Pojezierza Drawskiego występuje prawie 50% wszystkich gatunków ryb słodkowodnych żyjących w Polsce. Cechą charakterystyczną obszaru LSR są duże zasoby sielawy i siei. Na obszarze LSR znajduje się ¼ krajowych zasobów sielawy.** Dominującą formą gospodarki na obszarze LSR jest chów i hodowla na obiektach stawowych typu karpiego. Sprzyjają temu warunki geomorfologiczne (rozległe, płaskie tereny, odpowiednie podłoże) i hydrologiczne (stały dopływ czystej wody ze źródła lub ciekłu powierzchniowego). W stawach karpioowych hoduje się różne gatunki ryb: karp, lin, płoć, boleń i leszcz. Wśród drapieżnych występuje: szczupak, sandacz, okoń; łososiowate to: łosoś, troć, pstrąg potokowy i tęczowy oraz sieja i sielawa.

TABELA 3 ZESTAWIENIE PODMIOTÓW RYBACKICH DZIAŁAJĄCYCH NA OBSZARZE LSR

Nr	Nazwisko użytkownika rybackiego/właściciela gospodarstwa lub współwłaścicieli/ forma os. Prawnej	Położenie użytków rybackich (gmina)
1	Obwód rybacki jeziora Krępsko Górne na rzece Rurzyca – Nr 1	Wałcz
2	Obwód rybacki rzeki Piława – Nr 4	Mirosławiec, Czaplinek, Wierzchowo, Wałcz

3	Obwód rybacki jeziora Niewlino w zlewni rzeki Piława – Nr 1	Czaplinek
4	Obwód rybacki Jeziora Machliny Duże na rzece Dobrzyca – Nr 1	Wierzchowo, Czaplinek
5	Obwód rybacki jeziora Studnica na rzece Nieciecza – Nr 1	Wierzchowo
6	Obwód rybacki jeziora Byszkowo na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Nieciecza – Nr 1	Czaplinek
7	Obwód rybacki jeziora Busino Duże na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Dobrzyca – Nr 2	Wałcz
8	Obwód rybacki jeziora Golce na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Dobrzyca – Nr 1	Wałcz
9	Obwód rybacki jeziora Lubno na rzece Kłębowianka – Nr 1	Wałcz
10	Obwód rybacki jeziora Bytyń Wielki na rzece Piławka – Nr 1	Mirosławiec, Wałcz, Tuczno
11	Obwód rybacki Jeziora Głębokie na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Piławka – Nr 1	Mirosławiec
12	Obwód rybacki jeziora Bobkowo na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Piławka – Nr 2	Mirosławiec
13	Obwód rybacki jeziora Smolno Duże na rzece Żydówka – Nr 1	Wałcz
14	Obwód rybacki jeziora Raduń na rzece Żydówka – Nr 2	Wałcz
15	Obwód rybacki jeziora Chwiram na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Żydówka – Nr 1	Wałcz
16	Obwód rybacki jeziora Zamkowe na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Żydówka – Nr 2	Wałcz
17	Obwód rybacki jeziora Karasiowe w zlewni rzeki Dobrzyca – Nr 1	Wałcz
18	Obwód rybacki jeziora Tupadły w zlewni rzeki Dobrzyca – Nr 2	Wałcz
19	Obwód rybacki Jeziora Dobre na rzece Zdbica – Nr 1	Wałcz
20	Obwód rybacki jeziora Zdbiczno na rzece Zdbica – Nr 2	Wałcz
21	Obwód rybacki jeziora Smolno na rzece Zdbica – Nr 3	Wałcz
22	Obwód rybacki jeziora Lubianka na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Dobrzyca – Nr 1	Wałcz
23	Obwód rybacki jeziora Łachotka na rzece Ruda – Nr 1	Wałcz
24	Obwód rybacki jeziora Bukowo Długie na rzece Bukówka – Nr 1	Człopa
25	Obwód rybacki jeziora Bukowo Duże na rzece Bukówka – Nr 2	Człopa
26	Obwód rybacki Jeziora Długie na rzece Drawa – Nr 1	Czaplinek
27	Obwód rybacki jeziora Drawsko na rzece Drawa – Nr 2	Czaplinek, Złocieniec
28	Obwód rybacki rzeki Drawa – Nr 3	Wierzchowo, Złocieniec
29	Obwód rybacki Jeziora Lubie na rzece Drawa – Nr 4	Złocieniec, Wierzchowo
30	Obwód rybacki jeziora Kluczewo na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Drawa – Nr 1	Czaplinek
31	Obwód rybacki jeziora Okole Wielkie na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Drawa – Nr 1	Czaplinek
32	Obwód rybacki jeziora Dłusko na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Drawa – Nr 1	Czaplinek
33	Obwód rybacki jeziora Wąsosze na cieku Wąsawa – Nr 1	Czaplinek, Wierzchowo, Złocieniec
34	Obwód rybacki jeziora Siecino na rzece Rakon – Nr 1	Złocieniec
35	Obwód rybacki Jeziora Harcerskie (Gniewosz) na rzece Korytnica – Nr 1a	Mirosławiec, Tuczno
36	Obwód rybacki Jeziora Studnickie na rzece Korytnica – Nr 1b	Mirosławiec, Tuczno

37	Obwód rybacki jeziora Kosiakowo na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Korytnica – Nr 1	Mirosławiec, Tuczno
38	Obwód rybacki jeziora Łowicz na rzece Kamionka – Nr 1	Mirosławiec
39	Obwód rybacki rzeki Płociczna – Nr 1	Mirosławiec, Tuczno
40	Obwód rybacki jeziora Lubiatowo na rzece Runica – Nr 1	Tuczno
41	Obwód rybacki Jeziora Wielki Staw na rzece Cieszynka – Nr 1	Człopa
42	Obwód rybacki jeziora Załom na rzece Cieszynka – Nr 2	Człopa
43	Obwód rybacki jeziora Przytyk Duży na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Cieszynka – Nr 1	Człopa
44	Obwód rybacki jeziora Miejskie na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Cieszynka – Nr 1	Człopa
45	Obwód rybacki jeziora Szczuczarz na rzece Szczuczna – Nr 1	Człopa
46	Obwód rybacki rzeki Szczuczna – Nr 2	Człopa
47	Obwód rybacki jeziora Dryc na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Szczuczna – Nr 1	Człopa
48	Obwód rybacki Jeziora Sołtysowe na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Szczuczna – Nr 1	Człopa
49	Obwód rybacki jeziora Kochlin Duży na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Słopica – Nr 1	Człopa
50	Obwód rybacki jeziora Kochlin Mały na cieku bez nazwy w zlewni rzeki Słopica – Nr 2	Człopa
51	Obwód rybacki jeziora Mielinek na rzece Mnica - nr 1	Mieliniec, Kolk
52	Obwód rybacki rzeki Rega - nr 1	<i>brak danych</i>
53	Obwód rybacki jeziora Lisowo na rzece Rega - nr 2	Linkowo
54	Obwód rybacki jeziora Studnica na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 1	<i>brak danych</i>
55	Obwód rybacki jeziora Krzemień (Krzemieńskie) na rzece Ina - nr 1	<i>brak danych</i>
56		
57	Obwód rybacki jeziora Zarańsko (Zarańskie) na rzece Stara Rega - nr 1	<i>brak danych</i>
58	Obwód rybacki jeziora Mielno na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 2	<i>brak danych</i>
59	Obwód rybacki jeziora Bucież Duży na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 4	Bucierz
60	Obwód rybacki jeziora Węglino Małe na cieku Dopływ z jeziora Węglino Wielkie - nr 1	Węglino
61	Obwód rybacki jeziora Brzeźniak na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 5	Brzeźno, Brzezina
62	Obwód rybacki jeziora Karpino na Kanale Kołki - nr 1	<i>brak danych</i>
63	Obwód rybacki jeziora Ostrowiec na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 3	Ziemsko
64	Obwód rybacki jeziora Nowe Zajezerze na kanale Zajezerze - nr 1	<i>brak danych</i>
65	Obwód rybacki jeziora Studnica na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 1	<i>brak danych</i>
66	Obwód rybacki jeziora Bucież Duży na rzece Brzeźnicka Węgorza - nr 4	Bucierz
67	Obwód rybacki jeziora Donatowo na cieku Dopływ z jeziora Kłęckiego uchodzącym do rzeki Rega - nr 1	Kłęckie, Kłęckie

Źródło: opracowanie własne, RZGW Poznań/Szczecin

Większość łowisk należy do Agencji Nieruchomości Rolnych, a gospodarują na nich gospodarstwa rybackie. Gospodarstwa rybackie (m.in. w Czaplunku, Złocięncu i Szczecinku) udostępniają jeziora do wędkowania na określonych warunkach. Część akwenów znajduje się w dzierżawie Polskiego Związku Wędkarskiego. Tabela przedstawia zestawienie podmiotów rybackich działających na obszarze LSR. Rybacy prowadzą działalność we wszystkich formach w jakich może być prowadzone rybactwo śródlądowe. Na jeziorach przoduje rybołówstwo łodziowe. Rybacy łodziowi poławiają węgorza europejskiego, sielawę i sieję pospolitą. Złowione ryby trafiają na lokalny rynek jednak z uwagi na sezonowy charakter połowów przychody wydają się być niezadawalające, przez co rybacy wykonują inne prace zarobkowe. Do innych prac zarobkowych zaliczyć można obrót rybą nie pochodzącą z własnej produkcji, handel

przetworami rybnymi, usługi turystyczne typu pensjonaty lub mała gastronomia, przetwórstwo ryb, usługi wylęgarniczo-podchowowe i sprzedaż materiału zarybieniowego, dotacje (np. z NFOŚiGW), koszenie trzciny, wynajem pomieszczeń, dzierżawa i poddzierżawa, usługi transportowe, organizacja zawodów wędkarskich, usługi szkutnicze, usługi parkingowe, usługi żeglarskie, opłaty za pomosty, budowa pomostów, uprawa zbóż i inne. Wskazać należy, że Program Operacyjny Ryby 2007-2013 umożliwił rybakom i osobom prowadzącym działalność rybacką dofinansowanie prowadzonej działalności okołorybackiej. W nowym okresie finansowania zasadna będzie zatem kontynuacja działań ze środków EFMiR Priorytet 4. PO RYBY 2014-2020.

Konsultacje społeczne z przedstawicielami środowiska rybackiego pokazały, że nieliczne osoby zajmujące się działalnością rybacką posiadają wykształcenie rybackie, są absolwentami wydziałów rybackich UMW Olsztyn oraz UP Szczecin, czy też technikum rybackiego w Sierakowie. Większość jednak osób pracujących w rybactwie zainteresowana byłaby szkoleniami podnoszącymi posiadane kwalifikacje i umiejętności. Wykształcenie oraz wiedza ma bowiem wpływ na zaangażowanie mieszkańców, ułatwia podejmowanie działalności związanej z gospodarką rybacką. Dlatego wspieranie uczenia się osób z sektora rybackiego, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk jest pożądane i stanowić będzie jeden z kierunków działania LGD. Kolejnym negatywnym zjawiskiem w obszarze prowadzenia działalności rybackiej coraz częstsze zatrudnianie pracowników „na czarno” lub na zlecenia jedynie w ograniczonym zakresie regulujących faktyczny zakres pracy. Problem jest niestety nadmierna biurokracja związane z wypełnianiem licznych dokumentów przy jednoczesnej pracy fizycznej rybaka. **Środowisko rybackie niechętnie angażuje się we współpracę z organizacjami społecznymi i naukowymi.** Pożądanym kierunkiem działania LGD będzie wykorzystanie dostępnych środków EFMiR Priorytetu 4. w celu powierzenie społecznościom rybackim ważniejszej roli w rozwoju lokalnym oraz zarządzaniu lokalnymi zasobami rybołówstwa. Rybacy śródlądowi z obszaru LSR to zawód zdominowany przez mężczyzn dobrze po 40 roku życia, wykonujących pracę bardzo ciężką w zmiennych warunkach atmosferycznych. **Zagrożeniem dla obszaru LSR jest sezonowość pracy w gospodarstwach rybnych.** Badania uwarunkowań prowadzenia działalności rybackiej na obszarach śródlądowych²⁸ pokazują, że jest to zawód wymierający, nie ma chętnych młodych ludzi do pracy na stanowisku "rybak jeziorowy czy rybak stawowy". Badania i ankiety własne prowadzone przez LGD na potrzeby opracowania LSR wskazały, że problemem dla młodych ludzi, którzy chcieliby nabyć nowej kwalifikacje i wejść do zawodu jest brak ustabilizowanej ścieżki rozwoju pracowniczego²⁹. **Mieszkańcy obszaru LSR odczuwają spadającą atrakcyjność zawodu rybaka. Brak jest również zainteresowania młodych ludzi pracą w zawodzie rybak jeziorowy lub rybak stawowy.**

Należy wskazać, że zabiegi zarybiania w rybactwie jeziorowym, wpływają w znacznym stopniu na kondycję ekonomiczną podmiotów uprawionych do rybackiego użytkowania jezior. Wskazuje to na zadowalający stan bazy wylęgarniczo-podchowowej w regionach jeziorowych. Baza ta została w mijającym okresie programowania PO RYBY 2007-2013 w wielu gospodarstwach rybackich doposażona i zmodernizowana. Podstawowym warunkiem wpływającym na kondycję finansową jest czystość wód. Jednym ze szczególnie efektywnych projektów realizowanych w okresie programowania na 2007-2013 było wsparcie ze środków PO RYBY 2007-2013 Przedsiębiorstwo Rybackie Złocieniec sp. z o.o. w przedmiocie budowy stawów osadowych, których celem było oczyszczanie wód. Na terenie LSR działa Gospodarstwo Rybne w Wałczu, które jest największym w kraju producentem ryb jesiotropowych na potrzeby profesjonalnej produkcji rybackiej, wędkarskiej i akwarystyki. Stawy obecnie mają około 200 ha powierzchni. Tak duży kompleks wód stojących jest ważnym miejscem przystankowym dla łabędzi i innych gatunków ptaków. Wiosną na stawach można zauważyć stada liczące kilkadziesiąt łabędzi. Gospodarstwo powstało w wyniku przekształceń PGRyb Oleśnica, któremu udało się utrzymać strukturę pozwalającą na prowadzenie kompleksowej gospodarki rybackiej. W trakcie przekształceń lat dziewięćdziesiątych zasoby PGRyb Oleśnica uległy podziałowi, część z nich została sprywatyzowana. Jednak są zasoby, które pozostały niezagospodarowane, co z jednej strony lokalnie osłabiło sektor, pozostawiając często po sobie znaczne bezrobocie, z drugiej stanowi potencjał rozwojowy. **Zidentyfikowanym problemem obszaru LSR jest niska rentowność gospodarstw rybackich.** Dlatego zasadnym jest stworzenie warunków rozwojowych aby wykorzystując

²⁸ Por. Korzystanie z zasobów rybackich w latach 2009-2014. Stan, zmiany, tendencje. pod redakcją Macieja Mickiewicza i Arkadiusza Wołosa, IRS, Olsztyn 2015

²⁹ Zobacz. Wyniki badania CATI z mieszkańcami obszaru LSR Partnerstwo Drawy, N=200

wodny potencjał obszaru rybackiego grupy dewaloryzowane podejmowały działania zmierzające do założenia lub rozwoju działalności gospodarczej.

Na terenie LSR działają również gospodarstwa produkujące ryby łososiowate oraz prowadzące wylęgarnie ryb. W celu zapewnienia płynnej gospodarki stawowej niezbędne jest dokarmianie ryb paszą roślinną, rozdrobionym zbożem, ziarnem kukurydzy. Odłowy w stawach odbywają się na jesień. Ryby wyprodukowane w gospodarstwach karpionych sprzedawane są odbiorcom hurtowym. W przypadku gospodarstw średniej i dużej wielkości sprzedaż ta przynosi stosunkowo duży przychód musi on jednak wystarczyć na całoroczne utrzymanie. **Obszar charakteryzuje się słabo rozwiniętym łańcuchem dostaw produktów w sektorze rybołówstwa, co ma wpływ na kondycję finansową przedsiębiorstw. Lokalny rynek pozbawiony jest dostaw ryby świeżej złowionej przez lokalnych rybaków; brak zakładów obróbki wstępnej ryb.** Analizy sytuacji na rynku ryb i jej wpływu na sytuację sektora rybnego pokazują, że coraz bardziej widać tendencję do zdrowego trybu życia i racjonalnego odżywiania. Stopniowo przejmuje się w Polsce kulturę spożycia charakterystyczną dla wysokorozwiniętych krajów zachodnich. Rośnie również popyt na tzw. żywność wygodną, łatwą i szybką w przygotowaniu, która zarazem powinna spełniać najwyższe wymagania jakościowe, co stwarza pole do popisu dla producentów wyrobów rybnych. Poziom spożycia ryb pozostaje jednakże w wyraźnej zależności od wysokości dochodów. **Problemem rozwoju obszaru jest niekorzystny model preferencji konsumenckich (popularność ryb morskich).** W tym obszarze realizowane powinny być dalsze badania i analizy pokazujące preferencje konsumentów na produkty sektora z obszaru LSR. Konsultacje społeczne ze społecznością rybacką pokazały, że problem w tym obszarze jest również brak analizy potrzeb lokalnego rynku na ryby świeże, słodkowodne. Ryby są naturalnym produktem regionalnym obszaru LSR. Kierunkiem działania LGD będzie kontynuacja działań (Rybne Warsztaty Kulinarne) popularyzacyjnych i promujących walory spożywcze i odżywcze ryb, zwłaszcza ryb śródlądowych z lokalnych Jezior. Popularyzacja kulinarnych zastosowań oraz działania edukacyjne-antyklusownicze powinny być przedmiotem operacji wspieranych w ramach LSR.

Podczas konsultacji społecznych wielokrotnie podkreślano, że na analizowanym obszarze **wzrasta zagrożenie kłusownictwem** tj. kupowanie ryb od kłusowników, stosowanie zbyt dużej ilości zanęt. Rybacy mają problem z połowami w okresie zimowym, na jeziorach, jeśli lód jest zbyt cienki to niestety nie ma żadnych połowów. Spotkania ze społecznością rybacką pokazały, że rybacy sami kupują swój sprzęt do połowów, zdarza się, że nową siatkę już pierwszego dnia ktoś ukradnie albo potnie. Najczęstszym powodem jest działanie kłusowników. Na podstawie danych z Okręgu Polskiego Związku Wędkarskiego najczęściej ujawnianymi wykroczeniami przeciwko środowisku naturalnemu są: kłusownictwo sieciowe, niszczenie wałów p. powodziowych, dzikie wysypiska śmieci – zrzuty ścieków, nielegalne wycinanie drzew i krzewów. Społeczne Straże Rybackie wymagają doposażenia umożliwiającego efektywną walkę z kłusownictwem i wandalizmem wodnym. W większości przypadków tak umundurowanie jak i wyposażenie tych jednostek z uwagi na wyeksploatowanie wymaga wymiany na nowe lub uzupełnienia. Pożądanym działaniem LGD w tym obszarze będzie doposażenie odpowiednich urzędów i organizacji w sprzęt do walki z kłusownictwem. Poza tymi społeczność lokalna boryka się problemami specyficznymi dla wędkarzy: wędkowanie niewymiarowych i w okresach ochronnych, wędkowanie bez zezwolenia. Z uwagi na dużą liczbę odwiedzających obszar LSR turystów problem jest zanieczyszczające akweny wodne wyrzucanie śmieci na tereny leśne, mycie samochodów w wodach akwenu. **Odczuwalnym problemem jest rosnąca ilość spływu biogenów z pól rolniczych.** Azot wraz z fosforem odpowiedzialne są w części za eutrofizację wód rzek i jezior. Eutrofizacja powoduje zwiększenie produkcji biomasy roślin, zwierząt i mikroorganizmów, co prowadzi do wzrastającego deficytu tlenu w wodzie. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest m.in. nieprawidłowa gospodarka nawozowa rolników. Skutkiem tego zbiorniki wodne „zakwitają”, zarastają i zmniejsza się wartość użytkowa wód. Konieczne jest więc podejmowanie działań, które ograniczą ten negatywny wpływ pierwiastków biogenych na środowisko. W ramach dostępnych środków EFMiR Priorytetu 4. PO RYBY 2014-2020 będzie realizacja działań informacyjnych i organizacja wydarzeń zwiększających poziom świadomości ekologicznej mieszkańców. LGD ma dobre doświadczenia w realizacji projektów edukacji ekologicznej (Wielkie sprzątanie Drawy 2015 – edukacja ekologiczna w praktyce, projekt dofinansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie) i zamierza kontynuować realizację tego typu projektów w nowym okresie programowania 2014-2020.

Warunki przyrodnicze

Warunki turystyczne obszaru działalności LGD wynikają w dużej mierze z warunków położenia geograficznego i przyrodniczego terenu. Na obszarze LGD *Partnerstwo Drawy z Liderem Wałeckim* położonych jest wiele jezior, przepływa tędy znacząca liczba małych rzek i innych naturalnych cieków wodnych, ponieważ jest to teren polodowcowy³⁰. Obszar działalności LGD z uwagi na polodowcowy charakter cechuje się urodzajnymi glebami, które utworzyły się na piaskach akumulacji lodowcowej na glinach zwałowych lub glinie morenowej. Ponadto teren posiada urozmaiconą rzeźbę terenu, pokrytą lasami i licznie występującymi jeziorami. W obszarze działań LGD leży Równina Drawska porośnięta przez bory sosnowe, noszące nazwę Puszczy Drawskiej, jak i Drawieński Park Narodowy. Cenne walory przyrodnicze tego terenu zaważyły na powstaniu Drawieńskiego Parku Narodowego, będącego ważną na obszarze formą ochrony przyrody³¹. Na Pojezierzu Wałeckim, który również wchodzi w obszar LGD znajduje się ok. 160 jezior o powierzchni ponad 1 ha³². Jest to gęsto zalesiony obszar polodowcowy, na którym częściowo leży Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy - obszar chronionego krajobrazu³³. Terenem o atrakcyjnych walorach przyrodniczych jest również zespół jezior Zdbiczno-Dobre oraz dolina rzeki Rurzyca. Z uwagi na urozmaiconą rzeźbę terenu, dużą liczbę jezior, bogactwo lasów, a także sąsiedztwo Wału Pomorskiego, zgodnie z dokumentami planistycznymi województwa zachodniopomorskiego teren ten stanowi I stopień atrakcyjności turystycznej³⁴. **Polodowcowy charakter obszaru działań LGD cechuje się, więc wysokimi walorami przyrodniczymi, znaczącą liczbą jezior, a także lasów. Dzięki młodo glacialnemu charakterowi obszaru występują tu ponadto dobrej jakości gleby. Walory przyrodnicze obszaru działania LGD stanowią dobre warunki do rozwoju produkcji energii z odnawialnych źródeł energii (OZE), co może stanowić silny potencjał regionu.** Na terenie działań LGD występuje szereg rezerwatów przyrody, m.in. „Mszary Tuczyńskie”, „Wielki Bytyń”, „Smolary”, „Sośnica”, rezerwat torfowiskowy „Rosiczki Mirosławskie”, „Glinki” obejmujący wielogatunkowy las liściasty, a w dolinie rzeki Rurzyca utworzono w 2005 r. rezerwat przyrody „Dolina Rurzyca” o powierzchni 554.68 ha³⁵. Bogactwo chronionych gatunków zwierząt jest magnesem nie tylko dla myśliwych, ale również amatorów „bezkrwawych łowów”, ludzi spragnionych kontaktów z naturą³⁶. **Z jednej strony tereny chronione stanowią potencjał obszaru, ale z drugiej strony ograniczenia – blokują inwestycje, rozwój przemysłu, sportów motorowodnych ze względu na rozszerzoną strefę ciszy na jeziorach.**

Cechą charakterystyczną obszaru LGD są produkty lokalne bazujące na zasobach naturalnych. Poza produktami rybnymi, przykładem takiego produktu na obszarze działalności LGD jest „Ogórek jeziorowy” z Kalisza Pomorskiego czy „Miód drahimski” nawiązujący nazwą do starej nazwy geograficznej Starego Drawska – wsi w gminie Czaplunek oraz wykorzystujący walory środowiska - bogate pożytki pszczele. Innymi specyficznymi produktami lokalnymi obszaru działania LGD są Kiszka Szwedzka, chleb tradycyjny, ryby słodkowodne, przede wszystkim Sielawa i Sieja, a także owoce – jabłka, gruszki, owoce i maliny. Tego rodzaju produkty, ze względu na rozproszenie i wymieszanie tradycji rodzinnych, są słabo odkryte na obszarze LGD. Posiadają duży potencjał rozwojowy w związku z czym należy przeprowadzić proces odkrywania zapomnianych tradycji kulinarnych i wdrożyć je do produkcji, upowszechnienia oraz wprowadzić do obrotu handlowego³⁷.

Działalność sektora społecznego

Na terenie działalności LGD działało w 2013 r. w sumie 8 fundacji i 300 stowarzyszeń. Zmiany liczby fundacji w czasie pokazują stagnację w tym zakresie. Jeśli chodzi o stowarzyszenia i organizacje społeczne, to jest ich na obszarze działania LGD dużo więcej. Najwięcej zlokalizowanych w 2013 r. było w gminie Drawsko Pomorskie, a najmniej w gminach Człopa i Ostrowice. Analizując dane historyczne widać zdecydowaną tendencję wzrostową, we wszystkich gminach LGD w 2013 r. działało więcej stowarzyszeń i organizacji społecznych niż w 2007 r.

³⁰ Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

³¹ Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015, Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

³² <http://www.panoramy.turystyka360.info> [Dostęp 25.05.2015]

³³ <http://morzeprzygody.eu> [Dostęp 29.04.2015]

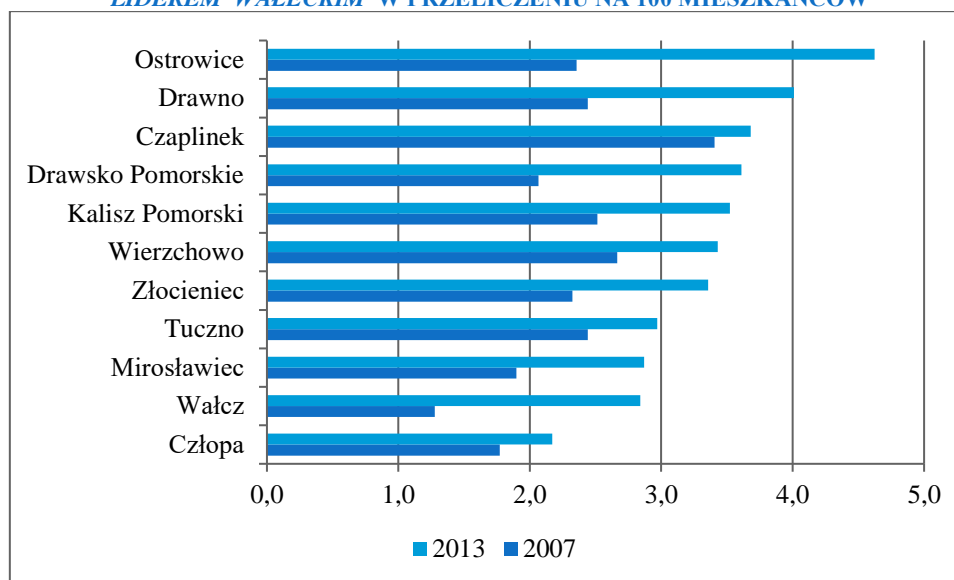
³⁴ LSR Obszarów Wiejskich Gmin Pojezierza Wałeckiego na lata 2009-2015

³⁵ LSR Obszarów Wiejskich Gmin Pojezierza Wałeckiego na lata 2009-2015

³⁶ Lokalna Strategia Rozwoju Obszaru Rybackiego 2010-2015, Nadnotecka Grupa Rybacka, Piła, 2010

³⁷ Lokalna Strategia Rozwoju, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy”, 30.09.2013

WYKRES 6 ORGANIZACJE POZARZĄDOWE SEKTORA PRYWATNEGO W GMINACH LGD PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WAŁECKIM W PRZELICZENIU NA 100 MIESZKAŃCÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.04.2015]

Badanie ankietowe z mieszkańcami obszaru wykazało, że obszar LSR posiada bazę do kształtowania kapitału społecznego. Mieszkańcy LGD Lider Wałecki w blisko 90% czują się związani z miejscem zamieszkania. Podczas gdy mieszkańcy LGD Partnerstwo Drawy czują się związani z miejscem zamieszkania w blisko 100%³⁸. Stanowi to do potencjał do kontynuacji działań skierowanych na budowanie kapitału społecznego. Część ankietowanych badania internetowego uważa, że działania LSR powinny być skierowane do NGO. **Rozwinięty sektor organizacji pozarządowych może służyć dalszemu kształtowaniu kapitału społecznego.** Zalecane jest powierzanie organizacjom pozarządowym znaczących ról w rozwoju lokalnym i zarządzaniu lokalnymi zasobami edukacyjnymi oraz gospodarczymi, a także dofinansowywanie projektów z tego zakresu. Grupą docelową działań LGD w obszarze działalności sektora społecznego będą JST oraz organizacje pozarządowe. W tym obszarze zasadna będzie współpraca władz samorządowych z NGO's, która może wzmacniać i kształtować w większym stopniu kapitał społeczny.

Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej

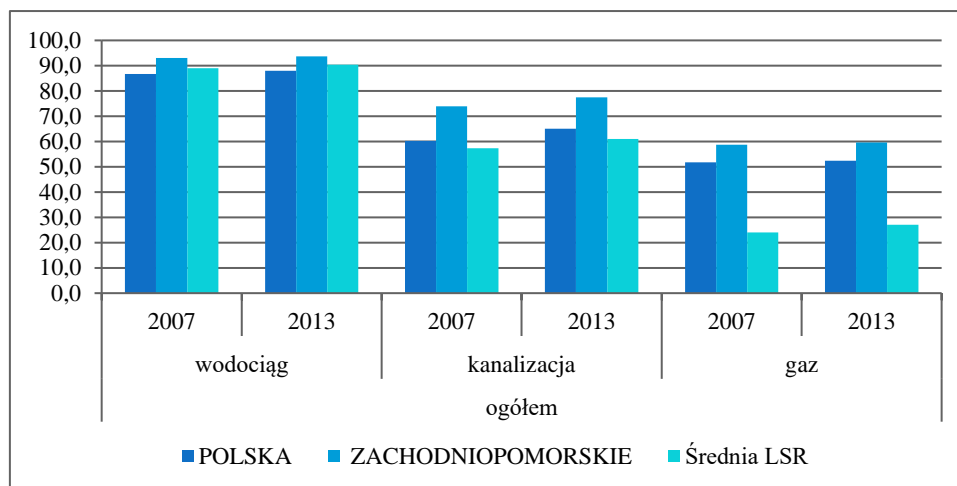
W Strategii Województwa Zachodniopomorskiego wskazano, że w regionie duży odsetek osób korzysta z pomocy społecznej. Ponadto, wymieniono powiat drawski jako jeden z powiatów, w którym jest największy udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców. **W gminach LGD znacząca liczba osób korzysta z pomocy społecznej.** Pozytywny jest natomiast fakt, iż we wszystkich gminach działania LGD liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ostatnich 5 latach sukcesywnie spada. W ostatnich latach notuje się **wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie** polskim – pauperyzacja osób i rodzin, co prowadzi do ich wykluczenia społecznego. Stanowiąc to może zagrożenie dla obszaru LSR. Mając na uwadze, że większość działań związanych z opieką społeczną realizowanych jest przez JST podczas konsultacji społecznych zwracano uwagę, na zbyt małe środki finansowe z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie pomocy społecznej. Jednym z ważniejszych wskaźników ubóstwa na poziomie gminy jest liczba mieszkańców (poszczególnych członków rodzin), którym przyznano świadczenie, w stosunku do liczby mieszkańców. Wskaźnik deprivacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1000 mieszkańców gmin członkowskich LGD, jest przestrzennie zróżnicowany. Według danych GUS największa wartość wskaźnika deprivacji lokalnej była w gminach Ostrowice (262) oraz Kalisz Pomorski (211). Najmniejsza natomiast w gminie Drawsko Pomorskie (113). **Wartość wskaźnika deprivacji lokalnej jest dużo wyższa od średniej wojewódzkiej (60) i znacząco wyższy niż**

³⁸ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami N=200 (LSR Partnerstwo Drawy) oraz CATI N=200 LSR Lider Wałecki

średnia dla kraju (52), a jego przeciętna wartość oscyluje wokół liczby 169 beneficjentów pomocy na 1000 mieszkańców czterech gmin tworzących LGD.

Obszar LSR jest dość dobrze doposażony w urządzenia sieciowe, poza siecią gazową. Średnio w gminach obszaru dostęp do sieci wodociągowej ma ponad 90% osób (średnia dla województwa 94%, a dla kraju 88%). Z sieci kanalizacyjnej korzysta blisko 70% mieszkańców, podczas gdy średnia dla województwa to 78%, a dla kraju 65%. Obszar wypadła gorzej jeżeli chodzi o sieć gazową, ponieważ z tego rodzaju sieci korzysta zaledwie 27% mieszkańców, a średnia wojewódzka to 60%, a krajowa 52%. Najgorzej doposażonymi gminami w urządzenia sieciowe są: Ostrowice, Wierzchowo oraz Tuczno. Najlepiej natomiast wypadają gminy Złocieniec oraz Drawsko Pomorskie.

WYKRES 7 DOPOSAŻENIE W URZĄDZENIA SIECIOWE W GMINACH LSR ORAZ GRUPACH REFERENCYJNYCH (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.09.2015]

W ramach środków będących w dyspozycji LGD nie będzie można oddziaływać bezpośrednio na problem budowy kanalizacji na terenach wiejskich. Wsparcie na realizację tych działań będzie dostępne w PROW 2014-2020, Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich, Operacje dotyczące zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych. Jeżeli chodzi o infrastrukturę techniczną w wyniku konsultacji społecznych zgłoszone zostały problemy braku kanalizacji, niedostatecznego dostępu do infrastruktury, w tym również internetu oraz niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych.

Uwarunkowania turystyczne

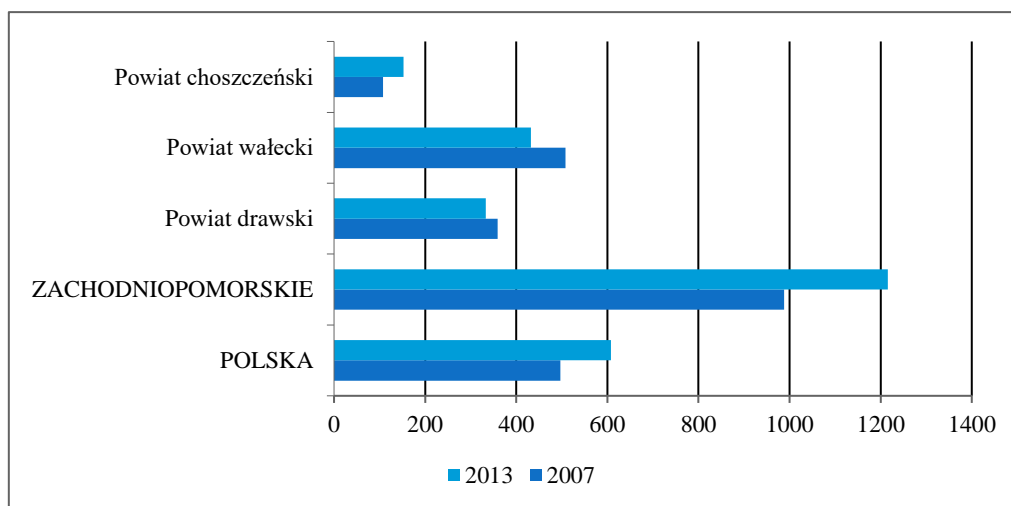
Z uwagi na atrakcyjne walory przyrodnicze, obszar działalności LGD posiada szereg atrakcji turystycznych. **Duża liczba jezior oraz rzek stwarzają dobre warunki do uprawiania turystyki kwalifikowanej, takiej jak żeglarstwo i wioślarstwo.** W wydawnictwach promujących obszar podkreśla się przykładowo urokliwy charakter Wąlcza. Naturalne walory przyrodnicze w najbliższej okolicy sprzyjają uprawianiu aktywnych form turystyki. **Do największych atrakcji turystycznych zalicza się ofertę rekreacyjną sportów wodnych, szlaki piesze, rowerowe, kajakowe, tereny nadleśnictw.** Dla turystów są dostępne wyznaczone drogi leśne, miejsca biwakowe oraz punkty widokowe. Sieć turystyczną uzupełniają szlaki turystyczne PTTK. Nadleśnictwa prowadzą również edukację przyrodniczo – leśną, która uzupełnia ofertę turystyczną regionu³⁹. Z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze obszaru **popularną formą turystyki jest kajakarstwo.** Do najbardziej znanych tras kajakowych należy 186 km szlak im. ks. Kardynała Karola Wojtyły, z czego przez teren Powiatu Drawskiego przebiega 80 km szlaku. Zaliczany jest do najpiękniejszych splotów w kraju. Na kajakarzy czekają atrakcyjne szlaki na pobliskich rzekach: Dobrzycy, Piławie, czy Rurzyca⁴⁰. Problem w tym obszarze stanowi infrastruktura techniczna i turystyczna, ponieważ funkcjonują tylko zorganizowane pola namiotowe oraz stacje w Złocieniu i Drawsku Pomorskim. **Baza noclegowa przystosowana jest jedynie do sezonu wakacyjnego. Obszar działania LGD posiada dobrze rozwiniętą sieć szlaków pieszych i rowerowych.** Ponadto, wzgórza i doliny

³⁹ <http://encyklopedia.szczecin.pl/> [Dostęp 04.05.2015]

⁴⁰ <http://www.panoramya.turystyka360.info> [Dostęp 25.05.2015]

połodowcowe, jeziora oraz stare drzewostany dają ciekawe warunki do rozwoju aktywnej turystyki. Wraz z rozwojem turystyki rozwija się oferta lokalnych gospodarstw i ośrodków propagujących uprawianie turystyki konnej. Jeziora i lasy przyciągają wędkarzy, żeglarzy, nurków oraz grzybiarzy⁴¹. Zalew na rzece Gwda w Dobrzycy to jedno z najczęściej odwiedzanych miejsc przez wędkarzy⁴². Ponadto, **na terenie działania LGD zlokalizowane są liczne zabytki, które podnoszą atrakcyjność turystyczną regionu**, jak np. Pałac w Dłusku, ruiny Pałacu w miejscowości Kłębowiec, dawny zbór luterański z 1672 r. w Górnicy, kaplica grobowa rodu Sapiehów w Wieleniu, zabytkowe kościoły, m.in. w Dzierżążno Małe, Biernatowo, Laski Wałęckie, Golce⁴³. Pomimo atrakcyjnych uwarunkowań turystycznych gmin obszaru LGR ich potencjał nie został jeszcze w pełni wykorzystany. Oferta turystyczno-wypoczynkowa jest słabo zróżnicowana, co przekłada się na wartość wskaźnika Schneidera w poszczególnych gminach⁴⁴. Wśród powiatów działania LGD najwyższy wskaźnik Schneidera ma powiat wałęcki, następnie powiat drawski, a później choszczeński. Powiat choszczeński jest trzecim od końca powiatem w województwie zachodniopomorskim jeśli chodzi o analizowany wskaźnik. W połowie tego zestawienia są natomiast powiat drawski (12) i powiat wałęcki (10). Warto zwrócić uwagę na to, że powiaty o najwyższej wartości wskaźnika Schneidera to powiaty sąsiadujące bezpośrednio z Morzem Bałtyckim, z tymi regionami trudno konkurować, ponieważ nadmorskie miejscowości przyciągają najwyższą liczbę turystów. **Analizując natomiast wskaźnik w czasie nie widać w powiatach LGD tendencji wzrostowej wartości wskaźnika, co świadczy o tym, że z roku na rok nie przybywa w regionie turystów w stosunku do liczby mieszkańców, a wręcz odwrotnie. Jest to alarmująca informacja, która świadczy o zasadności wspierania działań nastawionych na rozwój turystyki w regionie.**

WYKRES 8 WSKAŹNIK SCHNEIDERA DLA POWIATÓW OBSZARU LSR ORAZ GRUP REFERENCYJNYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL [dostęp 04.09.2015 r.]

W Wałczu znajduje się nowoczesny kompleks Centralny Ośrodek Sportu - Ośrodek Przygotowań Olimpijskich, gdzie trenowały największe sławy olimpijskiej sceny sportowej. W niedalekiej odległości od Wałcza znajduje się jeden z najstarszych mostów w Polsce - Most Kłosowski, który łączy brzegi jeziora Raduń. **W większości przypadków baza noclegowa na terenie obszaru działalności LGD nie jest nowoczesna ani atrakcyjna dla turystów.** Obiekty te pochodzą w większości z lat siedemdziesiątych, kiedy duże zakłady budowały ośrodki wypoczynkowe dla swoich pracowników. Baza ta przystosowana i wykorzystywana była tylko w sezonie letnim. Rozwój tych ośrodków jest uwarunkowany również ich sytuacją własnościową, ponieważ często były one budowane przez zakłady na nie swoich gruntach, bez prawa do ich własności. Wyposażenie oraz stan techniczny większości obiektów bazy turystycznej wymaga

⁴¹ Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015

⁴² <http://www.panoramy.turystyka360.info> [Dostęp 25.05.2015]

⁴³ Jw.

⁴⁴ Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych.

remontu i modernizacji⁴⁵. Turystyka regionu powinna skupiać się na wykorzystaniu potencjału endogenicznego obszaru, czyli oryginalnego krajobrazu polodowcowego oraz bogatych walorów przyrodniczych.

Uwarunkowania historyczno-kulturalne

Teren działania LGD ma bardzo ciekawą historię i tradycję, która składa się na jego swoiste dziedzictwo kulturowe. Na obszarze LSR znajdują się liczne pozostałości po fortyfikacjach składających się na Umocnienia Wału Pomorskiego. Fortyfikacje te utworzone zostały jeszcze w latach 30. ubiegłego wieku w celu obrony Pomorza Zachodniego przed ewentualnym atakiem ze strony polskiej. Umocnienia Wału Pomorskiego rozciągają się na linii: Bałtyk - Polanów - Biały Bór - Szczecinek - Wałcz - Tuczno - Krzyż - Gorzów Wielkopolski. Wałcz (niem. Deutsch Krone) stanowił najsilniejszą pozycję obrony Wału Pomorskiego. Niektóre obiekty fortyfikacji udostępnione są turystom.

Ważnym dla obszaru był okres po II wojnie światowej, kiedy Ziemię Zachodnie i Północne współczesnej Polski przyłączono do obszaru naszego kraju. Wtedy rozpoczęły się na terenie obecnego terenu działania LGD migracje ludności i wysiedlenia społeczności niemieckiej. Na Ziemach Odzyskanych pojawiła się ludność powracająca z Niemiec. Byli wśród nich m.in. robotnicy przymusowi, a także przesiedleńcy z Kresów Wschodnich. Tereny działania zostały zasiedlone głównie przez ludność wiejską. Cechą charakterystyczną tworzącego się tu społeczeństwa był powszechny brak poczucia bezpieczeństwa oraz niepewność co do najbliższej przyszłości. Mieszkańców długo nie opuszczało w związku z tym poczucie tymczasowości. Napływowa ludność to przede wszystkim przesiedleńcy zza Buga i Polski centralnej, repatrianci i Ukraińcy. Dezintegracja społeczna miała głównie charakter kulturowy. Przybysze nie rozumieli się, nie akceptowali, a atmosfera niepewności powodowała rezygnację z inwestowania w gospodarstwa. Utracone poczucie tożsamości wynikało z obcego krajobrazu i innego typu ładu przestrzennego będącego efektem kilkusetletniej przynależności kulturowej tego obszaru do państwa niemieckiego. Krajobraz pod względem infrastruktury, zabudowy, układu przestrzennego czy dróg był zgodny ze stylem niemieckim. Elementy kultury materialnej, jak np. cmentarze poniemieckie, pomniki upamiętniające niemieckie ofiary pierwszej wojny światowej, kościoły o ewangelickim układzie przestrzennym, parki pamięci, obiekty militarne, poniemieckie fabryki i urzędnice - tworzyły i tworzą do dziś specyfikę tego obszaru. **Świadomość mieszkańców terenu działalności LGD kształtuje się także pod wpływem stałej obecności na tym obszarze wojska polskiego i radzieckiego.** Brak nadziei na przyszłość potęgowała polityka rozgrabiania i wywożenia mienia poniemieckiego. W krajobrazie pozostały PGR-owskie czworaki, biura, rezydencje i pałace, zaniedbane parki czy fundamenty rozebranych zabytków. Obecny obszar działalności LGD zamieszkali Polacy o korzeniach z wielu regionów, w tym z wielokulturowych Kresów Wschodnich, a także Ukraińcy i Łemkowie tworząc swoistą mozaikę kulturową. **Mimo tego, że kolejne pokolenia zacierają różnice etniczne i obyczajowe, złożoność problematyki nawarstwiania się i przenikania tradycji i kultur na obszarze działalności LGD powoduje, że można go uznać za modelowy region wielokulturowy.** Historyczna wielokulturowość do dzisiaj budzi problemy mieszkańców. Wciąż aktualne są pytania o granice zachowania niemieckiego dziedzictwa kultury oraz sposób i zakres kultywowania dziedzictwa polskiego, przeniesionego z regionów II Rzeczypospolitej oraz wypracowanego po 1945 r. Obecnie nie ma już jednak większych enklaw ludności różnej narodowości a tożsamość kulturowa dzisiejszych mieszkańców wiąże się ze świadomością związania z regionem z racji przywiązania do miejsca urodzenia lub zamieszkania. **Wielokulturowość jest w dzisiejszych czasach raczej przeniesieniem tradycji związanych z korzeniami i wymieszaniem poszczególnych tradycji w społecznościach lokalnych. Jest to o tyle istotne, że można dzisiaj uwypuklać tradycje związane z wielokulturowością, korzeniami mieszkańców bez wzbudzania konfliktów etnicznych.**

Cechą charakterystyczną obszaru LSR są prężnie działające ośrodki/kluby kultury, które przygotowują i realizują we współpracy z wieloma instytucjami z regionu corocznie kilkaset imprez z dziedziny teatru, muzyki, plastyki, sztuki ludowej, historii, promocji zdrowia itp. Na terenie działania LGD w 2013 r. funkcjonowało 72 klubów kultury. Analizując dane w tym zakresie z poprzednich lat nie widać wyraźnej tendencji wzrostowej jeśli chodzi o liczbę kół kulturowych. **Na terenie działań LGD działa ponadto szereg stowarzyszeń, organizacji pozarządowych skupiających miłośników regionu, zainteresowanych kultywowaniem tradycji.** Infrastruktura kulturalna składa się w zdecydowanej większości

⁴⁵ Por. *Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego do roku 2015*

przypadków z obiektów gminnych. Co roku na terenie działalności LGD organizowanych jest kilkaset imprez kulturalnych. Ich liczba w latach jest zmienna, w niektórych latach organizowanych jest ich ponad 400 – w roku 2007 w gminie Wałcz, a w niektórych latach zaledwie 3 – w roku 2007 w gminie Ostrowice⁴⁶. W zależności od liczby imprez można również oszacować liczbę ich uczestników. W 2013 roku w każdym z analizowanych powiatów zainteresowanie imprezami kulturalnymi było wysokie, od ponad 3 tys. osób do ponad 60 tys. osób. **Na podstawie danych historycznych można uznać, że imprezy kulturalne na terenie powiatów LGD cieszą się dużym powodzeniem, szczególnie w gminach Drawsko Pomorskie i Złocieniec⁴⁷.**

Zasobem kulturowym regionu są również zespoły artystyczne, które działają na rzecz rozwoju kultury i rozpropagowują ją wśród lokalnej społeczności. W 2013 r. w gminach LGD funkcjonowało 82 zespołów⁴⁸. Dane historyczne natomiast pokazują, że ich liczba w latach jest zmienna, nie ma zdecydowanej tendencji wzrostowej ani spadkowej. Istotnym dla rozwoju kulturalnego regionu są instytucje kulturowe, które powinno się organizować na różnych szczeblach. Obecnie działa ich zdecydowanie najwięcej na szczeblu gminnym i lokalnym, natomiast powstanie instytucji kultury o charakterze powiatowym lub ponad powiatowym zrzeszającym kilka powiatów, łączącego wiele funkcji spełniałoby niezwykle istotną rolę w rozwoju kultury oraz integracji działań w tym zakresie społeczności gminnych, animatorów kultury na szczeblu powiatowym i władz powiatu⁴⁹. W gminach wiejskich obszaru działań LGD z racji popegeerowskiego charakteru, duża liczba ludności żyje w kulturze ubóstwa. Są to często osoby niezainteresowane osobistym rozwojem kulturalnym. Dlatego też tak ważna jest stymulacja rozwoju mieszkańców, ich aktywności kulturalnej oraz tworzenia społeczeństwa obywatelskiego szczególnie na terenach wiejskich⁵⁰.

Rozdział IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru LSR wypracowana została w toku dyskusji z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych we wszystkich 11 gminach członkowskich LGD w dniach od 17 do 29 września 2015 r., **w tym również z przedstawicielami społeczności rybackiej podczas spotkania w Złocieniu w dniu 18 września 2015 r.** Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że obszar LSR charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych oraz społeczno-gospodarczych. Propozycje do analizy SWOT poddane zostały konsultacjom z mieszkańcami obszaru za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie internetowej LGD. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznacza będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odcieniami kolorów zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. Badanie zostało przeprowadzone w miesiącach październik - listopad 2015 r., odpowiedzi udzieliło 38 mieszkańców. Prezentowana poniżej analiza jest syntezą przedstawionego wcześniej opisu stanu i tendencji rozwojowych obszaru LSR zawartych w diagnostycznej części opracowania. Wnioski z konsultacjami z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. strategii. Finalny kształt analizy SWOT poddany został konsultacjom z mieszkańcami obszaru. Analiza SWOT poddana została konsultacjom z mieszkańcami obszaru za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie internetowej www.partnerstwodrawy.pl. W badaniu udział wzięło 35 osób. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznacza będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odcieniami kolorów zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. Poniżej zaprezentowano tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela). Przeprowadzona analiza SWOT wskazuje słabości w otoczeniu wewnętrznym terenu działania LGD, co stanowi odniesienie do kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji obszaru. Mocne strony natomiast są atutem LGD, gwarantującym skuteczność podejmowanych działań. Analiza otoczenia zewnętrznego w zakresie szans stwarza możliwości rozwojowe, natomiast analiza zagrożeń pozwoli podjąć działania zapewniające ich uniknięcie. **Z powyżej przeprowadzonej analizy wynika, że największymi atutami terenu działalności LGD są atrakcyjny krajobraz -**

⁴⁶ GUS BDL [Dostęp 30.04.2015]

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015

⁵⁰ LSR Obszarów Wiejskich Gmin Pojezierza Wałeckiego na lata 2009-2015

wiele obszarów naturalnych, leśnych, zadrzewionych oraz atrakcyjne tereny wędkarskie, bogata oferta dla wędkarzy i różnorodność form ochrony przyrody - rezerваты, park krajobrazowy, park narodowy sprzyjające turystyce aktywnej środowiskowej. Słabości natomiast stanowią liczne zdegradowane tereny popegeerowskie i negatywny trend starzenia się mieszkańców - coraz mniej osób w wieku produkcyjnym a coraz więcej w poprodukcyjnym. Słabą stroną obszaru jest również niska jakość dróg lokalnych. Szansami dla obszaru może być wykorzystanie bliskość położenia od granicy z Niemcami i wzrost popularności turystyki kwalifikowanej i aktywnej (wędkarskiej, kajakowej, przyrodniczej, plenerowo fotograficznej, itp.), natomiast zagrożeniami przede wszystkim wzrastająca migracja zarobkowa mieszkańców. Na podstawie wyników analizy SWOT sformułowano cele ogólne, szczegółowe oraz przedsięwzięcia LSR.

TABELA 4 ANALIZA SWOT OBSZARU DZIAŁANIA LGD PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WALECKIM

MOCNE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	SLABE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Dogodne położenie obszaru w niedalekiej odległości od dużych ośrodków miejskich	Uwarunkowania przestrzenne	2,4	Niewielki przyrost naturalny, zmniejszająca się liczba ludności	Zasoby pracy	3,5
Wiele obszarów naturalnych, leśnych, zadrzewionych – atrakcyjny krajobraz	Uwarunkowania przestrzenne	4,6	Coraz mniej osób w wieku produkcyjnym a coraz więcej w poprodukcyjnym – starzenie się społeczeństwa	Zasoby pracy	3,8
Obszary wojskowe - 12 Komenda Lotniska w Mirosławcu i Poligon Drawski - Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych	Uwarunkowania przestrzenne	3,8	Wiele obszarów powojсковych, które wymagają rewitalizacji i wdrożenia nowych funkcji	Uwarunkowania przestrzenne	3,3
Liczne specjalne strefy ekonomiczne, stowarzyszenia i centra przedsiębiorczości – dobra atmosfera przedsiębiorczości	Uwarunkowania przestrzenne	2,8	Niskie zróżnicowanie oferty turystyczno-wypoczynkowej	Uwarunkowania turystyczne	3,5
Atrakcyjne tereny wędkarskie i bogata oferta dla wędkarzy	Uwarunkowania turystyczne	4,2	Dość niska liczba podmiotów gospodarczych i odsetek przedsiębiorców w regionie	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,4
Znaczna liczba fundacji i stowarzyszeń (NGO), która z roku na rok wzrasta	Uwarunkowania sektora społecznego	3,4	Mniej osób pracujących na 1000 mieszkańców niż średnio w województwie zachodniopomorskim	Zasoby pracy	3,6
Spadek w ciągu ostatnich 5 lat udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,1	Wyższa stopa bezrobocia niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego	Zasoby pracy	3,5
Ciekawa historia i tradycje obszaru, które składają się na bogate dziedzictwo kulturowe obszaru	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,9	Dyskryminacja kobiet w sferze zawodowej – wysokie bezrobocie wśród kobiet	Zasoby pracy	3,2
Różnorodność form ochrony przyrody - rezerваты, park krajobrazowy, park narodowy sprzyjające turystyce aktywnej środowiskowej	Uwarunkowania turystyczne	4,2	Stosunkowo wysoki wskaźnik bezrobocia długotrwałego, który w ostatnich latach stale wzrasta	Zasoby pracy	3,7
Różnorodność dziedzictwa kulturowego	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,6	Niska aktywność społeczna i publiczna	Uwarunkowania sektora społecznego	3,5
Duża ilość i różnorodność istniejących szlaków turystycznych: wodnych, rowerowych, jeździeckich	Uwarunkowania turystyczne	3,9	Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,4
Sezonowe atrakcje turystyczne, występujące w	Uwarunkowania	4,1	Liczne zdegradowane tereny popegeerowskie	Uwarunkowania	3,9

różnych okresach roku (sezony wędkarskie, myśliwskie, spływy kajakowe, grzybobranie, trasa rowerowa R1, liczne szlaki turystyczne, itd.)	turystyczne			przestrzenne	
Rolne gospodarstwa innowacyjne - wdrożeniowo-upowszechnieniowe, ekologiczne oraz agroturystyczne	Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej	3,3	Baza noclegowa w złym stanie technicznym	Uwarunkowania turystyczne	3,7
Długa tradycja sektora gospodarki rybackiej - funkcjonowanie na terenie LSR największego w kraju producenta ryb jesiotrowatych na potrzeby profesjonalnej produkcji rybackiej, wędkarskiej i akwarystyki	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,6	Słabe doposażenie w infrastrukturę techniczną – sieć gazowa oraz częściowo kanalizacja	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,5
Dobre warunki środowiskowe dla produkcji rybackiej czego skutkiem jest występowanie w wodach Pojezierza Drawskiego prawie 50% wszystkich gatunków ryb słodkowodnych żyjących w Polsce oraz ¼ krajowych zasobów sielawy	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,8	Niska jakość dróg lokalnych wymagających przebudowy lub wymiany nawierzchni	Uwarunkowania przestrzenne	3,9
			Niechętnie angażujące się we współpracę z organizacjami społecznymi i naukowymi środowisko rybackie	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,4
			Słabo rozwinięty łańcuch dostaw produktów w sektorze rybołówstwa oraz brak zakładów obróbki wstępnej ryb, co ma wpływ na kondycję finansową przedsiębiorstw rybackich	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,5
			Wzrastający problem kłusownictwa na akwenach wodnych	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,6
SZANSE	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	ZAGROŻENIA	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Niedaleka odległość do portów lotniczych w Goleniowie, Poznaniu i Bydgoszczy	Uwarunkowania przestrzenne	3,3	Postępujący proces starzenia się społeczeństwa	Zasoby pracy	3,9
Blisko położenie od granicy z Niemcami	Uwarunkowania przestrzenne	4,0	Wzrastająca migracja zarobkowa mieszkańców	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	4,0

Wzrost zainteresowania wielokulturowością obszarów wiejskich	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,6	Konkurencja dla rozwoju turystyki za strony terenów nadmorskich Pomorza zachodniego	Uwarunkowania turystyczne	3,9
Dynamicznie rozwijające się wędkarstwo śródlądowe oraz zmiana modelu wędkarstwa z mięsnego na sportowy	Uwarunkowania turystyczne	3,8	Negatywny, antropogeniczny wpływ na środowisko przyrodnicze	Uwarunkowania przyrodnicze	3,6
Postrzeganie pochodzących z połowów ryb słodkowodnych jako zdrowej i ekologicznej żywności	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,9	Ograniczenia środowiskowe wynikające z uwarunkowań obszarów chronionych	Uwarunkowania przyrodnicze	3,5
Duże zainteresowanie turystów alternatywnymi formami wypoczynku, m.in. agroturystyką	Uwarunkowania turystyczne	4,1	Wzrost kosztów prowadzenia działalności rolnej i produkcji w stosunku do wartości produktów rolnych	Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej	3,6
Dobrze wypromowana marka jako popularnego i atrakcyjnego kierunku turystyki aktywnej na skalę krajową	Uwarunkowania turystyczne	3,9	Niekorzystny model preferencji konsumenckich (popularność ryb morskich)	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,3
Wzrost popularności turystyki kwalifikowanej i aktywnej (wędkarskiej, kajakowej, przyrodniczej, plenerowo fotograficznej, itp.)	Uwarunkowania turystyczne	4,2	Sezonowość pracy w gospodarstwach rybnych	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,6
Korzystny opis regionu w dokumentach strategicznych regionu, strefy gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki i strefy intensywnej gospodarki rolnej, która nie jest obszarem intensywnego rozwoju przedsiębiorczości	Uwarunkowania turystyczne	3,8	Spadająca atrakcyjność zawodu rybaka oraz spadek zainteresowania młodych ludzi pracą w zawodzie rybak jeziorowy lub rybak stawowy	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,7
			Rosnąca ilość spływu biogenów z pól rolniczych negatywnie zmniejszająca wartość użytkową wód	Uwarunkowania sektora rybołówstwa, przetwórstwa i rynku rybnego	3,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie partycypacyjnej diagnozy obszaru LSR i konsultacji społecznych

Rozdział V. Cele i wskaźniki

W związku z tym, że LSR wdrażać będzie strategię wielofundusową, wszystkie zaplanowane do realizacji cele będą dofinansowane z EFRROW oraz EFMiR w ramach PROW 2014-2020 i PO RYBY 2014-2020.

Prace nad wypracowaniem celów LSR oparte zostały o partycypacyjną metodologię tworzenia lokalnej strategii rozwoju opisaną w *Poradniku PULS rozwoju, czyli Pozytywnie Ułożona Lokalna Strategia rozwoju* opracowanym przez FAPA w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2015 roku. Cele i przedsięwzięcia LSR zostały bezpośrednio powiązane z diagnozą i stanowią wynik konsultacji społecznych z mieszkańcami na podstawie prowadzonych badań i analiz zleconych przez LGD. Szczegółowy opis konsultacji został opisany w *Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR*.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne ze wszystkimi celami PROW 2014-2020 i Leader, celu szczegółowego *6B - Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji wskazanych w Rozdziale II. Diagnoza - opis obszaru i ludności. *Cel ogólny 1 LSR KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY* skierowany jest osób fizycznych, bezrobotnych i mieszkańców chcących założyć własną firmę, Drugą grupą docelową są MSP zamierzające rozwinąć działalność w oparciu o lokalne zasoby. Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 1 LSR. odnoszą się będą również do celu dodatkowego Leader *6A – Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. Cel ogólny 2. LSR POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY* skierowany jest do JST, instytucji kultury której organizatorem jest JST, NGO's, parafii i związków wyznaniowych oraz innych podmiotów wskazanych w rozporządzeniu MRiRW w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Operacje wspierane w ramach LSR wykorzystywać mają trendy w turystyce polegające na poznawaniu własnego kraju, tradycji i kultury. Wsparcie infrastruktury turystycznej będzie w szczególności pozytywnie oddziaływać na zidentyfikowany problemu sezonowości dochodów związanych z branżą turystyczną. Uzasadnieniem do realizacji operacji w ramach celu ogólnego jest również oczekiwanie ze strony mieszkańców obszaru LSR umożliwienia większej aktywności w obszarze kultury i wykorzystania wybudowanych lub wyremontowanych świetlic i innych obiektów na cele kulturalne.

Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 2 LSR. odnoszą się będą poza celem podstawowym Leader 6B do celu dodatkowego *6C – zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości*. Powiązanie to nastąpić będzie poprzez udostępnienie zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich. Interwencja realizowana będzie również ze środków EFMiR, Wsparcie realizowane było w ramach Priorytetu 3. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej. Pomoc będą mogły uzyskać przedsięwzięcia np. w zakresie zachęcania młodych ludzi do innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury, propagowania kapitału ludzkiego i tworzenia sieci kontaktów (w tym szkolenia zawodowe, zdobywanie nowych umiejętności zawodowych związanych z sektorem akwakultury, poprawa warunków pracy, wymiana doświadczeń), czy też dywersyfikacji i nowych form dochodów osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa.

TABELA 5 WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW LSR Z CELAMI EFRROW, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

Cele lsr PROW 2014-2020 EFRROW realizujący RLKS	Cel ogólny 1 LSR Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy	Cel ogólny 2 LSR. Poprawa jakości życia mieszkańców w oparciu o lokalne zasoby	
	Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej	Cel szczegółowy 2.1. Zagospodarowani e przestrzeni publicznych miejscowości w elementy sprzyjające włączeniu społecznemu	Cel szczegółowy 2.2. Promocja środowiskowych zasobów lokalnych
6B – Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich			
3A – Poprawa konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich zintegrowanie z łańcuchem rolno spożywczym przez systemy zapewnienia jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów i organizacje międzybranżowe			
6A - Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy			
6C - Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości			

Źródło: Opracowanie własne

W związku z tym, że realizowana będzie strategia wielofunduszowa, zaplanowane do realizacji cele dofinansowane z EFMiR będą zgodne celami przekrojowymi, o których mowa w art. 63 ust. 1 rozporządzenia Rady (UE) nr 508/2014. Cele LSR przyczynić się będą do osiągnięcia priorytetu 4 PO RYBY 2014-2020 zgodnie z art. 6 pkt. 4 rozporządzenia (WE) nr 508/2014 „zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej przez realizację następującego celu szczegółowego: promowanie wzrostu gospodarczego, włączenia społecznego oraz tworzenia miejsc pracy oraz wspieranie zdolności do zatrudnienia i mobilności

rynku pracy w społecznościach obszarów przybrzeżnych i śródlądowych zależnych od rybołówstwa i akwakultury, w tym dywersyfikacja działalności w ramach rybołówstwa, a także w kierunku innych sektorów gospodarki morskiej”. Poniżej zaprezentowano spójność celów LSR z celami EFMiR na lata 2014-2020 (tabela):

TABELA 6 WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW Z CELAMI EFMiR, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

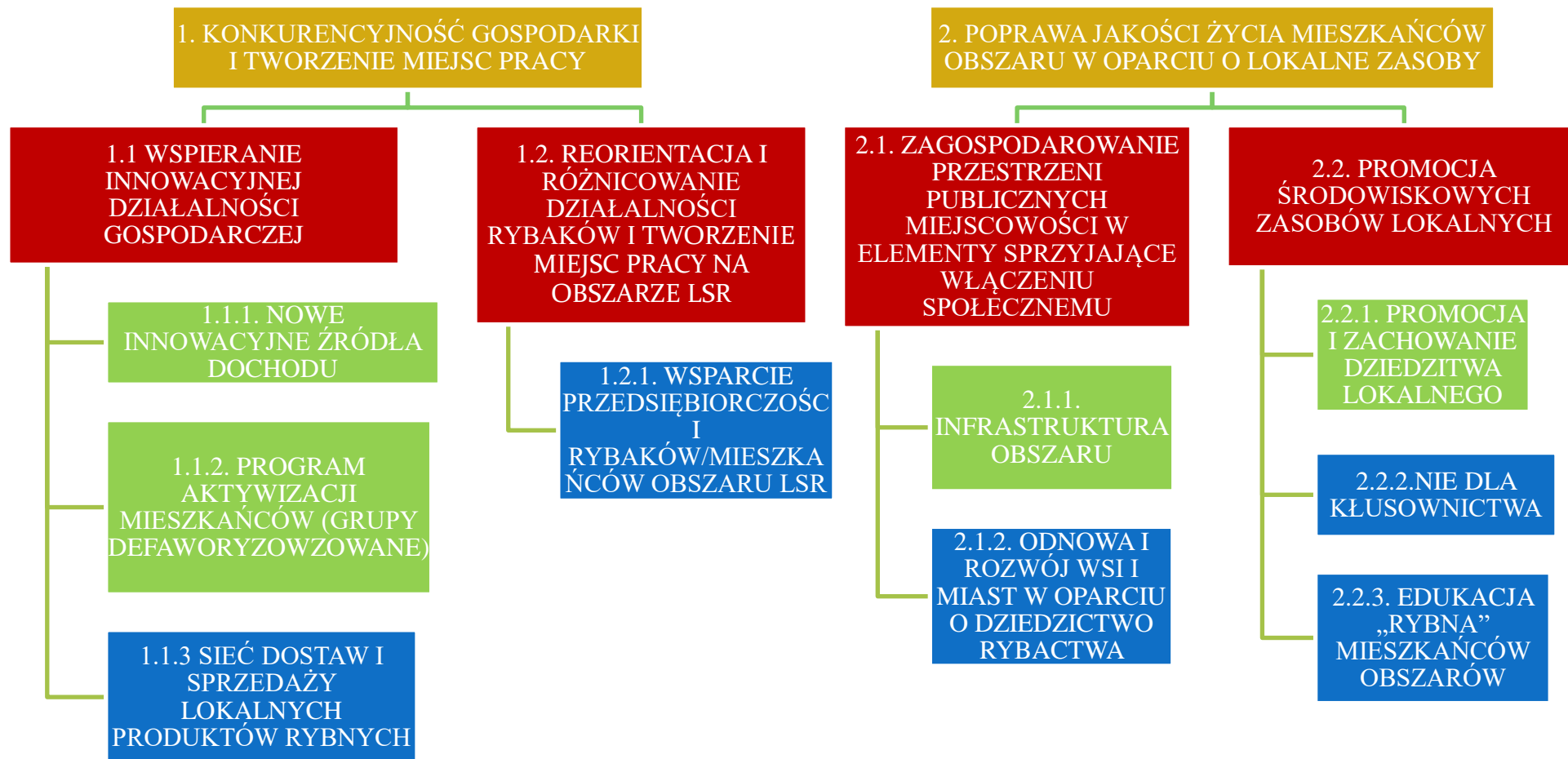
EFMiR realizujący RLKS Cele wskazane w art. 63 ust. 1 rozporządzenia (WE) 508/2014	Cel 1. LSR KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY		Cel 2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY	
	1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej	1.2 Reorientacja i różnicowanie działalności rybaków i tworzenie miejsc pracy na obszarze LSR	2.1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych miejscowości w elementy sprzyjające włączeniu społecznemu	2.2. Promocja środowiskowych zasobów lokalnych
Cel 1. Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury				
Cel 2. Wspieranie zróżnicowania działalności w ramach rybołówstwa przemysłowego i poza nim, wspieranie uczenia się przez całe życie i tworzenia miejsc pracy na obszarach rybackich i obszarach akwakultury.				

Cel 3. Wspieranie i wykorzystywanie atutów środowiska na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym działania na rzecz łagodzenia zmiany klimatu				
Cel 4. Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury oraz morskiego dziedzictwa kulturowego				
Cel 5. Powierzenie społecznościom rybackim ważniejszej roli w rozwoju lokalnym oraz zarządzaniu lokalnymi zasobami rybołówstwa i działalnością morską				

Źródło: Opracowanie własne

W poniżej załączonej matrycy pokazano logiczne powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT, celów i wskaźników LSR oraz PROW 2014-2020 i PO RYBY 2014-2020. W rubryce ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE wskazano obszary wymienione w Analizie SWOT zaliczone do mocnych i słabych stron, które są szczególnie ważne dla społeczności lokalnej. Z kolei, w rubryce CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW wskazano szanse lub zagrożenia odpowiadające zidentyfikowanym problemom społeczno-gospodarczym mogące mieć wpływ skuteczność oddziaływania środków LSR. W Analizie SWOT w rubryce dotyczącej czynników zewnętrznych wprowadzono zidentyfikowane czynniki mogące mieć wyłącznie wpływ na osiągnięcie założonych wartości docelowych wskaźników.

WYKRES 2 ZESTAWIENIE CELÓW LSR STOWARZYSZENIA LGD PARTNERSTWO DRAWY Z LIDEREM WALECKIM NA LATA 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR

Legenda: Przedsięwzięcia oznaczone *kolorem zielonym* finansowane ze środków EFRROW w ramach PROW 2014-2020, Przedsięwzięcia oznaczone *kolorem niebieskim* finansowane ze środków EFMiR w ramach PO RYBY 2014-2020

TABELA 7 TABELA MATRYCY LOGICZNEJ POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CELÓW I WSKAŹNIKÓW LSR

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>Liczne specjalne strefy ekonomiczne, stowarzyszenia i centra przedsiębiorczości – dobra atmosfera przedsiębiorczości</p> <p>Dość niska liczba podmiotów gospodarczych i odsetek przedsiębiorców w regionie</p> <p>Rolne gospodarstwa innowacyjne - wdrożeniowo-upowszechnieniow</p>	<p>1. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARSTWA I TWORZENIE MIEJSC PRACY</p> <p>53 % PK PROW 50 % PK RYBY</p>	<p>1.1. WSPIERANIE INNOWACYJNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARSTWA</p> <p>53% 19.2 PROW 20% PK RYBY</p>	<p>1.1.1. NOWE INNOWACYJNE ŹRÓDŁA DOCHODU</p> <p>50% 19.2 PROW</p>	<p>1. Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa.</p> <p>2. Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje.</p> <p>3. Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)</p>	Liczba utworzonych miejsc pracy	WZROST PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, WZROST LICZBY OSÓB ZATRUDNIONYCH	19.2. (2) a) c) d) PROW	<p>Wzrastająca migracja zarobkowa mieszkańców</p> <p>Wzrost kosztów prowadzenia działalności rolnej i produkcji w stosunku do wartości produktów rolnych</p> <p>Blisko położenie od granicy z Niemcami</p>

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>e, ekologiczne oraz agroturystyczne</p> <p>Liczne zdegradowane tereny popegeerowskie</p> <p>Mniej osób pracujących na 1000 mieszkańców niż średnio w województwie zachodniopomorskim</p> <p>Dobre warunki środowiskowe dla produkcji rybackiej</p> <p>czego skutkiem jest występowanie w wodach Pojezierza Drawskiego prawie</p>				4. Liczba zrealizowanych operacji polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa.				Konkurencja dla rozwoju turystyki za strony terenów nadmorskich Pomorza zachodniego
			1.1.2. PROGRAM AKTYWIZACJI MIESZKAŃCÓW (GRUPY DEFAWORYZOWANE)	1. Liczba szkoleń	1. Liczba osób przeszkolonych 2. Liczba osób oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań	19.2 (1) PROW	Sezonowość pracy w gospodarstwach rybnych	
			1.1.3. SIEĆ DOSTAW I	Liczba podmiotów	Przychody ze sprzedaży	4.2.1. Podnoszenie	Spadająca atrakcyjność zawodu rybaka oraz spadek zainteresowania młodych ludzi pracą w	

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓŁOWE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>50% wszystkich gatunków ryb słodkowodnych żyjących w Polsce oraz ¼ krajowych zasobów sielawy</p> <p>Długa tradycja sektora gospodarki rybackiej - funkcjonowanie na terenie LSR największego w kraju producenta ryb jesiotrowatych na potrzeby profesjonalnej produkcji rybackiej, wędkarskiej i akwarystyk</p>			<p>SPRZEDAŻY LOKALNYCH PRODUKTÓW RYBNYCH</p> <p>22% PK RYBY</p>	uczestniczących w projektach polegających na budowaniu więzi pomiędzy sektorem rybołówstwa, restauracjami, sprzedawcami detalicznymi i lokalną społecznością ,	produktów rybnych podmiotów sektora rybackiego (rocznie)		<p>wartości produktów rybactwa poprzez tworzenie lub rozwijanie łańcucha dostaw produktów sektora rybołówstwa i akwakultury (art. 63 ust. 1 lit. a)</p>	<p>zawodzie rybak jeziorowy lub rybak stawowy</p> <p>Postępujący proces starzenia się społeczeństwa</p> <p>Niekorzystny model preferencji konsumenckich (popularność ryb morskich)</p>
		<p>1.2. REORIENTACJA I RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI RYBAKÓW I</p>	<p>1.2.1. WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI RYBAKÓW/ MIESZKAŃCÓW</p>	<p>1. Liczba nowych/rozwiniętych działalności gospodarczych uruchomionych przez: rybaków poza sektorem rybackim</p>	<p>Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy</p>		<p>4.2.3. Różnicowanie działalności lub dywersyfikacja zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem</p>	

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Słabo rozwinięty łańcuch dostaw produktów w sektorze rybołówstwa oraz brak zakładów obróbki wstępnej ryb, co ma wpływ na kondycję finansową przedsiębiorstw rybackich Coraz mniej osób w wieku produkcyjnym a coraz więcej w poprodukcyjnym – starzenie się społeczeństwa Wyższa stopa bezrobocia niż		TWORZENIE MIEJSC PRACY NA OBSZARZE LSR 30% budżetu PK RYBY	OBSZARU LSR 28 % PK RYBY	mieszkańców obszaru LSR			rybactwa w drodze tworzenia lub utrzymania miejsc pracy, nie związanych z podstawową działalnością rybacką (art. 63 ust. 1 lit. b)	

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
średnia dla województwa zachodniopomorskiego Niewielki przyrost naturalny, zmniejszająca się liczba ludności								
Wiele obszarów naturalnych, leśnych, zadrzewionych – atrakcyjny krajobraz Wiele obszarów powojсковych, które wymagają rewitalizacji i wdrożenia nowych funkcji	2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OPARCIU O LOKALNE ZASOBY 47% 19.2 PROW	2.1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIEJSCOWOŚCI W ELEMENTY SPRZYJAJĄCE WŁĄCZENIU	2.1.1. INFRASTRUKTURA OBSZARU 40% 19.2 PROW	1. Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg 2. Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej 3. Liczba przebudowanych obiektów	1. Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej drogowej w zakresie włączenia społecznego	SPADEK SALDA MIGRACJI	19.2. (7) PROW 19.2 (6) PROW	Dobrze wypromowana marka jako popularnego i atrakcyjnego kierunku turystyki aktywnej na skalę krajową Duże zainteresowanie turystów

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>Duża ilość i różnorodność istniejących szlaków turystycznych: wodnych, rowerowych, jeździeckich</p> <p>Niskie zróżnicowanie oferty turystyczno-wypoczynkowej</p> <p>Różnorodność form ochrony przyrody - rezerваты, park krajobrazowy, park narodowy sprzyjające turystyce aktywnej środowiskowej</p>	50% PK RYBY	<p>SPOŁECZNE MU</p> <p>47% 19.2 PROW</p> <p>100% 19.3 PROW</p> <p>40% PK RYBY</p> <p>1% PW RYBY</p>	<p>2.1.2 ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST W OPARCIU O DZIEDZICTWO RYBACTWA</p> <p>40% PK RYBY</p>	<p>infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p> <p>Liczba nowych, rozbudowanych lub wyposażonych budynków i budowli, punktów widokowych, pomostów, miejsc biwakowych, przystani</p>	<p>2. Osoby korzystające z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej</p> <p>2. Liczba korzystających (w ciągu pierwszych 12 miesięcy od daty zakończenia inwestycji) z wybudowanych, utworzonych, przebudowanych, wyremontowanych</p>		<p>4.2.9. Tworzenie, rozwój, wyposażenie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, przeznaczonej na użytek publiczny historycznie lub terytorialnie związanych z działalnością</p>	<p>alternatywnymi formami wypoczynku, m.in. agroturystyką</p> <p>Niedaleka odległość do portów lotniczych w Goleniowie, Poznaniu i Bydgoszczy</p> <p>Negatywny, antropogeniczny wpływ na środowisko przyrodnicze</p> <p>Wzrost popularności</p>

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sezonowe atrakcje turystyczne, występujące w różnych okresach roku (sezony wędkarskie, myśliwskie, spływy kajakowe, grzybobranie, trasa rowerowa R1, liczne szlaki turystyczne, itd.) Dogodne położenie obszaru w niedalekiej odległości od dużych ośrodków miejskich Atrakcyjne tereny wędkarskie i					anych, zmodernizowanych, wyposażonych lub oznakowanych obiektów infrastruktury turystycznej		rybacką (art. 63 ust. 1 lit. d)	turystki kwalifikowanej i aktywnej (wędkarskiej, kajakowej, przyrodniczej, plenerowo fotograficznej, itp.)
		2.2. PROMOCJA ŚRODOWISKOWYCH ZASOBÓW LOKALNYCH 50% PK RYBY	2.2.1. PROMOCJA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO 7 % 19.2 PROW	1.liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim 2. Liczba wydarzeń/imprez 3. Liczba zrealizowanych operacji obejmujących	1. Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w ciągu roku Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangażowanych w realizację operacji		19.2 (5) PROW 19.2 (8) PROW 19.3, art.64 Projekty współpracy	Korzystny opis regionu w dokumentach strategicznych regionu, strefy gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki i

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>bogata oferta dla wędkarzy</p> <p>Wzrastający problem kłusownictwa na akwenach wodnych</p>			<p>100% 19.3 PROW</p>	<p>wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego.</p> <p>4. liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego</p> <p>5. Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej</p>				<p>strefy intensywnej gospodarki rolnej, która nie jest obszarem intensywnego rozwoju przedsiębiorczości</p> <p>Dynamicznie rozwijające się wędkarstwo śródlądowe oraz zmiana modelu wędkarstwa z mięsnego na sportowy</p> <p>Postrzeżenie pochodzących z</p>

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				6. Liczba zrealizowanych projektów współpracy krajowej				połowów ryb słodkowodnych jako zdrowej i ekologicznej żywności
			2.2.2. NIE DLA KŁUSOWNICTWA 5% PK RYBY	Liczba sprzętu lub urządzeń walki z kłusownictwem	Liczba urzędów i organizacji wspartych w sprzęt do walki z kłusownictwem		4.2.6. Wspieranie atutów środowiska wodnego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury poprzez działania na rzecz przeciwdziałania kłusownictwu	Ograniczenia środowiskowe wynikające z uwarunkowań obszarów chronionych Wzrost zainteresowania wielokulturowością obszarów wiejskich

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020 DZIAŁANIE PO RYBY 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
			<p>2.2.3. EDUKACJA „RYBNA” MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW</p> <p>5% PK RYBY 100% PW RYBY</p>	<p>1. Liczba projektów służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego</p> <p>2. Liczba projektów współpracy</p>	<p>1. Liczba uczestników działań służących zachowaniu upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego</p>		<p>(art. 63 ust. 1 lit. c.)</p> <p>Działanie 4.2.11. Promowanie, zachowanie lub upowszechnianie rybackiego dziedzictwa kulturowego (art. 63 ust. 1 lit. d).</p> <p>Działania z zakresu współpracy (art. 64)</p>	

Poniżej zaprezentowano opis poszczególnych przedsięwzięć wskazanych w LSR:

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 1.1.1. NOWE INNOWACYJNE ŹRÓDŁA DOCHODU (GRUPY DEFAWORYZOWANE)

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej (a), rozwijanie działalności gospodarczej (b), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a lub c (d) Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (dalej: rozporządzenie MRiRW z dnia 24 września 2015 r.). Beneficjentami operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa będą MSP z obszaru działania LSR. Wysokość premii ustalono na podstawie analizy danych historycznych z okresu 2007-2013 działania 311 PROW *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LSR. Mając na uwadze uproszczenie zasad wsparcia przeznaczonego dla MSP w okresie programowania 2014-2020 związanych z koniecznością stworzenia i utrzymania miejsca pracy można spodziewać się większego zainteresowania tym rodzajem wsparcia. Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie zakładania działalności gospodarczych oraz rozwijania firm. **Premia na rozpoczęcia działalności gospodarczej wynosić będzie 50 tys. zł na jedną operację.** Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej w wysokości 100% kosztów wskazanych we wniosku i biznes planie. **Wsparcie dla operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa wyniesie do 300 tys. zł, przy intensywności pomocy do 50% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie.** Poziom zwrotu kosztów kwalifikowanych w ramach operacji określony został na maksymalnym dostępnym poziomie w rozporządzeniu MRiRW. Dokonano zmniejszenia maksymalnej kwoty wsparcia w ramach rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa. W ramach Przedsięwzięcia przewiduje się również wsparcie działań podnoszących kwalifikacje osób realizujących operacje w lit. a lub c. **Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej w wysokości 50% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie,** w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. a i c. *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 1.1.2. PROGRAM AKTYWIZACJI MIESZKAŃCÓW

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 1) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych.* **Beneficjentem będą mogły być osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe w tym przedsiębiorcy oraz inne podmioty nie zaliczane do sektora finansów publicznych. Poziom dofinansowania będzie wynosił do 50% dla przedsiębiorców, dla pozostałych podmiotów do 80% kosztów kwalifikowanych.** Nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć przez jednostki sektora finansów publicznych. Przedsięwzięcie zostanie skierowane przede wszystkim do osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy. W ramach Przedsięwzięcia realizowane będzie aktywizacja społeczno zawodowa, w tym: szkolenia podnoszące kompetencje zawodowe i dające nowe umiejętności zawodowe i społeczne, doradztwo z zakresu tworzenia i wdrażanie społecznych projektów nakierowanych na kultywowanie wartości środowiska przyrodniczego, Działania edukacyjne zwiększające świadomość ekologiczną mieszkańców.. Na podstawie doświadczeń realizacji PROW 2007-2013 i Małych Projektów **wsparcie dla operacji wyniesie do 50 tys. zł na projekt.** Przewidziana też możliwość realizacji operacji własnych w ramach przedsięwzięcia do wartości 50 tys. zł. *Sposób finansowania:* Projekty grantowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 1.1.3. SIEĆ DOSTAW I SPRZEDAŻY LOKALNYCH PRODUKTÓW RYBNYCH

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PO RYBY 2014-2020, poddziałanie 4.2.1. Podnoszenie wartości produktów rybactwa poprzez tworzenie lub rozwijanie łańcucha dostaw produktów sektora rybołówstwa i akwakultury (art. 63 ust. 1 lit. a). Operacje będą finansowane w ramach Celu 1 Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury. Wsparcie może dotyczyć następujących działań: budowa i wyposażenie punktów sprzedaży ryby świeżej i wstępnie przetworzonej (na targowiskach, przy nabrzeżach portowych); budowa, przebudowa, rozbudowa lub remont lokali umożliwiających wstępne przetwórstwo, składowanie, konfekcjonowanie, wędzenie, smażenie lub sprzedaż ryb i produktów rybnych; zakup maszyn i urządzeń do wstępnego przetwórstwa, składowania, konfekcjonowania, wędzenia, smażenia lub sprzedaży ryb i produktów rybnych; zakup środków transportu do dystrybucji ryb i produktów rybnych; zakup sprzętu i oprogramowania do ewidencji obrotu rybą i komunikacji w ramach systemu bezpośrednich dostaw. **Poziom dofinansowania beneficjentów ustalony został na maksymalnym poziomie dostępnym w rozporządzeniu** Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach działań wsparcie przygotowawcze i realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w tym koszty bieżące i aktywizacja, objętych Priorytetem 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartym w Programie Operacyjnym „Rybactwo i Morze” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1435 z późn. zm.)

Sposób finansowania: Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 1.2.1. WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI RYBAKÓW/MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.2. Reorientacja i różnicowanie działalności rybaków i tworzenie miejsc pracy na obszarze LSR

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PO RYBY 2014-2020, poddziałanie 4.2.1 i 4.2.2.,. Różnicowanie działalności lub dywersyfikacja zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa w drodze tworzenia lub utrzymania miejsc pracy, nie związanych z podstawową działalnością rybacką, oraz podejmowanie, wykonywanie lub rozwijanie działalności gospodarczej służącej rozwojowi obszarów rybackich i obszarów akwakultury (art. 63 ust. 1 lit. b). Wsparcie może dotyczyć następujących działań: budowa, przebudowa, rozbudowa lub remont lokali umożliwiających podjęcie lub rozwinięcie działalności gospodarczej, zakup maszyn, urządzeń, sprzętu, oprogramowania i licencji do prowadzenia działalności gospodarczej rybaków/mieszkańców obszaru LSR. Operacje będą finansowane w ramach Celu 2. Wspieranie różnicowania działalności w ramach rybołówstwa przemysłowego i poza nim, wspieranie uczenia się przez całe życie i tworzenia miejsc pracy na obszarach rybackich i obszarach akwakultury. (§5 ust. 1 pkt 1 lit. a – różnicowanie działalności lub dywersyfikację zatrudnienia osób wykonujących pracę związaną z sektorem rybołówstwa i akwakultury przez tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy niezwiązanych z podstawową działalnością rybacką i lit. b – podejmowanie, wykonywanie lub rozwijanie działalności gospodarczej służącej rozwojowi obszarów rybackich i obszarów akwakultury - Rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie...) **Poziom dofinansowania beneficjentów ustalony został na maksymalnym poziomie dostępnym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach działań wsparcie przygotowawcze i realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w tym koszty bieżące i aktywizacja, objętych Priorytetem 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartym w Programie Operacyjnym „Rybactwo i Morze” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1435 z późn. zm.)***Sposób finansowania:* Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 2.1.1. INFRASTRUKTURA OBSZARU**Cel ogólny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru w oparciu o lokalne zasoby****Cel szczegółowy 2.1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych miejscowości w elementy sprzyjające włączeniu społecznemu**

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 7) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r., budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych, które: a) umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo b) skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów.* W ramach Przedsięwzięcia wspierane będą operacje beneficjentów gmin lub powiatów. Pomoc na operację będzie przyznawana w formie refundacji następujących kosztów kwalifikowalnych: ogólnych, o których mowa w art. 45 ust. 2 lit. c rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, budowy lub przebudowy drogi, budowy kanałów technologicznych w ciągu budowanej lub przebudowywanej drogi związanych z potrzebami zarządzania tą drogą lub potrzebami ruchu drogowego, zakupu sprzętu, materiałów i usług służących realizacji operacji oraz podatku od towarów i usług (VAT), zgodnie z art. 69 ust. 3 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013. Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.* W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój infrastruktury turystycznej, stworzenie bazy do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, oraz rozwój różnych form infrastruktury służącej rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie inwestycje w świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe, ścieżki rowerowe, ogólnodostępne obiekty rekreacyjne, boiska służące różnym formom rekreacji i wypoczynku oraz inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub instytucja kultury, dla której **organizatorem jest JST (czyli do 63,63% dofinansowania z EFRROW) a także podmioty spoza sektora finansów publicznych, dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 80% kosztów kwalifikowanych.** Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej, Zakres: Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 500 tys. zł na beneficjenta w okresie realizacji PROW 2014-2020. Sposób finansowania:** Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 2.1.2. ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST W OPARCIU O DZIEDZICTWO RYBACTWA**Cel ogólny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru w oparciu o lokalne zasoby****Cel szczegółowy 2.1. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych miejscowości w elementy sprzyjające włączeniu społecznemu**

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PO RYBY 2014-2020, 4.2.9. Tworzenie, rozwój, wyposażenie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, przeznaczonej na użytek publiczny historycznie lub terytorialnie związanych z działalnością rybacką (art. 63 ust. 1 lit. d). Operacje będą finansowane w ramach Celu 4. Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury oraz morskiego dziedzictwa kulturowego. Wsparcie może dotyczyć następujących działań: budowa, przebudowa, rozbudowa lub remont (wraz z wyposażeniem) budynków, budowli i innych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, historycznie lub terytorialnie związanych z działalnością rybacką (ośrodki kultury, punkty widokowe, nabrzeża, pomosty, miejsca biwakowe, przystanie wodne, place zabaw, wewnętrzne drogi dojazdowe, slipy, parkingi, stacje wędkarskie). **Beneficjent, który będzie ubiegał się o wsparcie do 85% dofinansowania będzie musiał spełnić warunki zawarte w art. 95 ust. 3 rozporządzenia 508/2014. Poziom dofinansowania beneficjentów ustalony został na maksymalnym poziomie dostępnym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach działań wsparcie przygotowawcze i realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w tym koszty bieżące i aktywizacja, objętych Priorytetem 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartym w Programie Operacyjnym „Rybacko i Morze” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1435 z późn. zm.) Sposób finansowania: Projekty konkursowe.**

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 2.2.1. PROMOCJA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO

Cel ogólny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru w oparciu o lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.2. Promocja środowiskowych zasobów lokalnych

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. zachowanie dziedzictwa lokalnego oraz 8) promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.* Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, gminy, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST) oraz **parafie i związki wyznaniowe**. W zakresie zachowanie dziedzictwa lokalnego, zakres obejmować będzie kultywowanie oraz rozwój dziedzictwa kulturalnego regionu, w tym zwłaszcza w zakresie zachowania obrzędów, tradycji, ginących zawodów, itp. oraz troski o zabytki kultury materialnej i niematerialnej. W ramach wsparcia możliwa jest renowacja albo ołtarza albo organów. Zakres obejmować będzie również wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz zagospodarowania ich czasu wolnego poprzez udział w zajęciach edukacyjnych lub kulturalnych. Zakres operacji polegać będzie na zachowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego przez odbudowę, renowację, restaurację albo remont lub oznakowanie obiektów ważnych dla społeczności lokalnej wpisanej do rejestru zabytków lub objętych ewidencją zabytków, remont lub wyposażenie istniejących muzeów lub innych obiektów pełniących ich funkcje, kultywowanie: miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, języka regionalnego i gwary, tradycyjnych zawodów i rzemiosła, prowadzenie badań nad obszarem wdrażania LSR. W szczególności realizowane będą projekty aktywizujące mieszkańców obejmujące obszar LSR i wykorzystujące nowe środki komunikacji i promocji. Realizowane będą operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 100 tys. zł na operację w okresie realizacji PROW 2014-2020.** W zakresie promocji obszaru objętego LSR, w niniejszym przedsięwzięciu w sposób nowatorski proponuje się zrównoważony rozwój turystyki wykorzystując unikatowe zasoby przyrodniczo krajobrazowe i kulturowe całego obszaru działania LGD. Proponuje się promowanie walorów turystycznych obszaru LSR, które będzie stanowić wkład w rozwój gospodarczy regionu. Beneficjentami będą JST, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe. Zakres obejmować będzie działania kulturalne i społeczne, mapy, wydawnictwa, foldery i witryny internetowe itp. odnoszące się do historii, kultury oraz walorów turystycznych obszaru LSR. Realizowane będą projekty promocyjne produktów lub usług lokalnych; wydarzenia specyficzne dla LSR; publikacje inne materiały informujące miejscowości, obiekty ważne lub charakterystyczne dla obszaru LSR. **Wysokości do 50 tys. zł na operację w okresie realizacji PROW 2014-2020.** Sposób finansowania: Projekty konkursowe, operacje własne, projekty współpracy.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 2.2.2. NIE DLA KLUSOWNICTWA

Cel ogólny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru w oparciu o lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.2. Promocja środowiskowych zasobów lokalnych

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PO RYBY 2014-2020, 4.2.6. Wspieranie atutów środowiska wodnego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury poprzez działania na rzecz przeciwdziałania kłusownictwu (art. 63 ust. 1 lit. c.). Operacje będą finansowane w ramach Celu 3. Wspieranie i wykorzystanie atutów środowiska na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym działania na rzecz łagodzenia zmiany klimatu. Wsparcie może dotyczyć następujących działań: zakup sprzętu i urządzeń służących walce z kłusownictwem wodnym, pojazdów terenowych, łodzi motorowych, noktowizorów, systemów monitoringu elektronicznego, itp. **Beneficjent, który będzie ubiegał się o wsparcie do 85% dofinansowania będzie musiał spełnić warunki zawarte w art. 95 ust. 3 rozporządzenia 508/2014. Poziom dofinansowania beneficjentów ustalony został na maksymalnym poziomie dostępnym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach działań wsparcie przygotowawcze i realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w tym koszty bieżące i aktywizacja, objętych Priorytetem 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartym w Programie Operacyjnym „Rybacko i Morze” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1435 z późn. zm.)***Sposób finansowania:* Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE: 2.2.3. EDUKACJA „RYBNA” MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW

Cel ogólny 2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru w oparciu o lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.2. Promocja środowiskowych zasobów lokalnych

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PO RYBY 2014-2020, Działanie 4.2.11. Promowanie, zachowanie lub upowszechnianie rybackiego dziedzictwa kulturowego (art. 63 ust. 1 lit. d). Operacje będą finansowane w ramach Celu 4. Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury oraz morskiego dziedzictwa kulturowego. Wsparcie może dotyczyć następujących działań: **w ramach PK:** organizacja lokalnych festynów rybackich (lub wydarzeń kulturalnych wykorzystujących lokalne motywy rybackie, **w ramach PW:** organizacja wydarzeń w ramach promocyjnych, organizacja konkursów tematycznie związanych z rybackim dziedzictwem kulturowym. **Poziom dofinansowania beneficjentów ustalony został na maksymalnym poziomie dostępnym w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach działań wsparcie przygotowawcze i realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność, w tym koszty bieżące i aktywizacja, objętych Priorytetem 4. Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej, zawartym w Programie Operacyjnym „Rybacko i Morze” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1435 z późn. zm.)**. *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe oraz Działania z zakresu współpracy (art. 64).

Na podstawie wstępnych porozumień z innymi lokalnymi grupami działania przewidziana jest realizacja kilku projektów współpracy, które będą kontynuacją dobrej współpracy z poprzedniego okresu programowania. **LGD zaplanowała cztery projekty współpracy, w tym dwa międzynarodowe. Jeden z projektów współpracy skierowany jest do podmiotów sektora rybackiego i branży turystycznej.** Cele projektów współpracy realizować będą cel szczegółowy 2.2. **PROMOCJA ŚRODOWISKOWYCH ZASOBÓW LOKALNYCH:**

1) **Projekt krajowy: Bogactwo naszych jezior-promocja obszarów historycznie związanych z rybackiem.** Cele projektu współpracy: Promocja sektora rybackiego w tym prezentacja dobrych praktyk projektów, które otrzymałyby dofinansowanie w poprzedniej perspektywie, Wspieranie, wykorzystanie, ochrona środowiska na obszarach zależnych od rybacko ze szczególnym uwzględnieniem rybacko śródlądowego. Wykorzystanie ryb słodkowodnych w żywieniu człowieka pn. „Jedz ryby będziesz zdrow”. Partnerzy projektu: LGD „Lider Pojezierza” z siedzibą w Barlinku, LGD „Wiejska Inicjatywa Rozwoju” z siedzibą w Stargardzie Szczecińskim. W ramach projektu planuje się organizację trzech imprez promocyjno-

informacyjnych w ramach, których zaprezentowane będą zadania wpisujące się w podane cele. Każda z imprez odbędzie się na obszarze Partnerskiej LGD a partnerzy aktywnie będą w nich uczestniczyć. W programie imprezy odbędzie się prezentacja sektora rybackiego wraz PZW, szereg konkursów wpływających na wzrost świadomości mieszkańców np. jakie bogactwa kryją nasze jeziora i rzeki, dlaczego powinniśmy o nie dbać i otaczać je ochroną i zwalczać kłusownictwo. Ponad to zawody wędkarskie, konkursy kulinarne, wspólne gotowanie, wydanie gadżetów- nagród tematycznie związanych z projektem np. puzzli, kart do gry itp. Po zrealizowanym projekcie wydana zostanie publikacja pn. „Jedz ryby będziesz zdrow”, z opisem sektora rybackiego wraz przepisami potraw, które zwyciężyły w organizowanych w ramach projektu konkursach. Rezultatem projektu będzie: 1 projekt współpracy skierowany do podmiotów sektora rybackiego.

2) **Projekt międzynarodowy: „Lecimy Razem”.** Projekt realizowany przez Stowarzyszenie LGD „Partnerstwo Drawy z Liderem Waleckim”, LGD Lider Pojezierza i VVG Kauno. LGD z Rejonu Kowna jest stałym partnerem projektów współpracy. Operacja Lecimy Razem jest to już wspólny 3 projekt.

Projekt ma za zadanie przygotowanie sektorów realizujących LSR partnerów do wzajemnej współpracy. Myślą przewodnią będzie wspólna historia Polski i Litwy oraz zrealizowane wcześniej wspólne projekty związane z historią lotników litewskich i ich katastrofa w Pszczelniku. Nazwa Lecimy Razem jest to kolejny etap projektu Jie skrenda – Oni Lecą.

Celem projektu jest utworzenie relacji i wzajemnej współpracy w trzech sektorach. Sektor społeczny – nawiązanie współpracy zakresie wymiany KGW oraz stowarzyszeń i harcerzy. Sektor publiczny – współpraca policji w dziedzinie tworzenia młodzieżowych projektów obywatelskich, współpraca samorządu lokalnego nie mającego jeszcze partnera zagranicznego z obszaru działania LGD oraz sektora gospodarczego w zakresie wymiany doświadczeń oraz ewentualnych wspólnych projektów gospodarczych.

Celem projektu jest rozpoczęcie prac nad utworzeniem Domu Lidera w rejonie Kowna. Partner litewski w ramach projektu będzie remontował obiekt z przeznaczeniem na biuro LGD. W pomieszczeniach zaplanowano miejsce, gdzie będą przeprowadzane warsztaty szkolenia oraz seminaria związane z ideą Lidera, CLLD, RLKS. W Domu Lidera będzie wdrażany program społeczeństwa obywatelskiego i samodzielności obywatelskiej. Rezultatem projektu będzie 1 projekt współpracy międzynarodowej.

3) **Projekt międzynarodowy: Młodzieżowa Akademia Komunikacji.** Celem projektu będzie wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowani Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności. Wzmacnianie dialogu międzykulturowego i między etnicznego poprzez budowanie postaw otwartości i tolerancji wśród młodych ludzi. Włączanie młodzieży z mniejszymi szansami we wspólne inicjatywy. Promowanie międzynarodowej współpracy młodzieży z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Promowanie zainteresowania młodzieży edukacją ekologiczną, historia, tradycją i kulturą. **Projekt przeznaczony dla grupy defaworyzowanej, osób młodych poniżej 25 roku życia.** Partnerzy projektu: LGD „Lider Pojezierza” z siedzibą w Barlinku, LGD „Wiejska Inicjatywa Rozwoju” z siedzibą w Stargardzie Szczecińskim, LGD „Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego” z siedzibą w Goleniowie, LGD „Pojezierze Razem” z siedzibą w Szczecinku, MAS „Opavsko” z siedzibą w Opavsku (Czechy), MAS „Splav” z siedzibą w Kostełecu nad Orlicí (Czechy), LGD „Brama Lubuska” z siedzibą w Świebodzinie, LGD „Grupa Łużycka” z siedziba w Lubsku, LGD „Zielona Dolina Odry i Warty” z siedzibą w Górzycy, LGD „Zielone Światło” z siedzibą w Krośnie Odrzańskim, LGD „PRYM” z siedzibą w Parzęczewie. Rezultatem projektu będzie 1 projekt współpracy międzynarodowej adresowy do grupy defaworyzowanej.

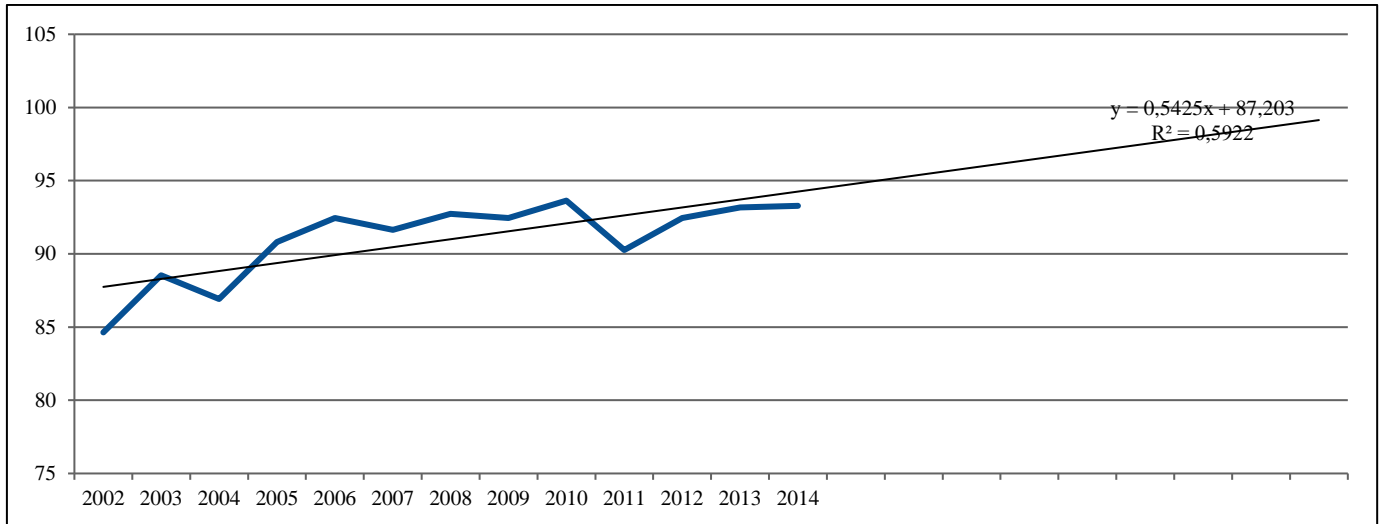
4) **Projekt krajowy: PolskieTrasy.pl.** Celem projektu jest stworzenie nowoczesnego narzędzia promocji (aplikacji na urządzenia mobilne) opisującego atrakcje turystyczne (przyrodnicze i antropogeniczne), bazę usługową (gastronomia, noclegi, lokalne rzemiosło, produkty lokalne), prezentującego aktualny kalendarz

lokalnych wydarzeń wzbogaconego o elementy grywalizacji (questy, konkursy). Ponadto projekt zakłada wytworzenie drukowanych materiałów promocyjnych (map, przewodników, folderów) i gadżetów reklamowych promujących lokalne walory turystyczne, gospodarcze i kulturowe. Partnerzy projektu: LGD „Lider Pojezierza” z siedzibą w Barlinku, LGD „Wiejska Inicjatywa Rozwoju” z siedzibą w Stargardzie Szczecińskim, LGD „Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego” z siedzibą w Goleniowie, LGD „Pojezierze Razem” z siedzibą w Szczecinku, LGD „Zielona Dolina Odry i Warty” z siedzibą w Górzycy, LGD „Brama Lubuska” z siedzibą w Świebodzinie, LGD „Między Odrą a Bobrem”, LGD „Grupa Łużycka”, LGD „Zielone Światło”, LGD „Regionu Kozła”, LGD „KOLD” z siedzibą w Lwówku. Rezultatem projektu będzie: 1 projekt współpracy.

Każdy z rodzajów wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania odpowiada bezpośrednio przyjętym celom szczegółowym oraz ogólnym. Wskaźniki spełniają kryteria S.M.A.R.T., tj., kryteria *Trafności*, *Adekwatności*, *Spójności*, *Użyteczności* oraz *Efektywności*. Wskaźniki produktu mierzą fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik produktu został skonstruowany w taki sposób, aby dawał wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii. Wskaźniki te dobrane zostały w taki sposób, aby określały zmiany w środowisku makroekonomicznym i makrospołecznym LGD. Wskaźniki oddziaływania mierzą konsekwencje poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednie, natychmiastowe efekty dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. W tabelach wskazano mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Do każdego wskaźnika są podane źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych. W Regulaminie biura LGD zapewniono mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kilku źródeł. W przypadku wskaźników oddziaływania ze statystyk publicznych, ogólnodostępnych, czyli z danych GUS. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów wspartych w wyniku realizacji LSR. Beneficjenci w umowach zawieranych z LGD zobowiązani zostaną do sprawozdawania stopnia osiąganych przez nich wskaźników. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. Wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Dane do wskaźników produktu pozyskiwane będą od beneficjentów, którzy zobowiązani zostaną umową do systematycznej sprawozdawczości z osiąganych wskaźników obowiązkowych. W ramach biura LGD prowadzona będzie sprawozdawczość rzeczowa i finansowa oraz monitoring. Postęp osiągania wartości wskaźników przedstawiany będzie w rocznych sprawozdaniach zamieszczanych do publicznej informacji. Do szacowania wskaźników LSR wykorzystano – tam gdzie było to możliwe – doświadczenia poprzednich okresów programowania funduszy UE, szczególnie LSR z poprzedniego okresu programowania 2007-2013. Stan początkowy wskaźników oddziaływania określony został w sposób adekwatny do tego, jak będzie robiło to biuro LGD, czyli został zaczerpnięty z danych GUS.

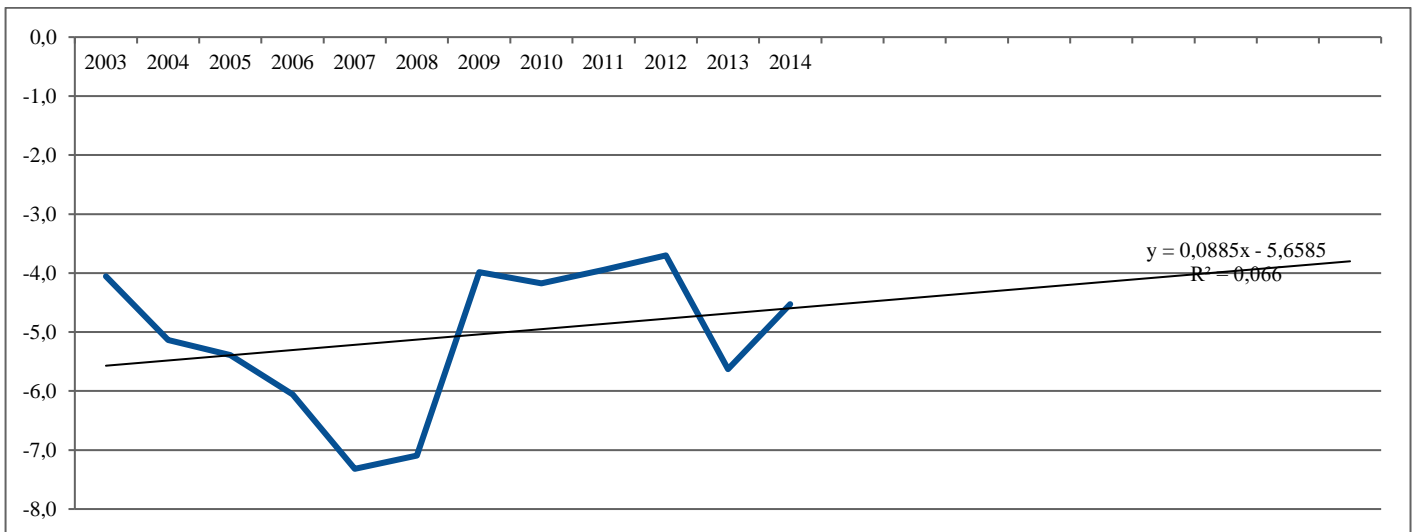
Szacowania wartości docelowej dokonano w oparciu o dane dostępne w zasobach statystyki publicznej, wykorzystując do tego celu metodę przedłużenia trendu logarytmicznego. Wskaźniki produktu z założenia mają przyjętą wartość zero, jednak beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika istniejącego w chwili rozpoczęcia projektu. Wartość docelowa wskaźników oddziaływania oszacowana została poprzez zastosowanie modelowania statystyczno-matematycznego z uwzględnieniem poziomu alokacji na realizację LSR. Modelowanie matematyczno-statystyczne umożliwiło oszacowanie wartości docelowej wskaźnika przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców). Wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to 99. Ze względu na wartość wsparcia z LSR zakłada się, że wartość docelowa wskaźnika będzie wyższa i wyniesie 105. Podobnie dla wskaźnika Saldo migracji na 1000 osób wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to -3,8. Wartość ta nie zostanie przyjęta ze względu na wpływ LSR. Wartość docelowa została oszacowana na -2.

WYKRES 3 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA WSKAŹNIK PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SYSTEMIE REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW)

Źródło: opracowanie własne

WYKRES 4 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA SALDO MIGRACJI NA 1000 OSÓB

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 8 TABELA WSKAŹNIKI CELU OGÓLNEGO 1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ LOKALNA I SPOLECZNA WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI I POTENCJAŁY WYKORZYSTUJĄCA 1 LOKALNE RYNKI I POTENCJAŁY

1.0	CEL OGÓLNY 1	KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	WSPIERANIE INNOWACYJNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ				
1.2		REORIENTACJA I RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI RYBAKÓW I TWORZENIE MIEJSC PRACY NA OBSZARZE LSR				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w1.0	Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców)		szt.	93	105	Opracowanie własne na podstawie GUS
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w1.1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy		szt.	0	60	Sprawozdania końcowe beneficjentów
w1.1.2	Liczba osób przeszkolonych		os.	0	600	Sprawozdania końcowe beneficjentów
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań		os.	0	450	Sprawozdania końcowe beneficjentów
w1.1.3	Przychody ze sprzedaży produktów rybnych podmiotów sektora rybackiego (roczne)		mln zł	1,8	2	Opracowanie własne na podstawie GUS, formularzy RRW
w1.2.1 w1.2.2	Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy		os.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów
w1.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	60	Dane własne LGD
w1.4	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	500	Dane własne LGD

	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	os.	0	400	Dane własne LGD		
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
			nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
					początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	NOWE INNOWACYJNE ŹRÓDŁA DOCHODU	<i>KONKURS</i>	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	44	Sprawozdania końcowe beneficjentów
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)	szt.	0	15	Sprawozdania końcowe beneficjentów
			Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik ujęty w liczbie wskaźników polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa)	szt.	0	8	Sprawozdania końcowe beneficjentów
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	24	Sprawozdania końcowe beneficjentów

1.1.2.	PROGRAM AKTYWIZACJI MIESZKAŃCÓW (GRUPY DEFAWORYZOWZOWANE)	Osoby fizyczne, NGO's	<i>PROJEKTY GRANTOWE</i>	Liczba szkoleń	szt.	0	33	Sprawozdania końcowe beneficjentów
1.1.3	SIEĆ DOSTAW I SPRZEDAŻY LOKALNYCH PRODUKTÓW RYBNYCH	Mieszkańcy obszaru LSR, rybacy	<i>KONKURS</i>	Liczba podmiotów uczestniczących w projektach polegających na budowaniu więzi pomiędzy sektorem rybołówstwa, restauracjami, sprzedawcami detalicznymi i lokalną społecznością	szt.	0	5	Sprawozdania końcowe beneficjentów
1.2.1.	WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI RYBAKÓW/MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR	Mieszkańcy obszaru LSR, rybacy	<i>KONKURS</i>	Liczba nowych/rozwiniętych działalności uruchomionych przez rybaków poza sektorem rybackim/mieszkańców obszaru LSR	szt.	0	7	Sprawozdania końcowe beneficjentów
1.3	FUNKCJONOWANIE LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	<i>KOSZTY BIEŻĄCE</i>	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	25	Dane własne LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	75	Dane własne LGD
1.4	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Mieszkańcy obszaru LSR, Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	<i>AKTYWIZACJA</i>	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	250	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno-	szt.	0	30	Dane własne LGD

				konsultacyjnych LGD z mieszkańcami					
RAZEM ŚRODKI NA CEL OGÓLNY 1. LSR				1 755 452,17 E (PROW)/ 1 800 000 zł (PO RYBACTWO i MORZE)					

2.0	CEL OGÓLNY 2	POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY					
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MIEJSCOWOŚCI W ELEMENTY SPRZYJAJĄCE WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU					
2.2		PROMOCJA ŚRODOWISKOWYCH ZASOBÓW LOKALNYCH					
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w2.0	Saldo migracji na 1000 osób		os.	-5,6	-2	obliczenia własne na podstawie GUS	
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w2.1.1	Osoby korzystające z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej		os.	0	45 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
	Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej drogowej w zakresie włączenia społecznego		os.	0	92 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
w2.1.2	Liczba korzystających (w ciągu pierwszych 12 miesięcy od daty zakończenia inwestycji) z wybudowanych, utworzonych, przebudowanych, wyremontowanych, zmodernizowanych, wyposażonych lub oznakowanych obiektów infrastruktury turystycznej		os.	0	30 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
w2.2.1	Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w ciągu roku		os.	0	30 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
	Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangażowanych w realizację operacji		godz.	0	1500	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
w2.2.2	Liczba urzędów i organizacji wspartych w sprzętem do walki z kłusownictwem		szt.	0	3	Sprawozdania końcowe beneficjentów	

w2.2.3	Liczba uczestników działań służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego		szt.	0	30 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów		
w2.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	60	Dane własne LGD		
w2.4	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	700	Dane własne LGD		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		os.	0	500	Dane własne LGD		
			Wskaźniki produktu					
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	INFRASTRUKTURA OBSZARU	JST, gminy i powiaty	KONKURS	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	km	0	2	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	17	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	17	Sprawozdania końcowe beneficjentów

2.1.2.	ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST W OPARCIU O DZIEDZICTWO RYBACTWA	Mieszkańcy obszaru LSR, rybacy	<i>KONKURS</i>	Liczba nowych, rozbudowanych lub wyposażonych budynków i budowli, punktów widokowych, pomostów, miejsc biwakowych, przystani	szt.	0	7	Sprawozdania końcowe beneficjentów
2.2.1	PROMOCJA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	<i>KONKURS</i> <i>OPERACJE WŁASNE</i> <i>PROJEKT WSPÓŁPRACY</i>	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	4	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba wydarzeń / imprez	szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	szt.	0	1	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	szt.	0	1	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	Dane własne LGD
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy krajowej	Szt.	0	1	Dane własne LGD

2.2.2	NIE DLA KŁUSOWNICTWA	Mieszkańcy obszaru LSR, rybacy	<i>KONKURS</i>	Liczba sprzętu lub urządzeń do walki z kłusownictwem	szt.	0	3	Sprawozdania końcowe beneficjentów
2.2.3.	EDUKACJA „RYBNA” MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW	Mieszkańcy obszaru LSR, rybacy	<i>KONKURS</i> <i>PROJEKT WSPÓŁPRACY</i>	Liczba projektów służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego	szt.	0	5	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
2.3	FUNKCJONOWANIE LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	<i>KOSZTY BIEŻĄCE</i>	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	25	Dane własne LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	75	Dane własne LGD
2.4	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Mieszkańcy obszaru LSR, Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	<i>AKTYWIZACJA</i>	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	301	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno- konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	45	Dane własne LGD
RAZEM ŚRODKI NA CEL OGÓLNY 2. LSR				1 771 422,83 E (PROW)/ 1 879 137,24 zł (PO Rybactwo i Morze)				

Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Procedury wyboru i oceny operacji stanowią część Regulaminu Rady. Projekt Regulaminu był konsultowany w ramach LGD, ale również szerzej podczas konsultacji LSR z mieszkańcami obszaru. Podstawowym celem procedur wyboru i oceny jest stworzenie sprawnych mechanizmów oceny i wyboru operacji przez Radę, zgodnych z obowiązującymi przepisami i wykorzystującymi doświadczenia wyniesione z poprzedniego okresu funkcjonowania Rady w ramach PROW 2007-2013, uwzględniając jednak również nowy okres programowania i przepisy dotyczące PROW 2014-2020 i PO RYBY 2014-2020. Przyjęte procedury wyboru operacji zakładają, w szczególności:

- **wybór operacji przez Radę, której skład odpowiada wymogom trójsektorowości, w składzie jest osoba młoda do 35 roku życia i kobieta,**
- **w składzie Rady zapewniono wymaganą przepisami reprezentację sektora rybackiego**
- zastosowano mechanizmy gwarantujące utrzymanie zasady parytetów przy wyborze operacji dotyczących sektora publicznego i pojedynczych grup interesu, w tym celu wprowadzono rejestr interesu członków organu decyzyjnego,
- zapewniono, że wyniki oceny i wyboru operacji przez Radę będą podawane do publicznej wiadomości po zakończeniu pracy Rady,
- zastosowaniu mechanizmy gwarantujące wyłączenie członków Rady z oceny operacji w przypadku wystąpienia ich powiązań lub konfliktu interesów z wnioskodawcą zarówno na wniosek członka Rady oraz z uzasadnionych przyczyn na wniosek Przewodniczącego Rady,
- stosowanie transparentnych, obiektywnych, jasnych i nie zmienianych w trakcie naboru kryteriów ocen wniosków,
- umożliwienie wnioskodawcom składanie protestów od decyzji Rady,
- wprowadzono zasady ustalania przez Radę kwot wsparcia poszczególnych operacji
- określono wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru.

Procedury wyboru operacji określają poza tym sposób i zasady postępowania Rady na wszystkich etapach oceny zgodności operacji z LSR, PROW 2014-2020, PO RYBY 2014-2020 oraz ustalania list operacji wybranych, w tym rozstrzygnięcia o miejscu na liście gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów. W przypadku znaczącej rozbieżności wyników wyboru na podstawie poszczególnych kryteriów ustalono zadania pracownika biura LGD oddelegowanego do pomocy podczas przy Rady, które zadaniem będzie wskazywanie Przewodniczącemu takiej sytuacji. Przyjęte kryteria wyboru operacji zostały wypracowane w ramach konsultacji społecznych, również ze społecznością rybacką. **W LSR doprecyzowano pojęcie innowacyjności zdefiniowane w PROW 2014-2020.** Przez innowacyjność będzie rozumiane zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznych na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja. **Pojęcie innowacyjności będzie również adekwatne dla wyboru operacji planowanych do sfinansowania ze środków EFMR w ramach PO RYBY 2014-2020. Konstrukcja kryteriów wyboru wskazuje na preferowanie operacji mających pozytywny wpływ na sektor rybacki.** Punkty przyznawane są poza tym dla operacji zwiększających atrakcyjność turystyczną obszaru, wykorzystujących jego walory przyrodnicze (te zagadnienia, związane z lepszym wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru zostały szczególnie podniesione w diagnozie i analizie SWOT). Kolejnym kryterium mającym pozytywny wpływ na sektor rybacki jest wpływ operacji na stan środowiska naturalnego lub klimatu obszaru LSR. Preferowane będą operacje mające pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego lub klimatu obszaru LSR. Przez operacje mające pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego rozumie się operacje zmniejszające emisję hałasu, zanieczyszczeń lub promieniowania poprzez modernizację dotychczasowego źródła emisji lub zastąpienie go innym urządzeniem, maszyną, środkiem transportu lub rozwiązaniem technicznym. Wszystkie kryteria wyboru operacji zostały szczegółowo opisane, a na użytek niektórych z nich sformułowane zostały definicje kluczowych pojęć, np. innowacyjności lub grupy defaworyzowanej. W stosunku do kryteriów obowiązujących w poprzednim okresie programowania znacząco zwiększono udział kryteriów oceniających liczbę utworzonych miejsc pracy i innowacyjność. LGD opracowało *Procedurę aktualizacji kryteriów wyboru operacji i*

ich konsultacji z mieszkańcami. **LGD zakłada realizację projektów grantowych.** LGD opracowało przejrzyste i niedyskryminujące procedury ich realizacji szczegółowo opisujące proces wyboru grantobiorców, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę (patrz. *Procedura wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych*). **LGD zakłada realizację operacji własnych.** W celu realizacji operacji własnych opracowano przeżyte procedury wyboru operacji własnych, obejmujące w szczególności większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych programów pomocowych (patrz. *Procedura wyboru operacji własnych*).

Rozdział VII. Plan działania

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach : Etap I – od drugiej połowy 2016 do końca 2018 roku, Etap II – od początku 2019 do końca 2020 roku oraz Etap III – od początku 2021 roku do końca 2023 roku. Podział na poszczególne etapy wynika z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, wyznaczenie celów pośrednich na 2018 r. i celów końcowych na 2023 r. i powiązanie wyników z finansowymi karami i nagrodami (tzw. ramy wykonania). Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w tabeli Plan działania stanowiącej załącznik do LSR. Etapy wdrożenia LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania dobrych wniosków. Przewiduje się zwiększoną intensywnością w I etapie wdrożenia LSR w zakresie środków PROW 2014-2020. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. **W zakresie środków PROW 2014-2020 planuje się osiągnięcie poziomu, co najmniej 50% każdego ze wskaźników produktu, który został przewidziany do realizacji w latach 2016 – 2018.** Zwiększone wydatkowanie środków w dwóch ostatnich etapach wynika ze specyfiki działania LGD gdzie w pierwszej kolejności realizowane będą zintensyfikowane działania aktywizujące i informacyjne LSR. Wzrost wydatkowania środków będzie wprost oddziaływać na wskaźniki LSR. Odsetek projektów rozliczonych powodować będzie poprawę wykonania założonych wskaźników zarówno na poziomie przedsięwzięć jak i celów szczegółowych.

Rozdział VIII. Budżet LSR

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu o wybór LSR, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR*. LSR będzie finansowana z dwóch funduszy EFRROW ramach PROW 2014-2020 i EFMiR w ramach PO RYBY 2014-2020. **Maksymalne kwoty środków przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 2 750 000 euro/11 000 000 zł wynikające z liczby mieszkańców obszaru LSR w przedziale od 90 000 do 99 999.** Wysokość środków na realizację LSR w ramach EFMiR w ramach PO RYBY 2014-2020 ustalona została względem wartości „wskaźnika rybackości” wskazującego I próg odnoszący się do wysokości zatrudnienia w sektorze rybackim oraz wartości całkowitej rocznej produkcji/połowów ryb, w tym wartość zarybień w publicznych śródlądowych powierzchniowych wodach płynących. **LGD zaplanowała wydatkowanie kwoty z funduszy rybackich PO RYBY w wysokości 918 000 euro/3 672 000 zł.** W ramach EFMiR zaplanowano realizację projektów współpracy skierowanych w szczególności do społeczności rybackiej. W okresie programowania 2014-2020 LGD planuje wydatkowanie maksymalnej kwoty 5% dostępnych środków na realizację projektów współpracy w ramach EFMiR w kwocie 183 600 zł. **Na etapie wyboru LSR LGD wnioskuje o wydatkowanie na działanie z zakresu współpracy (art. 64 rozporządzenia (WE) 508/2014) równowartości kwoty blisko 2% przewidzianej w kwocie 72 000 zł.** Z uwagi na planowaną realizację działań w zakresie współpracy (art. rozporządzenia (WE) 508/2014) w kwocie 72 000 zł, **kwota na działania na wdrożenie LSR w ramach EFMiR określonego w art. 63 ust. 1 rozporządzenia (WE) 508/2014 wyniesie 3 600 000zł** (która wynika z różnicy kwoty 3 672 000 zł i kwoty 72 000 zł na projekty współpracy w ramach EFMiR).

Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na poziomie 5% dostępnych środków na poddziałanie 19.2 PROW 550 000 zł. **Na etapie wyboru LSR LGD wnioskuje o wydatkowanie równowartość 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2 PROW, czyli 220 000 zł.** LSR będzie strategią wielofundusową, środki budżetu LSR na Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013) oraz Aktywizację (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013) wydatkowane będą w ramach **funduszu wiodącego**, którego wysokość określona została zgodnie z częścią E załącznika do Regulaminu konkursu „Fundusz wiodący”. Maksymalna kwota wsparcia funkcjonowania LGD współfinansowana z funduszu wiodącego, w przypadku LSR współfinansowanej z więcej niż jednego EFSI jest uzależniona od wysokości środków przewidzianych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR zgodnie z progiem kwotowym stanowiącym sumę dostępnych środków na wdrażanie LSR **w ramach EFRROW w kwocie 2 750 000 euro oraz EFMiR w kwocie 900 000 euro, czyli łącznie 3 650 000 euro/ 14 600 000 zł.** Zgodnie zatem z zasadami wyznania funduszu wiodącego wysokość środków na funkcjonowanie LGD mieścić się będzie w przedziale „nie mniej niż 3 500 000 i mniej niż 4 000 000” wyrażonej w euro, maksymalna kwota wsparcia funkcjonowania LGD w okresie programowania wyniesie 562 500 euro / 2 250 000 zł

Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 oraz zwiększony zakres obowiązków wynikających przede wszystkim z obsługi Rady LGD ustalono podział środków Koszty bieżące oraz Aktywizacja wskazując 85% środków na koszty bieżące (1 912 500 zł) i 15% środków na działania związane z aktywizacją LGD (337 500 zł). Szczegółowy podział kwot na poszczególne cele ogólne i cele szczegółowe LSR wynika z analizy SWOT i prowadzonych konsultacji społecznych oraz uwarunkowań prawnych Programów, w ramach których mają być sfinansowane poszczególne operacje. **Z uwagi na powyższe uwarunkowania podział % zaplanowanych kwot w podziale na poszczególne cele ogólne i cele szczegółowe LSR przedstawia TABELA MATRYCY LOGICZNEJ POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CELÓW I WSKAŹNIKÓW LSR w Rozdziale V LSR. Cele i wskaźniki.**

Rozdział IX. Plan komunikacji

Plan komunikacji znajdujący się w Załączniku do LSR posłuży wspieraniu realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność lokalną. Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji, pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR.

Plan komunikacji skierowany jest do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar LSR. Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych. Z uwagi na zakładany harmonogram wyboru LSR na okres programowania 2014-2020, w II połowie 2016 r. zaplanowano przeprowadzenie kampanii informacyjnej nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020, **w tym szczególnie skierowanej do grup defaworyzowanych, które uzyskają wsparcie w ramach LSR oraz przewidziane są działania służące aktywizacji mieszkańców obszaru LSR i członków LGD.** Na I połowę 2017 r. przewidziano badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy, które będą kontynuowane po kolejnych naborach wniosków. W II połowie 2020 r. planuje się przeprowadzenie kampanii informacyjnej nt. głównych efektów LSR na lata 2014-2020.

Rozdział X. Zintegrowanie

Działania realizowane w ramach RLKS, będą mogły być finansowane z EFMR na obszarach zależnych od rybactwa. Na obszarze działania LGD realizowane będą zatem działania finansowane z dwóch funduszy. RLKS w ramach PO RYBY 2014-2020 służyć będzie rozwojowi społeczno-gospodarczemu obszarów rybackich i obszarów akwakultury, natomiast podejście LEADER, będące instrumentem RLKS w ramach EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające komplementarność wsparcia. Zintegrowany charakter LSR pozwoli na wykorzystanie endogenicznego potencjału terytorium, jego zasobów i wiedzy.

Komplementarność LSR będzie realizowana na dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania strategii. Na etapie programowania komplementarność została zapewniona przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gminy członkowskich LGD, województwa zachodniopomorskiego, RPO WZ 2014-2020 oraz dokumentów strategicznych sporządzanych przez instytucje zajmujące się pomocą społeczną i bezrobociem.

TABELA 9 ZGODNOŚĆ CELÓW LSR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI INNYCH SZCZEBLI

Dokumenty strategiczne dla obszaru LSR	Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Drawy z Liderem Waleckim na lata 2014-2020	
	1. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY	2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku	Cel strategiczny nr 1 „Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania”	Cel strategiczny nr 4 „Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami” Cel strategiczny nr 6 „Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu”
Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku	Obszar priorytetowy II – Rozwój zasobów ludzkich	Obszar priorytetowy I – Rozwój markowych produktów turystycznych regionu Obszar priorytetowy IV – Kształtowanie przestrzeni turystycznej
Strategia Rozwoju Gospodarki Morskiej Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015	Cel strategiczny 8.1 Kształcenie i wychowywanie wysoko wykwalifikowanej kadry dla potrzeb gospodarki morskiej	Cel strategiczny 9.1. Promocja wizerunku województwa zachodniopomorskiego jako obszaru turystyki morskiej Cel strategiczny 9.2. Dostosowanie infrastruktury turystycznej oraz oferty do rosnących wymagań turystów
Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020	Oś priorytetowa VII. Włączenie Społeczne	Oś priorytetowa IX. Infrastruktura Publiczna

Strategia rozwoju powiatu drawskiego na lata 2015-2025, Drawsko Pomorskie 2015	Cel strategiczny: Wzmocnienie potencjału gospodarczego powiatu drawskiego	Cel strategiczny: Poprawa warunków infrastrukturalnych rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu drawskiego
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu wałeckiego na lata 2011- 2020	Cel strategiczny 6. Dążenie do osiągnięcia synergii we współpracy z podmiotami wewnętrznymi i zewnętrznymi na rzecz rozwoju społeczności, rozwoju gospodarczego oraz rozwiązywania wspólnych problemów	Cel strategiczny 2. Efektywne wykorzystanie infrastruktury Powiatu Cel strategiczny 4. Budowanie wspólnoty mieszkańców Powiatu na bazie społeczeństwa obywatelskiego
Strategia Rozwoju Gminy Złocieniec na lata 2015-2025	Cel strategiczny 1: Aktywizacja rozwoju gospodarczego Cel strategiczny 2: Rozwój zatrudnienia i zamożności mieszkańców	Cel strategiczny 4: Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy oraz jakości infrastruktury transportowej na jej terenie Cel strategiczny 5: Rozwój infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa oraz ograniczenie wpływu działalności człowieka na środowisko
Strategia Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009 – 2015	Cel Strategiczny IV: "Przedsiębiorczość i gospodarka lokalna"	Cel Strategiczny I: "Budowanie oferty turystycznej gminy"
Strategia Rozwoju Gminy Wałcz na lata 2008 - 2015	Cel Strategiczny nr 1 Rozwój gospodarczy Cel Strategiczny nr 4 Wykorzystanie potencjału turystycznego gminy w celu zwiększenia dochodów mieszkańców	Cel Strategiczny nr 2 Rozwój stanu infrastruktury technicznej Cel Strategiczny nr 5 Rozwój infrastruktury społecznej
Strategia Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Tuczno	Cel 3: Rozwój gospodarczy gminy oraz przedsiębiorczości i aktywizacji miejscowego rynku pracy	Cel 4: Rozwój infrastruktury technicznej Cel 5: Rozwój funkcji turystycznej
Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Mirosławiec na lata 2007-2013	II Cel strategiczny: Wzrost potencjału przedsiębiorczości oraz poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej	I Cel strategiczny: Stworzenie warunków godnego życia na wsi i wszechstronnego rozwoju mieszkańców IV Cel strategiczny: Wzmocnienie roli turystyki jako ważnego czynnika rozwoju gospodarczego regionu Pojezierza Wałeckiego
Strategia rozwoju Gminy Kalisz Pomorski na lata 2014-2020	Cel strategiczny 1. Kreowanie warunków gospodarowania oraz aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o wewnętrzny potencjał rozwojowy	Cel strategiczny 2. Intensyfikacja działań na rzecz poprawy jakości i warunków życia mieszkańców przy zachowaniu wysokich standardów środowiska przyrodniczego Cel strategiczny 3. Wzmocnienie funkcji turystycznej miasta i gminy Kalisz Pomorski w oparciu o istniejące zasoby przyrodnicze, kulturowe i historyczne

Strategii rozwoju gminy Drawsko Pomorskie na lata 2014-2020	Cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości	Cel strategiczny 2. Cel strategiczny - dążenie do poprawy dostępności komunikacyjnej gminy Cel strategiczny 3. Wykreowanie lokalnych produktów w oparciu o zasoby gminy.
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Człopa na lata 2015-2020	Cel strategiczny 1. Przeciwdziałanie bezrobociu i ubóstwu oraz zapobieganie ich skutkom	Cel strategiczny 6. Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego
Strategia Rozwoju Gminy Czaplnek na lata 2014 - 2020	Cel strategiczny 1. Jezioro Drawsko przystanią dla turystyki i przedsiębiorczości Cel strategiczny 3. Stworzenie mechanizmów wsparcia dla przedsiębiorczości	Cel strategiczny 2. Wydłużanie sezonu turystycznego
Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Drawno na lata 2014 - 2020	Cel strategiczny 3. Przeciwdziałaniu bezrobociu	Cel strategiczny 4. Poprawa jakości i poziomu życia osób starszych i niepełnosprawnych

Źródło: Opracowanie własne

Przywołane tu zapisy jednoznacznie potwierdzają pełną spójność celów zaproponowanych w LSR z wszystkimi analizowanymi programami rozwoju zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i lokalnym. Cele szczegółowe w ramach, których realizowane są przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy odpowiadają na potrzeby różnych sektorów i partnerów wskazanych w analizie SWOT. Na etapie programowania LSR stwierdzono występowanie komplementarności międzyprogramowej z programami finansowanymi ze środków UE: PROW 2014-2020, PO RYBY 2014-2020, INTERREG VA, RPO WZ 2014-2020, PO WER 2014-2020 oraz ze środków krajowych: PFRON, Programy MKiDN, FIO 2014-2020.

Specyfiką beneficjentów operacji dostępnych w ramach LSR będzie możliwość wsparcia z innych osi priorytetowych PO RYBY 2014-2020, przede wszystkim Oś priorytetowa 1. Rybołówstwo morskie. Wsparcie to będzie dostępne dla rybaków, armatorów w celu ułatwiania różnicowania działalności i tworzenia miejsc pracy. Środki wsparcia w ramach **CELU OGÓLNEGO LSR 1. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY** będą uzupełnieniem innych środków pomocowych możliwych do pozyskania z RPO WZ 2014-2020, Oś priorytetowa VII. Włączenie społeczne, Priorytet inwestycyjny 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie. Efektem realizacji wsparcia w ramach RPO WZ 2014-2020 w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego będzie wdrożenie i realizacja komplementarnych usług różnych służb publicznych (wykorzystujących instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej oraz zawodowej), prowadzących do integracji społecznej oraz do zwiększenia zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym. Realizacja działań komplementarnych do działań realizowanych w ramach *celu ogólnego LSR 1.* przyczyni się do wzrostu kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności i samoorganizacji ww. grup społecznych. Uzupełnieniem wsparcia dostępnego w ramach *celu ogólnego LSR 1.* będą działania w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób bezrobotnych, realizowane przez PUP w Drawsku Pomorskim i PUP w Wałczu samodzielnie lub we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej. Operacje realizowane ze środków będących w dyspozycji LGD w ramach celu LSR 1. będą również komplementarne do wsparcia dostępnego ze środków krajowych Programu Operacyjnego 2014-2020, w szczególności wsparcia indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych (bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym w szczególności osób niezarejestrowanych w urzędzie pracy). Wspieranie działań urzędów pracy uznawane będzie za jedno z podstawowych elementów działania w

ramach Planu Komunikacji LSR skierowane do osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. W ten sposób szczególnie przekazywana będzie informacja o naborach tematycznych w obszarze promocji i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. Wsparcie realizowane w ramach LSR będzie także związane z nowym narzędziem dystrybucji środków europejskich RPO jakim będą w nowym okresie finansowym kontrakty samorządowe (KS). Zarówno KS Strefa Centrum, w którym uczestniczą gminy powiatu drawskiego oraz Drawno, jak i KS gmin powiatu wałęckiego zakładają realizację zintegrowanych przedsięwzięć w oparciu o współpracę wszystkich partnerów procesów rozwojowych ze szczególnym uwzględnieniem Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim.” Wzajemne planowe działanie i uzupełnianie się tych narzędzi czyli KS oraz LSR ma szansę na synergiczny efekt realizacji zakładanych celów.

Komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się do rozwoju gmin członkowskich dzięki realizacji operacji w ramach **CELU OGÓLNEGO LSR 2 POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY**. Środki wsparcia dostępne będą przede wszystkim beneficjentów należących do sektora publicznego oraz organizacji pozarządowych. Zaznaczyć należy, że beneficjenci realizujący operacje w ramach LSR będą mogli pozyskać komplementarne środki wsparcia na działania infrastrukturalne z PROW 2014-2020, działanie Podstawowe usług i odnowa wsi oraz RPO WZ 2014-2020, Oś priorytetowa III. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. W okresie programowania 2007-2013 w ramach Funduszu Małych Projektów programu INTERREG IVA zrealizowano wiele ciekawych polsko-niemieckich przedsięwzięć kulturalnych, wspólnych spotkań, imprez sportowych czy różnorodnych warsztatów. Beneficjentami FMP były przede wszystkim samorządy i jednostki im podległe oraz organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje). W okresie programowania 2014-2020 przewidziano kontynuację działań pomocowych w ramach Programu Współpracy INTERREG VA Niemcy/ Meklemburgia-Pomorze Przednie/ Brandenburgia - Polska. Działanie te będą komplementarne do wsparcia przewidzianego w ramach *celu ogólnego LSR 2*. **Istotnym elementem w zakresie zapewniania komplementarności jest jej promowanie oraz zwiększanie świadomości jej wagi wśród wnioskodawców i beneficjentów.** W celu zwiększenia efektywności istniejącego systemu instytucjonalnego zapewniono narzędzia wsparcia komplementarności i zintegrowania na etapie wdrożenia LSR. W zakresie kompetencji pracowników biura LGD odpowiedzialnych za doradztwo wprowadzono zakres planowania, stosowania i zapewniania komplementarności poszczególnych operacji, które będą mogły uzyskać wsparcie środków dostępnych w LSR. Pracownicy biura LGD będą zbierać i aktualizować informacje o dostępnych środkach pomocowych komplementarnych do LSR w celu zwiększenia efektywności zintegrowania wsparcia. Jednym z zadań biura LGD znajdzie się planowanie i monitorowanie komplementarności.

Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja

Funkcjonowanie LGD będzie monitorowane i poddawane ewaluacji w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ocena realizacji LSR polegać będzie na badaniu przyczyn rozbieżności pomiędzy zaplanowanymi a rzeczywistymi efektami z jednoczesnym płynnym wprowadzaniem zmian, które mają na celu dostosowanie planu do określonych wymagań, zmieniających się potrzeb obszaru LSR i warunków zewnętrznych. **W załączniku nr 2 określono Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu LSR.** Wprowadzenie systemu monitoringu (oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji) pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów LSR wynikającej ze zmieniających się zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań przez beneficjentów operacji LSR. Procedura monitoringu i ewaluacji w formie schematu i podstawowych założeń została wypracowana w ramach konsultacji społecznych. Dzięki zebraniu danych od społeczności lokalnej było możliwe dobranie różnorodnych metod i technik, dzięki którym w przyszłości mieszkańcy będą mogli włączyć się w proces oceny wdrażania LSR i funkcjonowania LGD. Wśród metod angażowania mieszkańców w proces monitoringu i ewaluacji planuje się zastosować zarówno metody reaktywne (wywiady, ankiety, sondaże) jak i niereaktywne (obserwacja, analiza dokumentów). Monitoring realizacji i wdrożenia LSR będzie realizowany przez biuro LGD. Elementy podlegające monitorowaniu obejmować będą: harmonogram ogłaszanych naborów wniosków, budżet LSR, pomiar wartości wskaźników, zadowolenie z udzielonego doradztwa oraz zainteresowanie naborami, szkoleniami i

innymi przedsięwzięciami podejmowanymi przez LGD. Ewaluacja planowana jest do zlecenia na zewnątrz. Zlecenie ewaluacji „na zewnątrz” nie oznacza wcale, że ewaluatorzy izolują się całkowicie od badanej instytucji, jak to ma miejsce w pozytywistycznym paradygmacie badań naukowych. Dobrą praktyką badań jest ciągły dialog i partycypacyjne podejście w relacji badacze – badani⁵¹. W zakresie ewaluacji planuje się badania wykonywane zarówno w jej trakcie (ewaluacje bieżące – on-going, mid-term), jak również po jej formalnym zakończeniu (ex-post). Przedstawiona w załączniku do LSR lista tematów badań ewaluacyjnych może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby. W ramach zadań ewaluacyjnych wskazano elementy funkcjonowania LGD podlegających ewaluacji, elementy wdrażania LSR podlegających ewaluacji, elementów podlegające monitorowaniu, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja on going i ex post funkcjonowania LGD i realizacji LSR, określono czas, sposób i okres objętego pomiarem, określono minimalne wartości wskaźników, których nieosiągnięcie oznaczać będzie nieprawidłową realizację LSR lub funkcjonowanie LGD. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Plan ewaluacji przewiduje realizację Ewaluacji on-going oraz ex-post LSR. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
- Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania LSR się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele LSR pozostają aktualne.
- Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Ewaluacja ex-post zaplanowana została zgodnie z zasadą n+2, na I kwartał 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- Ocena stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
- Ocena stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013. 1235 z późn. zm.) określają jakie dokumenty wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w przedmiotowej sprawie są to dokumenty określone w art. 46. pkt 1 ustawy. Za pozytywnym rozpatrzeniem wniosku o uzgodnienie o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przemawiają następujące fakty *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020* została poddana procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ i PWIS; Program Operacyjny Rybactwo i Morze 2014-2020, również został poddany procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opiniowaniem przez RDOŚ i PWIS oraz przygotowywana Lokalna Strategia Rozwoju według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020, jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów. Uszczegółowienie polegało będzie na wskazaniu możliwych do realizacji zadań zgodnie z wytycznymi odnoszącymi się do perspektywy finansowej 2014-2020. Zadania wdrażane zarówno przez beneficjentów jak i samą LGD będą realizowane w sposób taki by nie zagrażały zdrowiu i życiu ludzi oraz środowisku naturalnemu. Nie przewiduje się oddziaływań skumulowanych i transgranicznych. Działania takie jak np. inwestycje infrastrukturalne, modernizacyjne, rewitalizacyjne ze względu na swój charakter, będą obowiązkowo poddane niezbędnym, wymaganym prawem procedurom, np. uzyskanie niezbędnych pozwoleń (na budowę, na wykonanie prac konserwatorskich), w związku z czym inwestycje te będą podlegały procesom uzgadniania z

⁵¹ J. Górniak, S. Mazur Analiza polityk publicznych i programowanie w obszarze strategii rozwoju, [w:] Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

organami uprawnionymi do wydawania takich decyzji/ opinii, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze. Realizacja niektórych przedsięwzięć (części kierunków wsparcia projektów) wyznaczonych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wymagała będzie przeprowadzenia procedury administracyjnej (OOŚ) zakończonej uzyskaniem decyzji określającej środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięcia. Wobec powyższego można prognozować, iż realizacja projektów, w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, będzie zgodna z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska. Uznając, że LSR dla obszaru powiatu kamińskiego, opracowywana LGD w okresie programowania 2014-2020 będzie stanowić instrument realizacji założeń *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku* poprzez wykorzystanie m.in. środków unijnych oraz, że będzie dotyczyć wyłącznie niewielkich modyfikacji przyjętego już dokumentu, wnoszę o uzgodnienie odstępstwa od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko o czym mowa w art. 48 ww. ustawy. W dniu 15 grudnia 2015 uzyskano zgodę RDOŚ na odstąpienie od przeprowadzenia OOŚ dla projektu LSR (nr pisma RDOŚ: WOPN-OS.410.311.2015.KM) . Ponadto w dniu 14 grudnia 2015 roku uzyskano także opinie Zachodniopomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej OOŚ dla projektu LSR (Nr pisma: NZNS.7040.1.95.2015).

Wykaz wykorzystanej literatury

Zgodnie z oczekiwaniami wskazanymi w *Poradniku w ramach pracy nad LSR* analizie poddane została grupa dokumentów: akty prawne i legislacja unijna i krajowa, dokumenty programowe, dokumenty strategiczne, wytyczne, opracowania naukowe oraz ewaluacje i raporty dotyczące przedmiotu działania LSR i wdrożenia LSR:

Akty prawne:

- 1) Rozporządzenie (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320)
- 2) Rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487)
- 3) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie Wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1954/2003 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2371/2002 i (WE) nr 639/2004 oraz decyzję Rady 2004/585/WE (Dz. Urz. UE L 354 z 28.12.2013, str. 22)
- 4) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011
- 5) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. Urz. L 164 z 25.06.2008, str. 19)
- 6) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20 z 26.01.2010, str. 7)
- 7) dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992, str. 7, późn. zm.)
- 8) ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
- 9) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349)
- 10) ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1358)
- 11) Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. poz. 1146 oraz z 2015 r. poz. 378)
- 12) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 późn. zm.)
- 13) Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.)

- 14) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 1570)
- 15) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy na realizację operacji w ramach priorytetu 4 „Zwiększanie zatrudnienia i spójności terytorialnej”, objętego Programem Operacyjnym Rybactwo i Morze 2014-2020, *projekt*

Dokumenty programowe:

- 1) Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, decyzja KE nr C(2014) 3517 w sprawie zatwierdzenia niektórych elementów Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020
- 2) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia 12 grudnia 2014 r. nr C(2014) 9783
- 3) Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia nr CCI 2014PL14MFOP001 w sprawie zatwierdzenia Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze” na lata 2014-2020
- 4) Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020”, Szczecin 2015, decyzja KE nr CCI 2014PL16M2OP016 przyjmująca niektóre elementy programu operacyjnego "Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020" do wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” dla regionu zachodniopomorskiego w Polsce

Dokumenty strategiczne:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku, Szczecin 2010
- 2) Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015. Audyt Turystyczny Województwa Zachodniopomorskiego, Warszawa – Szczecin – Koszalin 2008
- 3) Strategia Rozwoju Gospodarki Morskiej Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Szczecin 2006
- 4) Strategia rozwoju powiatu drawskiego na lata 2015-2025, Drawsko Pomorskie 2015
- 5) Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu wałęckiego na lata 2011- 2020. Wałcz 2011
- 6) Strategia Rozwoju Gminy Złocieniec na lata 2015-2025, Złocieniec 2014
- 7) Strategia Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009 – 2015, Szczecin 2009
- 8) Strategia Rozwoju Gminy Wałcz na lata 2008 - 2015, Szczecin 2008
- 9) Strategia Zrównoważonego Rozwoju dla Gminy Tuczno, Koszalin 2004
- 10) Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Mirosławiec na lata 2007-2013, Mirosławiec 2006
- 11) Strategia rozwoju Gminy Kalisz Pomorski na lata 2014-2020, Kalisz Pomorski 2014
- 12) Strategii rozwoju gminy Drawsko Pomorskie na lata 2014-2020, Drawsko Pomorskie 2014
- 13) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Człopa na lata 2015-2020, Człopa 2015
- 14) Strategia Rozwoju Gminy Czaplinek na lata 2014 - 2020, Czaplinek 2015
- 15) Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Drawno na lata 2014 - 2020, Drawno 2014

Wytyczne:

- 1) Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wytyczne dla państw członkowskich i instytucji zarządzających programami. Wytyczne dla beneficjentów, Wersja 2: sierpień 2014
- 2) Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, MIR, Warszawa 2014
- 3) Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015
- 4) Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, MRiRW, Warszawa 2015

Raporty i analizy:

- 1) Badanie ewaluacyjne w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Drawy. Raport końcowy, STREFAPLUS Warszawa 2015,
- 2) Wykonanie badania ewaluacyjnego w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia Lider Wałęcki. Raport końcowy, STREFAPLUS, Warszawa 2015
- 3) Raport z badania wizerunku i rozpoznawalności województwa zachodniopomorskiego wraz z opracowaniem dokumentacji z badań. Konsorcjum Bluehill Sp. z o.o. oraz Quality Watch Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Warszawa 2014

- 4) Analiza i ocena osiągniętych efektów projektu pn. „Rewitalizacja Europejskiego Szlaku Kulturowego na obszarze Południowego Bałtyku – Pomorska Droga św. Jakuba” zrealizowanego w latach 2011-2013 oraz określenie kierunków i możliwości zintegrowania działań dla zachowania jego trwałości i rozwoju na obszarze województwa zachodniopomorskiego, a także możliwości wsparcia finansowego w okresie programowania 2014-2020, Agrotec Polska Sp. z o.o. na zlecenie Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Warszawa 2014
- 5) Diagnoza sytuacji społeczno ekonomicznej województwa zachodniopomorskiego dla Regionalnego Programu Operacyjnego 2014 – 2020, Wydział Rozwoju Regionalnego, Biuro Programowania Rozwoju, Szczecin 2013

Tak jak wykazano na wstępie, w toku partycypacyjnego procesu tworzenia LSR analizie poddano dokumenty różnego rodzaju: dokumenty programowe i strategiczne, ewaluacje, opracowania, raporty, sprawozdania oraz literaturę fachową. Analiza danych będzie kontynuowana na etapie wdrożenia LSR.

Załączniki

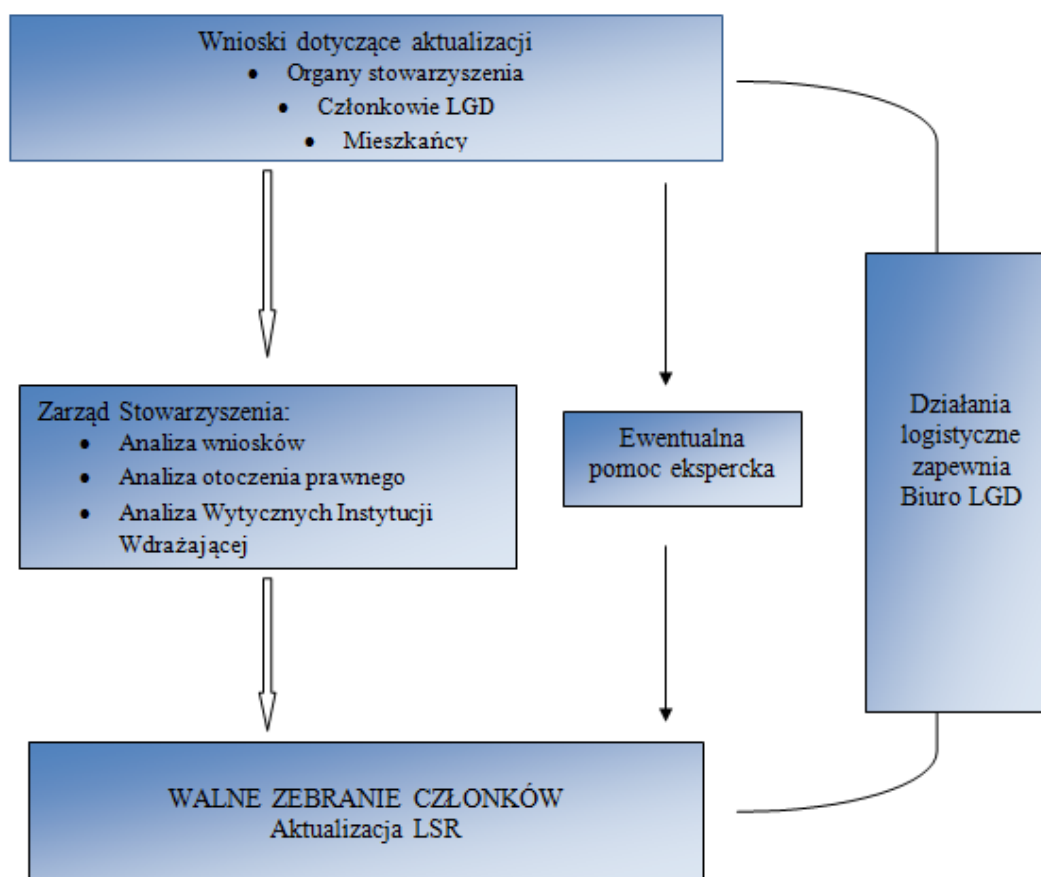
Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR

Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywanie korekt w LSR, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru oraz dostosowanie zapisów LSR do wymogów prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru, korekta zapisów wynikająca z ewaluacji. Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru. Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne. LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR. Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywane częściej niż raz w roku na Walnym Zebraniu Członków, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt. Wsparcie administracyjne związane z aktualizacją LSR zapewnia biuro LGD. Niezależnie od działań inicjowanych przez LGD LSR podlega aktualizacji każdorazowo w celu dostosowania do Wytocznych IZ wydawanymi w celu zapewnienia zgodności sposobu realizacji LSR z przepisami UE w zakresie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, a także w celu zapewnienia jednolitego i prawidłowego wykonywania przez LGD zadań związanych z realizacją LSR określonych w tych przepisach oraz w przepisach o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać: członkowie LGD, organy Stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru na terenie którego realizowana jest LSR. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na formularzu - dostępnym na stronie internetowej oraz w biurze LGD.

Wnioski w sprawie aktualizacji LSR rozpatrywane są przez Zarząd LGD nie później niż w kwartale w którym zostały zgłoszone. Zarząd dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR. Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu: analizy zgłaszanych do LGD wniosków, analizy otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR oraz analizy uchwał organów Stowarzyszenia wnioskujących o zmiany, korzystając przy tym w razie szczególnie skomplikowanych spraw z zewnętrznego wsparcia eksperckiego. Zmiana LSR w wyniku procedury aktualizacji LSR odbywa się w trybie określonym w Statucie LGD. Schemat procedury aktualizacji LSR przedstawia poniższy rysunek

WYKRES 5 SCHEMAT PROCEDURY AKTUALIZACJI LSR

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Niniejsze procedury wskazują m.in.: elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji, elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji, elementy, które LGD zamierza monitorować, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR oraz czas, sposób i okres objęty pomiarem. Plan ewaluacji posłuży wdrożeniu systematycznych badań wartości oraz cech niniejszej LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Głównym celem ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji zaproponowanej interwencji publicznej. Ewaluacja udzieli odpowiedzi na pytanie: czy zaplanowane działania przyniosły efekty? Plan ewaluacyjny zapewni realizację badań, które posłużą podniesieniu jakości i efektywności działań. Plan zakłada realizację dwóch kompleksowych badań ewaluacyjnych: ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post.

Ewaluacja on-going LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego będą miały dostarczyć informacji dotyczących skuteczności, efektywności oraz trwałości produktów i rezultatów realizacji LSR zgodnie z jej założeniami wynikającymi z zapisów przedmiotowego dokumentu z uwzględnieniem optymalności procesu wdrażania Strategii. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu - rok 2020 – ewaluacja mid-term LSR powinna również pełnić funkcję weryfikacji i aktualizacji zarówno analizy SWOT, celów, zadań, jak i operacjonalizacji celów wraz z propozycją i prognozą mierników ich osiągnięcia na koniec 2020 roku. Zakłada się, że ewaluacja on-going powinna zostać przeprowadzona w połowie perspektywy planistycznej, a zatem w I kwartale 2018 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- 1) Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.

- 2) Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- 3) Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania Strategii się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele Strategii pozostają aktualne.
- 4) Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Analizą objęte zostaną poszczególne części składowe Strategii (problemy, cele, produkty, rezultaty, *etc.*) i powiązania między nimi, a ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria: trafność, spójność, efektywność i użyteczności⁵².

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji obejmować będzie analizę dokumentacji monitoringowej, analizę desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR, matrycę logiczną – obrazującą komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT, analizę dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR oraz analizę architektury finansowania zadań. Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji on-going zostaną uwzględnione w wyniku aktualizacji dokumentu, która powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu badania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli.

⁵² trwałość – analiza obejmuje odpowiedniość i aktualność celów Strategii w odniesieniu do zmieniających się potrzeb, spójność – analiza obejmuje analizę powiązań i ocenę spójności pomiędzy poszczególnymi elementami LSR (analiza związków przyczynowo-skutkowych), skuteczność – badanie obejmuje wszystkie elementy LSR – czy w zamierzony sposób prowadzą do osiągnięcia celów, czy przedsięwzięcia przyporządkowane celom operacyjnym w sposób optymalny realizują misję i wizję rozwoju; Ocena skuteczności działań obejmie również analizę tempa wydatkowanych środków, jak również efekty LSR w kontekście osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych, efektywność – analiza dotyczy procesów i efektów w odniesieniu do zaangażowanych środków, użyteczność – ewaluacja pozwoli ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji LSR efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom czy wyzwaniom społeczno-gospodarczym oraz oceni nieprzewidziane efekty prowadzonych działań

TABELA 10 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI ON-GOING

CO ZOSTANIE ZBADANE?	KTO JE WYKONA?	JAK ZOSTANIE WYKONANE?	KIEDY?	OCENA	KRYTERIUM BADAWCZE
ANALIZA REALIZACJI STRATEGII W ZAKRESIE CELÓW (W TYM PRZYPISANYCH IM WSKAŹNIKÓW) ORAZ ZADAŃ					
<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu cele strategii zostały osiągnięte? • W jakim stopniu realizacja celów strategii przybliżyła LGD do przyjętej wizji rozwoju? • Jak silny wpływ na realizację strategii miały czynniki zewnętrzne? • Jakie były największe sukcesy w realizacji strategii? • Jakie były największe niepowodzenia w realizacji strategii? • Czy podobne lub lepsze rezultaty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych? • Czy cele strategii uwzględniają wykorzystanie obecnych potencjałów rozwojowych LGD? • Czy realizacja strategii spełnia oczekiwania adresatów? • Czy wystąpiły pozytywne efekty uboczne realizacji strategii? • Jak należy przedefiniować cele, programy, zadania strategii tak aby strategia była aktualna w stosunku do zmian sytuacji społeczno-gospodarczej i zmian strategicznych kierunków państwa oraz uwarunkowań wewnętrznych polityki LGD? 	<p>Zewnętrznego niezależny ekspert</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji monitoringowej; • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>Ocena realizacji celów zostanie przeprowadzona w ujęciu ilościowym (stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika i w ujęciu jakościowym – wskazanie oddziaływania i wpływu mnożnikowego na poszczególne grupy docelowe). Stopień realizacji celów zostanie zbadany poprzez zestawienie zakładanej i osiągniętej wysokości wskaźników monitorowania.</p> <p>Odpowiedzi na pytania udzielone zostaną również na podstawie badań jakościowych. Bazą do ich sformułowania będzie analiza zmian społeczno-gospodarczych otoczenia LGD, danych finansowych oraz opinii podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii.</p>	<p>Skuteczność</p> <p>Efektywność</p> <p>Użyteczność</p> <p>Trafność i spójność</p>
OCENA SYSTEMU WDRAŻANIA STRATEGII					

<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób organizacji wdrażania strategii był skuteczny? • W jakim stopniu sposób organizacji wdrażania warunkował realizację celów strategii? • Jakie czynniki instytucjonalne miały wpływ na osiągnięcie celów? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zwiększenie efektywności procesu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zmniejszenie poniesionych nakładów finansowych na realizację strategii? • Czy sposób organizacji wdrażania umożliwia udział interesariuszy w realizacji celów strategii? • Jakie są ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii? 	<p>Zewnętrzny niezależny ekspert</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>W ramach odpowiedzi na niniejsze pytania badawcze ocenie podlegać będzie wpływ struktury organizacji wdrażania strategii na osiągnięcie celów (w tym zakładanej wartości docelowej wskaźników). Procesy organizacyjne zostaną ocenione pod kątem ukierunkowania na realizację zadań oraz zoperacjonalizowanych celów (wskaźników).</p> <p>W celu udzielenia odpowiedzi na niniejsze pytanie wykonawca w pierwszej kolejności przeprowadzi analizę słabych stron i zagrożeń obecnego sposobu organizacji wdrażania, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) luk w zakresie informacji niezbędnych do sprawnego wdrażania strategii, b) sprawności wymiany informacji między komórkami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych celów strategii, c) obciążeń administracyjnych (dla pracowników) związanych z procesem realizacji strategii, d) potencjału instytucjonalnego (ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii). 	<p>Skuteczność Efektywność</p>
OCENA SYSTEMU MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII					
<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób organizacji monitoringu i ewaluacji umożliwia rzetelną ocenę stanu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji monitoringu umożliwiłby uzyskanie lepszych rezultatów tego procesu? 	<p>Zewnętrzny niezależny ekspert</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do</p>	<p>Ocenione zostaną:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) stosowane procedury monitoringu, b) sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych, c) źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące 	<p>Skuteczność Efektywność</p>

		<ul style="list-style-type: none"> społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	momentu realizacji ewaluacji	<p>zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych,</p> <ul style="list-style-type: none"> d) potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, e) zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny komórek zaangażowanych w monitorowanie strategii i jej ewaluację. 	
OCENA SPOSOBU KOMUNIKACJI STRATEGII					
<ul style="list-style-type: none"> • Czy zastosowane narzędzia, kanały lub sposoby komunikacji sprzyjają upowszechnianiu wiedzy o strategii? • Czy mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe i instytucje otoczenia biznesu znają wizję określoną w strategii? • Czy wykorzystanie innych narzędzi, kanałów lub sposobów komunikacji przyniosłoby większe rezultaty? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji monitoringowej • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; • CATI/CAWI z adresatami LSR 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>Upowszechnianie wiedzy o strategii będzie oceniane zgodnie z następującymi kryteriami:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) znajomość misji, wizji i celów strategicznych w następujących grupach docelowych: opinia publiczna (ogół mieszkańców), przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, b) jakie są główne kanały odbioru informacji i instrumenty komunikacji na temat wizji LSR określonej w strategii stosowane przez poszczególne grupy, c) na ile w stosowane przez ww. grupy kanały pozyskiwania informacji i instrumenty komunikacji wpisują się działania komunikacyjne podejmowane przez LGD 	<p>Skuteczność</p> <p>Efektywność</p> <p>Użyteczność</p>

Ewaluacja ex-post LSR

Ewaluacja ex-post umożliwi dokonania podsumowania efektów wdrażania LSR. Zbadana zostanie realizacja przyczynowo-skutkowych między podjętą interwencją a efektami wywołanymi przez LSR. Oceniony zostanie stopień, w jakim zrealizowane inwestycje przyczyniły się do osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych LSR. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu – rok 2020 ewaluacja ex-post LSR powinna zostać przeprowadzona dwa lata po zakończeniu interwencji zgodnie z zasadą n+2, czyli w I kwartale 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- 1) Ocenę stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- 2) Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- 3) Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
- 4) Ocenę stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Ostatecznym efektem badania będzie zestaw wniosków wskazujących potrzeby LGD, które zaspokojono i które nadal pozostały do zaspokojenia w ramach poszczególnych celów. Wnioski będą wskazywać szczegółowo, jakie typy interwencji powinny być priorytetowe w przyszłości, wraz z uzasadnieniem.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji będzie następujący:

- Analiza dokumentacji monitoringowej;
- Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej;
- FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii;
- CATI/CAWI z adresatami LSR (mieszkańcy, lokali przedsiębiorcy);
- Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami;
- Analiza SWOT cech LSR;
- Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR;
- Analiza architektury finansowania zadań.

Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji ex-post zostaną uwzględnione w sporządzaniu strategii na kolejny okres programowania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli:

TABELA 11 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI EX-POST

CO ZOSTANIE ZBADANE?	KTO JE WYKONA?	JAK ZOSTANIE WYKONANE?	KIEDY?	OCENA	KRYTERIUM BADAWCZE
Ocena realizacji celów					
<ul style="list-style-type: none"> W jakim stopniu zostały osiągnięte cele ogólne, szczegółowe oraz wskaźniki w LSR? Jakie problemy utrudniały realizację przedsięwzięć, LSR? Jak kształtuje się poziom realizacji budżetu w podziale na przedsięwzięcia LSR? W jakim stopniu podejmowane przez LGD działania przyczyniły się do jakości i efektywności wdrożonej pomocy (LSR)? Jakie działania zrealizowane przez LGD zapewniły właściwą jakość realizacji LSR? Czy wykorzystano wyniki ewaluacji mid-term? Jeśli tak, w jaki sposób? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami; Analiza SWOT cech LSR; Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	Ocenię poddany zostanie stopień realizacji celów.	<p>Skuteczność</p> <p>Efektywność</p> <p>Trwałość</p>
Ocena rezultatów					
<ul style="list-style-type: none"> Czy wydatkowane środki na wdrożoną pomoc przyczyniły się do osiągnięcia założeń zawartych w LSR i w jakim stopniu wpłynęły na osiągnięte rezultaty? Czy możliwe byłoby osiągnięcie rezultatów LSR bez zewnętrznej pomocy finansowej albo przy wykorzystaniu niższych nakładów? Czy podejmowane działania partnerskie przez LGD wpłynęły na jakość wdrażania 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategię horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do</p>	Porównane zostaną nakłady do rezultatów realizowanych przedsięwzięć.	<p>Efektywność</p> <p>Trwałość</p> <p>Skuteczność</p> <p>Użyteczność</p>

LSR, na rozwój obszaru LGD i w jakim stopniu?

- Czy beneficjenci/odbiorcy działań są zadowoleni z udzielonej pomocy? Czy udzielona pomoc przyczyniła się do rozwoju podjętych przez nich działań oraz czy spełnia ich oczekiwania?
- Czy przekazana pomoc była/jest dla nich użyteczna?
- Jak odbiorcy działań oceniają sposób funkcjonowania oraz działalność LGD?
- Czy działalność LGD oraz wdrożona pomoc przynoszą długotrwałe efekty? Jakie, w jakim stopniu i dla kogo?
- Jak kształtowało się zainteresowanie środowiska lokalnego działaniami podejmowanymi przez LGD?
- Czy przyjęty system komunikacji LGD był skuteczny?
- Jakiego rodzaju działania partnerskie podjęto? W jakim celu i z jakimi podmiotami?

- Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR; momentu realizacji ewaluacji
- Analiza architektury finansowania zadań.

Plan monitoringu

Monitoring jest procesem systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych oraz jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR. Monitoring dotyczy kwestii finansowych i rzeczowych, których celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, jak również ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Elementami podlegające monitoringowi będzie monitoring wydatków środków na poszczególne operacje i działania własne LGD oraz rzeczowa realizacja LSR polegająca na ocenie:

- analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień przewiduje się, że sprawozdanie monitoringowe będzie powstawało co roku (w I kwartale roku następnego) i obejmowało będzie każdy pełen rok zaplanowanej interwencji. Plan monitoringu podsumowuje poniższa tabela:

TABELA 12 SPOSÓB REALIZACJI MONITORINGU

Co zostanie zbadane?	Kto je wykona?	Jak zostanie wykonane?	Kiedy?	Ocena
<ul style="list-style-type: none"> • Harmonogram ogłaszania konkursów, • Realizacja budżetu LGD, • Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników, • Realizacja założonych operacji, • Ocena wykorzystania partycypacyjnego modelu ewaluacji. 	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • dane zebrane z przeprowadzonych konkursów posłużą ocenie efektywności realizowanych działań bieżących biura LGD 	Na bieżąco, okres obejmie cały pełen rok sprawozdawczy, raport z monitoringu sporządzany będzie w I kwartale każdego roku	<ul style="list-style-type: none"> • zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem, • stopień wykorzystania funduszy, • wysokość zakontraktowanych środków, • stopień realizacji wskaźników.

Źródłem danych na potrzeby monitoringu będą dane pozyskiwane od beneficjentów. W celu zapewnienia dostępu do informacji od beneficjentów, należy zobowiązać ich do podpisania oświadczenia. Proponuje się następujący formularz do zbierania danych od beneficjentów:

ANKIETA MONITORUJĄCA WDRAŻANIE PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

Beneficjent:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez LGD:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez UM:	<i>(proszę uzupełnić zgodnie z umową, wnioskiem o płatność)</i>

Tabela nr 1. (Prosimy o uzupełnienie tabeli zgodnie z danymi zawartymi w umowie przyznania pomocy oraz wniosku o płatność)

Dane dotyczące realizowanego projektu	
Tytuł (wg umowy):	
Cel (wg umowy):	
Data podpisania umowy:	
Data wypłaty środków:	
Wnioskowana kwota:	
koszty całkowite:	
koszty kwalifikowalne:	
koszty niekwalifikowalne:	
Aktualne dane kontaktowe osoby mogącej udzielić informacji o projekcie	
Imię i nazwisko:	
Adres e-mail:	
Telefon/fax:	

Tabela nr 2. (Prosimy o podanie informacji o osiągniętym produkcie i rezultacie oraz o narzędziach ich weryfikacji w odniesieniu do propozycji, które zostały przyporządkowane do projektu zgodnie z przedsięwzięciem i celem szczegółowym LSR)

Aktualizacja celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju			
Produkt projektu		Rezultat projektu	
<u>przyjęty w LSR</u> produkt wg przedsięwzięcia	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>przyjęty w LSR</u> rezultat wg celu szczegółowego	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<u>osiągnięty</u> produkt	sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>osiągnięty</u> rezultat	sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<i>(Prosimy o podanie informacji o osiągniętym produkcie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia produktu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie informacji o rezultacie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia rezultatu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>
Oddziaływanie projektu			
<u>przyjęty w LSR</u> wskaźnik oddziaływania projektu wg celu ogólnego		<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika oddziaływania projektu	
propozycja beneficjenta dot. wskaźnika oddziaływania		propozycja beneficjenta dot. narzędzi pomiaru osiągnięcia wskaźnika oddziaływania	
<i>(Prosimy o podanie propozycji wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>		<i>(Prosimy o podanie propozycji narzędzi pomiaru wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>	
<i>miejsowość, data</i>		<i>czytelny podpis osoby do reprezentacji beneficjenta w w/w projekcie</i>	

Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu

CEL OGÓLNY I KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARSTWA I TWORZENIE MIEJSC PRACY.	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Podziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
Cel szczegółowy 1.1. WSPIERANIE INNOWACYJNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ													
Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie innowacyjnej działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	24 24	70% 53,34%	1 200 000 300 000,00E+ 450 000 112 500,00E= 354 500 E	16 16	100% 35,56%	582 281.80 200 000 E+ 300 000 75 000,00E= 279 000E	0 4	100% 100%	200 000 50 000 E+ 0= 50 000 E	40 +4=44 44	2 000 000 500 000,00E (w tym 54 429,55 E wolnych, zostawiamy 50 000 E, 4000 przesuwamy na infrastrukturę przebudowaną) 495 570,45 E+	19.2 (2)
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik ujęty w liczbie wskaźników polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa)	5	70%		3	100%		0	100%		8	8	
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego	9	70%		6	100%		0	100%		15	750 000 187 500,00E= 683 500 E	

	przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)												
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	4	20% 16%	137 500E	16	60% 80%	664 298,71 E	4	100% 100%	194 701,29 E	22 +2=24	4 570 000 1 142 500,00E W tym 340 701,29 E 996 500 E (przesunięto 146 000 E na przebudowaną infrastrukturę)	
	Liczba szkoleń	13 0	40% 0%	132 000 33 000,00E 0,00 E	13 33	80% 100%	132 000 33 000,00E 18 264,67 E	7 0	100% 100%	66 000 16 500,00E 0,00 E	33	330 000 82 500,00E W tym 64 235,33 E- 37500 E (przebudowan a infrastruktura) -26735,33 (na promowanie) 18 264,67 E	19.2 (1)
	(Przedsięwzięcie 1.1.3) Liczba podmiotów uczestniczących w projektach polegających na	0	0,00%	0,00	3	70%	458329.66 zł	2	100%	333 670,34	5	792 000 zł.	4.2.1. (art. 63 ust. 1 lit. a)

	budowania więzi pomiędzy sektorem rybołówstwa, restauracjami, sprzedawcami detalicznymi i lokalną społecznością												
Razem cel szczegółowy 1.1	ryby		0,00zł				458 329,66 zł	-		333 670,34 zł		792 000 zł	
	PROW		492 000,0E				961 563,38 E			244 701,29 E		1698 264,67 E	
Cel szczegółowy 1.2. REORIENTACJA I RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI RYBAKÓW I TWORZENIE MIEJSC PRACY NA OBSZARZE LSR													
Cel szczegółowy 1.2. Reorientacja i różnicowanie działalności rybaków i tworzenie miejsc pracy na obszarze LSR	(Przedsięwzięcie 1.2.1) Liczba nowych/rozwinętych działalności uruchomionych przez rybaków poza sektorem rybackim/mieszkańców obszaru LSR	0	0,00%	0,00	4	60%	462033 zł	3	100%	545 967 zł	7	1 008 000 zł	4.2.3. (art. 63 ust. 1 lit. b)
Razem cel szczegółowy 1.2	Ryby		0,00				462 033zł			545 967 zł		1008 000 zł	
	Prow		0,00E				00E			00E		00 E	

FUNKCJONOWANIE LGD W RAMACH CELU OGÓLNEGO 1. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY													
FUNKCJONOWANIE LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	13	50%	15 000 3 750,00E	6	75%	7 500 1 875,00E	6	100%	7 500 1 875,00E	25	30 000 7 500,00E	Fundus z wiodący Koszty własne
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	38	50%	15 000 3 750,00E	19	75%	7 500 1 875,00E	19	100%	7 500 1 875,00E	75	30 000 7 500,00E	Fundus z Wiodący Koszty własne
Razem FUNKCJONOWANIE LGD		PO RYBACTWO I MORZE		0,00 zł			0,00 zł			0,00 zł		0,00zł	
		PROW		7 500,00E			3 750,00E			3 750,00E			15 000,0E
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W RAMACH CELU OGÓLNEGO 1. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY													
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	125	50%	42 187 10 546,75E	63	75%	21 094 5 273,50E	62	100%	21 094 5 273,50E	250	84 375 21 093,75E	Fundus z Wiodący Aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	15	50%	42 187 10 546,75E	8	75%	21 094 5 273,50E	7	100%	21 094 5 273,50E	30	84 375 21 093,75E	Fundus z Wiodący

Cel szczegóło wy 2.1. Zagospod arowanie przestrzen i publiczny ch miejscow ości w elementy sprzyjając e włączeniu społeczne mu	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	1	50%	1 000 000 250 000,00E 200 000, 00E	1	100 %	1 000 000 250 000,00E 211 901,8 E	0	100%	0	2	2 000 000 500 000,00E W tym 88 098, 20 E 500 000 E- 88 098, 20 E (wolne na infrastrukturę przebudowaną) E=411 901,80 E	19.2 (7)
	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	7	40%	480 000 120 000,00E 120 000,00E	7	100 %	612 360 153 090,00E 153 090,00E	3	100%	610 000 152 500,00 E 152 500, 00 E	14+3= 17	1 702 360 425 590,00E W tym 37 506,52 E wolne środki 425 590, 00 E	19.2 (6)
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	3	40%	720 000 180 000,00 E 180 000 E	7 7	100 % 58,8 2 %	587 640 146 910,00E 146 910 E 69 087,56 E	7 7	100%	0 528 558 E 2 114 232,00 ZŁ 353420,64 E	12 +5=17 17	1 307 640 326 910,00E W tym 77 822,44E wolne środki 326 910, 00 +88 098,2 E (z dróg +146 000 z rozwijania, +4000 z premierii+37 500 z	19.2 (6)

													grantówki)= 602508,20 E (w tym wolnych teraz środków 353 420,64 E)	
	(Przedsięwzięcie 2.1.2) Liczba nowych, rozbudowanych lub wyposażonych budynków i budowli, punktów widokowych, pomostów, miejsc biwakowych, przystani	3	35%	497 716	2	65%	845435,00	2	100% 100%	116 615,24 zł	7	1 440 000 + 137, 24 z kłusownictwa +19 629, 00 z edukacji = 1 459 766,24 zł	4.2.9. (art. 63 ust. 1 lit. d)	
Razem cel szczegółowy 2.1		PO RYBACTWO I MORZE		497 716 zł			845 435 zł			116 615,24 zł			1 459 766,24	
		PROW		500 000E			434 079,36 E			505 920,64 E			1 440 000,00 E	
Cel szczegółowy 2.2. PROMOCJA ŚRODOWISKOWYCH ZASOBÓW LOKALNYCH														

Cel szczegóło wy 2.2. Promocja środowisk owych zasobów lokalnych	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	1	25%	62 500 15 625,00E 15 625,00E	3 2	100% 90%	187 500 46 875,00E 26 251,15E	0 1	100% 100%	0 20 623,85E 82 495,00Z Ł 20 623,85 E	4	250 000 62 500,00E W tym 20 623,85 E 62 500,00E	19.2 (5)
	Liczba wydarzeń / imprez	4	50%	210 000 52 500,00E 44 933,62 E	4	100% 66,6 %	210 000 52 500,00E 44 933,62 E	0 6	100% 100%	0 41 868,09 E	8 8+2= 10	420 000 105 000,00E W tym 15 132,76E+ 26 735,33 (z grantówki)= 131 735,33 E	19.2 (8)
	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	1	100%	50 000 12 500,00E	0	100%	0	0	100%	0	1	50 000 12 500,00E	19.2 (8)
	Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji	1	100%	50 000 12 500,00E	0	100%	0	0	100%	0	1	50 000 12 500,00E	19.2 (8)

	obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego												
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	1	50%	60 000 15 000,00E	1	100%	40 000 10 000,00E	0	100%	0	2	100 000 25 000,00E	19.3 Projekt y współpr acy
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy krajowej	1	100%	120 000 30 000,00E	0	100%	0	0	100%	0	1	120 000 30 000,00E	19.3 Projekt y współpr acy
	(Przedsięwzięcie 2.2.2) Liczba sprzętu lub urządzeń do walki z kłusownictwem	1	40%	72 000	1	80%	72 000	1	100%	43 000,00	3	187 137,24 - 137,24 zł= 187 000 zł	4.2.6. (art. 63 ust. 1 lit. c.)
	(Przedsięwzięcie 2.2.3) Liczba projektów służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji rybackiego dziedzictwa kulturowego	0	0,00%	0,00	4	80%	144 000	1	100%	16 371,00	5	180 000-19629= 160 371,00 zł	4.2.11. (art. 63 ust. 1 lit. D).
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1	100%	72 000	0	100%	0	0	100%	0	1	72 000,00 zł	Działan ia z zakresu współpr

														acy (art. 64)
Razem cel szczegółowy 2.2		PO RYBACTWO I MORZE		144 000 zł			216 000 zł			59 371 ZŁ			419 371,00 zł	
		PROW		130 558,62 E			81 184,77 E			62 491,94 E			274 235,33 E	
FUNKCJONOWANIE LGD W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY														
FUNKCJ ONOWA NIE LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	13	50%	15 000 3 750,00E	6	75%	7 500 1 875,00E	6	100%	7 500 1 875,00E	25	30 000 7 500,00E	Fundu sz Wiodą cy Kosz ty własne	
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	38	50%	15 000 3 750,00E	19	75%	7 500 1 875,00E	19	100%	7 500 1 875,00E	75	30 000 7 500,00E	Fundu sz Wiodą cy Kosz ty własne	
Razem FUNKCJONOWANIE LGD		PO RYBACTWO I MORZE		0,00 zł			0,00 zł			0,00 zł			0,00 zł	
		PROW		7 500,00E			3 750,00E			3 750,00E			15 000,00E	
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU W OPARCIU O LOKALNE ZASOBY														
ANIMAC JA SPOŁEC ZNOŚCI LOKALN EJ	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	125	50%	42 187 10 546,75E	63	75%	21 094 5 273,50E	113	100%	21 094 5 273,50E	301	84 375 21 093,75E	Fundu sz Wiodą cy Aktyw izacja	

	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	30	75%	63 281 15 820,25E	15	100 %	21 094 5 273,50E	0	100%	0	45	84 375 21 093,75E	Fundusz Wiodący Aktywizacja
Razem ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ		PO RYBACTWO I MORZE		0,00 zł			0,00 zł			0,00 zł		0,00 zł	
		PROW		26 367,00E			10 547,00E			5 273,50E		42 187,50E	
Razem cel ogólny 2		PO RYBACTWO I MORZE		641 716 ZŁ			1061435 zł			175986,24zł		1 879 137,24 zł	
		PROW		664 425,62 E			529 561,13 E			577 436,08 E		1771422,83 E	
Razem LSR		PO RYBACTWO I MORZE		641 716 zł			1981797,66 zł			1055486,34 zł		3679137,24 zł	
		PROW		1185019,12 E			1505421,51 E			836434,37		3 526 875 E	
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR

Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

LSR będzie strategią wielofunduszową finansowaną ze środków EFRROW i ERMiR. Łącznie budżet LSR wynosić będzie 21 070 000 zł, z czego: na realizację LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013) w ramach EFRROW 11 000 000 zł, w ramach EFMiR 7 128 000 zł, przeznaczonych zostanie łączna kwota zł, na Współpracę EFRROW (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013) 220 000 zł, na Współpracę EFMiR 72 000 zł, Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013) 1 912 500 zł, Aktywizację (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013) 337 500 zł.

TABELA 13 PLANOWANY BUDŻET LSR NA POSZCZEGÓLNE ZAKRESY WSPARCIA

Zakres wsparcia	Wsparcie Finansowe PLN/dla PROW-EURO					
	PROW	RPO		PO RYBY	FUNDUSZ WIODĄCY	RAZEM EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	3 357 500 E	-	-	3 607 137, 24 zł	-	3 357 500 E /3607137,24 zł
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	55 000 E	-	-	72 000, 00 zł	-	55 000 E/ 72 000,00 zł
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	-	-	-	-	478 125 E	478 125 E/ 0,00 zł
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	-	-	-	-	84 375 E	84375 E/ 0,00 zł
RAZEM	-	-	-	3679137,24 zł	-	3 975 000 E/ 3679137, 24 zł
PO RYBY/ PROW	3 412 500 E	-	-	-	562 500 E	

Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, **50% budżetu LSR przeznaczanego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczane jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy.** Operacje przyczyniające się do tworzenia i utrzymania miejsc pracy finansowane z EFRROW będą realizowane w ramach celu ogólnego 1. LSR KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY, gdzie na przedsięwzięcia związane z przedsiębiorczością przeznaczono 50% dostępnych środków na wdrożenie LSR w ramach PROW 2014-2020 (Przedsięwzięcie 1.1.1 NOWE INNOWACYJNE ŹRÓDŁA DOCHODU). Dodatkowo, utrzymane miejsca pracy zostaną w efekcie realizacji operacji 1.1.2 PROGRAM AKTYWIZACJI MIESZKAŃCÓW (GRUPY DEFAWORYZOWANE) na które przeznaczono 3% dostępnych środków na wdrożenie LSR w ramach PROW 2014-2020. **Zgodnie z wymogami PO RYBY 2014-2020 50% środków przeznaczonych na realizację LSR (bez kosztów funkcjonowania) przeznaczonych zostanie na projekty tworzące bądź utrzymujące miejsca pracy.** Zakłada się tworzenie nowych miejsc pracy w ramach przedsięwzięć celu ogólnego 1. LSR KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY:

- Przedsięwzięcie 1.1.3 SIEĆ DOSTAW I SPRZEDAŻY LOKALNYCH PRODUKTÓW RYBNYCH, na które przeznaczono 22% dostępnego budżetu LSR w ramach art. 63 ust. 1 rozporządzenia (WE) 508/2104,
- 1.2.1. WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI RYBAKÓW I TWORZENIE MIEJSC PRACY NA OBSZARZE LSR, na które przeznaczono 28% dostępnego budżetu LSR w ramach art. 63 ust. 1 (WE) 508/2104,

Zgodnie z art. 59 ust. 2 rozporządzenia nr 1305/2013 wkład EFRROW oblicza się na podstawie kwoty kwalifikowalnych wydatków publicznych. Jednocześnie w przypadku podmiotów sektora finansów publicznych poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi maksymalnie 63,63% kosztów kwalifikowalnych, a wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. **Operacje LSR dostępne będą zarówno dla beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych jak i beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych.** Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych będą mogli otrzymać wsparcie w ramach przedsięwzięć finansowanych ze środków EFRROW zaplanowanych w Przedsięwzięć: 2.1.1. INFRASTRUKTURA OBSZARU oraz 2.2.1. PROMOCJA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO. W ramach tych przedsięwzięć zaplanowano, że 100% środków w przedsięwzięciu 2.1.1. INFRASTRUKTURA OBSZARU oraz 50% środków w ramach przedsięwzięcia 2.2.1. PROMOCJA I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO przeznaczonych zostanie dla beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych (tabela):

TABELA 14 PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020 LSR (w zł)

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 278 167,63 E	730 582,38 E		2 008 750,01 E
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	858 209,63 E		490 540,38 E	1 348 750,01 E
Razem	2136377,26	730 582,38 E	490 540,38 E	3 357 500,02 E

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR

Cel ogólne Planu Komunikacji

Celem ogólnym Planu Komunikacji LGD ze społecznością lokalną jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność oraz upowszechnianie efektów wykorzystania funduszy unijnych kierowanych na obszary wiejskie.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny PK realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości

- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji oraz pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunków realizacji LSR

Realizacja celu ogólnego PK wynika z obowiązku nałożonego na LGD zgodnie z art. 34 ust. 1 rozporządzenia (WE) 1303/2013 do zadań LGD należy rozwijanie zdolności podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania operacji, w tym rozwijania ich zdolności zarządzania projektami. W tym zakresie zadaniem LGD będzie rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LGD wśród potencjalnych beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o pomoc finansową w zakresie określonym w LSR. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych projektów finansowanych ze środków dostępnych w LSR, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania i zrealizować cele przyjęte w LSR. Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie również oddziaływanie na postawy społeczne, związane z terenami zależnymi od rybactwa i budowanie pozytywnego wizerunku tego terenu jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Przesłanką do wyboru celów szczegółowych PK była analiza wniosków wynikających z badań ewaluacyjnych LSR 2007-2013, oceny własnej efektywności i skuteczności realizowanych działań informacyjno-promocyjnych i doradczych w okresie programowania 2007-2013⁵³. Na konieczność zaplanowana właściwego doradztwa świadczonego przez LGD na rzecz wnioskodawców oraz badania skuteczności prowadzonej kampanii informacyjno-promocyjnej w zakresie rozpowszechniania informacji na temat osi Leader wskazywał raport NIK *Wykorzystanie środków publicznych na wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013*, Warszawa 2015. **Cele PK LGD zostały wypracowane partycypacyjnie przez członków LGD podczas warsztatów strategicznych zorganizowanych w dniach 23-24 lipca 2015 r. podczas spotkania Zespołu ds. opracowania LSR w Zagrodzie Żubrzej w Jabłonowie k/Mirosławca. Warsztaty pt. „Komunikacji społeczna – istotny warunek zapewnienia jakości zarządzania planem strategicznym i skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności w procesie planowania strategicznego - warsztaty strategiczne” przeprowadziła na zlecenie LGD firma STREFAPLUS z Warszawy. Wnioski i rekomendacje w zakresie działań PK poddane zostały dyskusji ze społecznością rybacką w dniu 18 września 2015 r. w Złocieńcu.** Realizowane działania PK skierowane są do przedstawicieli sektora prywatnego, sektora publicznego i społeczeństwa obywatelskiego. Realizowane działania obejmują koszty produkcji i upowszechniania materiałów opracowanych specjalnie po to, by spełnić określone potrzeby różnych grup docelowych LSR, i sporządzonych w formie pisemnej, audiowizualnej i elektronicznej. Plan Komunikacji obejmuje również koszty przygotowania i organizacji wydarzeń i spotkań mających na celu upowszechnianie informacji lub poznawanie opinii różnych stron, których dotyczy LSR. W celu zapewnienia wymiernej oceny efektów i skuteczności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych LGD planuje realizację badań opinii publicznej (poziom wiedzy na temat działań LSR) oraz ankiet poszkoleniowych (ocena jakości prowadzonych szkoleń i świadczonego doradztwa). Cel ogólny i cele szczegółowe zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie: **promocyjno – wizerunkowe**, skierowane do mediów, ogółu mieszkańców oraz dotychczasowych i potencjalnych beneficjentów oraz **informacyjne i doradcze** – adresowane do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność wskazanego w PROW 2014-2020, PO RYBY 2014-2020 i rozporządzeniu Rady (WE) 1303/2013. W kolejnych fazach promocji LSR będzie podkreślana aktywność instytucji i przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków poprzez informowanie o liczbie wniosków i zrealizowanych inwestycjach ze środków Unii Europejskiej. Dla podkreślenia znaczenia funduszy będących w dyspozycji LGD pokazane będą mocne strony ich wdrażania, w tym dokonane porównania LGD z wynikami innych grup

⁵³ Zobacz. Wyniki badania efektywności działań informacyjno-promocyjnych LGD Partnerstwo Drawy w raporcie Badanie ewaluacyjne w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju stowarzyszenia lokalna grupa działania Partnerstwo Drawy, STREFAPLUS Warszawa 2015 r. oraz LGD Lider Wałęcki w raporcie Badanie ewaluacyjne w zakresie opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju stowarzyszenia „Lider Wałęcki”, STREFAPLUS, Warszawa 2015 r.

(dane dotyczące zrealizowanych inwestycji przy wsparciu ze strony środków unijnych). Rozwój LGD podkreślany będzie również poprzez upowszechnianie licznych przykładów zrealizowanych lub realizowanych projektów oraz wynikających z nich korzyści dla różnych grup docelowych wraz z podawaniem do publicznej wiadomości wykazu beneficjentów, tytułów projektów i przyznanych im kwot dofinansowania. Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych: **informacyjne** – w ramach Kampanii Informacyjnej (KI) – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe, **wizerunkowe** – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm oraz **perswazyjne** – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach. Pełny komunikat emitowany podczas rozmowy w radio, wywiadu w telewizji, czy w postaci wręczonej ulotki powinien zawierać poniższe elementy składowe – treści: jednoznaczne oznaczenia organizatorów (czytelne logo lub nazwa LGD, Unii Europejskiej, PROW 2014-2020, PO RYBY 2014-2020, odniesienie do strony internetowej LGD i SW wskazanie głównych grup docelowych z przykładowymi, możliwymi do realizacji projektów, podkreślenie, że aplikowanie o środki wsparcia jest proste oraz wskazanie przykładowego zakończonego projektu jako dobrego przykładu.

Grupy docelowe działań PK

W procesie komunikacji wyróżnić należy trzy podstawowe poziomy: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych w LSR, grupy osób defaworyzowanych oraz ogół mieszkańców obszaru LSR. Z szerokiej grupy ogółu mieszkańców wyodrębnione zostaną podgrupy osób zaliczonych do grup defaworyzowanych (**Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem osób zidentyfikowanych zaliczonych do grupy defaworyzowanej znajduje się w Rozdziale I LSR. Charakterystyka LGD**). **Beneficjenci (wnioskodawcy)** – ta grupa dzielić się będzie na dwie części – potencjalnych beneficjentów (potencjalnych projektodawców) oraz beneficjentów (projektodawców), którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków dostępnych w LSR: *Komunikat najbardziej rozbudowany i specjalistyczny, a jednocześnie istotnie aktywizujący, motywujący, pobudzający do działania*. **Potencjalni beneficjenci środka Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność (w tym koszty bieżące i aktywizacja)** – to do nich kierowana będzie większość działań komunikacyjnych. Informacja kierowana do tych grup powinna mieć przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków. **Ogół mieszkańców obszaru LSR** – w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy środków wsparcia dostępnych w LSR. Wizerunek LGD w oczach społeczeństwa, wspierany przez media, decyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół środków dostępnych w ramach PROW 2014-2020 lub PO RYBY 2014-2020, który skierowany jest przede wszystkim do rybaków, ale również do mieszkańców, przedsiębiorców, samorządów i organizacji pozarządowych z terenów zależnych od rybactwa i z terenów wiejskich. Ponadto działania komunikacyjne adresowane będą również do: mediów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych, instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR, decydentów i liderów lokalnych oraz środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły i związki wyznaniowe, sportowcy, branża reklamowa itp.).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja PK oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w PK. Ocena efektywności działań Planu Komunikacji opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych m. in. za pomocą pre-testingu, badań ilościowych i jakościowych oraz analizy opinii zamieszczanych w mediach, opinii przedstawianych na spotkaniach z wnioskodawcami oraz ankiet satysfakcji zbieranych po realizacji szkoleń, warsztatów itp. Zaplanowane zostało gromadzenie kwartalnych raportów z realizacji działań informacyjno – promocyjnych PK i prezentacja wyników na posiedzeniu Walnego Zgromadzenia. **Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.** W PK przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających informacji i doradztwa (pracownicy biura LGD), przykładowo w zakresie komunikacji interpersonalnej bądź zmian w przepisach

dotyczących zasad wsparcia. Informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

ZAGROŻENIE	ŚRODKI ZARADCZE
Różnorodność adresatów komunikatów (grupy docelowe Planu Komunikacji), co może prowadzić do trudności w komunikacji	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi i aktywizującymi LGD a informacyjnymi i doradczymi realizowanymi przez biuro LGD bądź podmioty działające na rzecz LGD.
Brak zaufania do instytucji wdrażającej LSR (LGD oraz Samorząd Województwa) i przekonanie o ich niedostępności	Spotkania informacyjne dla beneficjentów. Okresowe spotkania LGD z Samorządem Województwa i rekomendacje sieci LGD z regionu
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych	Wzajemna kontrola członków stowarzyszenia, w tym JST zaangażowanych w realizację LSR
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty. Okresowa analiza czytelności i przejrzystości przekazywanych informacji za pomocą dostępnych narzędzi (analiza indeks czytelność (mglistości) FOG) i opinie adresatów przekazu (badania ankietowe).

Wyniki działań realizowanych w ramach PK będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin członkowskich LGD. Na stronach gmin członkowskich zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony internetowej LGD. Pozwoli to wszystkim zainteresowanym na zapoznanie się efektami działań przewidzianych w PK. **Łącznie na działania Planu Komunikacji LGD zamierza przeznaczyć całość dostępnych środków na Aktywizację LGD w kwocie 337 500 zł.**

TABELA 15 ZAKŁADANE WSKAŹNIKI W OPARCIU O PLANOWANY BUDŻET PLANU KOMUNIKACJI (FINANSOWANYCH W RAMACH PODDZIAŁANIA KOSZTY BIEŻĄCE I AKTYWIZACJI) ORAZ PLANOWANE EFEKTY DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH

Termin	Cel szczegółowy	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Zakładane wskaźniki działań komunikacyjnych	Planowane efekty działań komunikacyjnych
II poł. 2016	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. Szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	- gazeta informacyjna (kwartalnik) -plakaty o naborach, ulotki -szkolenia sektorowe, warsztaty - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście, via tel., skype, e-mail) -stałe punkty konsultacyjne - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- ilość ulotek - 30 000 - nakład gazety - 7 000 - liczba szkoleń - 11 - ilość plakatów - 1000 - liczba uczestników szkoleń - 100 -liczba warsztatów - 11 -liczba uczestników warsztatów -100 - liczna udzielonych konsultacji - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich	Kampania informacyjna i aktywizacja	- mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- kalendarz promocyjny - gadżety(smycze, kubki itp.) - rollupy, ścianka promocyjna - wydarzenia promocyjne związanych z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- ilość gadżetów 400 - liczba newsletterów 1500 - liczba kalendarzy 200 -wydarzenia promocyjne (targi)1 - liczba newsletterów 800 - Ilość rollupów 4 - Ścianka promocyjna 1	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.

	korzyściach wynikających z ich realizacji.					
Działanie ciągłe realizowane po naborach i szkoleniach	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt.	Badanie satysfakcji na temat jakości pomocy świadczonej przez LGD.	- wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR - mieszkańcy obszaru LSR	- ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców po naborach - papierowe ankiety badania satysfakcji po przeprowadzonych szkoleniach, warsztatach i konsultacjach - ankieta zamieszczona na stronie internetowej LGD	- ilość otrzymanych ankiet rozesłanych do wnioskodawców zakończonych konkursów na poziomie 60 % - ilość wypełnionych ankiet pobranych ze strony internetowej przez mieszkańców obszaru – 5% mieszkańców - ilość wypełnionych ankiet przez uczestników szkoleń, warsztatów, konsultacji – 80%	Zebranie opinii dotyczącej satysfakcji wnioskodawców z pomocy udzielanej przez LGD w tym o kryteriach ocen wniosków, a także identyfikacja ewentualnych problemów
I poł.2017	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -poradnik dla beneficjenta -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań	- nakład gazety - 5000 - ilość poradników – 10 000 - ilość plakatów – 600 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczba udzielonych konsultacji - 80 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem

				skierowanych do grup defaworyzowanych		rybaków i grup defaworyzowanych
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybaczy i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjne – rajd tematyczny	- wydarzenie - 1 - ilość uczestników rajdu - 100	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy różnymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia z uwzględnieniem rybaków oraz grup defaworyzowanych.
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	Kampania informacyjna i aktywizacyjna	mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- stoisko promocyjne (namiot wystawienniczy z wyposażeniem) - wydarzenia promocyjne związanych z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- namiot promocyjny -1 - wydarzenia promocyjne (targi) - 3 - liczba wysłanych newsletterów 500	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybaczy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.
II poł. 2017	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne	- nakład gazety - 8000 - ilość plakatów – 800 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczba udzielonych konsultacji - 80	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów

				- konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybaków i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjna-festyn wyjazd studyjny	- festyn - 1 - ilość uczestników festynu - 800 - wyjazd studyjny – 1 - ilość uczestników wyjazdu studyjnego – 50	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy różnymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia z uwzględnieniem rybaków oraz grup defaworyzowanych.
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	Kampania informacyjna i aktywizacyjna	mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- kalendarz promocyjny - gadżety(smycze, kubki itp.) - informator o obszarze LGD - wydarzenia promocyjne związanych z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- kalendarz – 200 - gadżety - 400 - informator o obszarze – 8 000 - -wydarzenia promocyjne (targi) - 1 - liczba newsletterów 800	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybaków). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.

I pol. 2018	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach , ulotki -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- nakład gazety - 8000 - ilość plakatów – 800 - ilość ulotek 50 000 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczna udzielonych konsultacji - 80 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybacy i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjne – rajd tematyczny	- wydarzenie - 1 - ilość uczestników rajdu - 80	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy różnymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia z uwzględnieniem rybaków oraz grup defaworyzowanych.
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie	Kampania informacyjna i aktywizacja	mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze	- wydarzenia promocyjne związanych z obszarem LSR	- -wydarzenia promocyjne (targi) - 3 - liczba newsletterów 800	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z

	ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.		realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych		uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.
II poł. 2018	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- nakład gazety - 10 000 - ilość plakatów – 1 000 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczna udzielonych konsultacji - 100 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni	wydarzenia aktywizacyjne – festyn	- wydarzenie - 1 - ilość uczestników festynu - 1000	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy różnymi podmiotami

	środków dostępnych w LSR		liderzy, samorządowcy Rybacy i grupy defaworyzowane			Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia z uwzględnieniem rybaków oraz grup defaworyzowanych.
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	Kampania informacyjna i aktywizacja	- mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- informator o obszarze - kalendarz - gadżety reklamowe - wydarzenia promocyjne związane z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- kalendarz – 200 - ilość gadżetów 400 - informator o obszarze – 8000 - wydarzenia promocyjne (targi) - 1 - liczba newsletterów 800	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.
I poł. 2019	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe, warsztaty - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD,	- nakład gazety - 5 000 - ilość plakatów – 1000 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - liczba warsztatów 11 - liczba uczestników warsztatów- 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczna udzielonych konsultacji - 100 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych

				JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybaczy i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjna- rajd tematyczny wyjazd studyjny	- wydarzenie - 1 - ilość uczestników rajdu - 100 - wyjazd studyjny – 1 - ilość uczestników wyjazdu studyjnego – 50	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy zaangażowanymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	Kampania informacyjna i aktywizacyjna	- mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- wydarzenia promocyjne związane z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- wydarzenia promocyjne (targi) - 3 - liczba newsletterów 800	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybaczy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.
II poł. 2019	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych	- nakład gazety - 5 000 - ilość plakatów – 1000 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 100 - punkty konsultacyjne - 2 - liczna udzielonych konsultacji - 100	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD,

			wsparcie w ramach LSR	<ul style="list-style-type: none"> - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybacy i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjne – festyn	<ul style="list-style-type: none"> - wydarzenie - 1 - ilość uczestników festynu - 100 	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy zaangażowanymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach	Kampania informacyjna i aktywizacyjna	<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy 	<ul style="list-style-type: none"> - kalendarz - gadżety reklamowe - wydarzenia promocyjne związane z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych 	<ul style="list-style-type: none"> - ilość kalendarzy - 200 - wydarzenia promocyjne (targi) - 1 - liczba newsletterów - 1000 - ilość gadżetów -400 	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.

	wynikających z ich realizacji.					
I poł. 2020	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- nakład gazety - 5000 - ilość plakatów – 500 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 80 - punkty konsultacyjne - 2 - liczna udzielonych konsultacji - 70 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Imprezy, spotkania, wyjazdy studyjne,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybakcy i grupy defaworyzowane	wydarzenia aktywizacyjne – rajd tematyczny	- wydarzenie - 1 - ilość uczestników rajdu - 100	
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku	Kampania informacyjj	- mieszkańcy obszaru LGD,	- wydarzenia promocyjne związane z obszarem LSR	- wydarzenia promocyjne (targi) - 3	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru

	LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	na i aktywizacja	- wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych - katalog zrealizowanych projektów	- liczba newsletterów 600 - liczba wydanych katalogów 6000	Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.
II poł 2020	Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów.	Kampania informacyjna. szkolenia, warsztaty, konsultacje .	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności rybacy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	-gazeta informacyjna (kwartalnik) - plakaty o naborach -szkolenia sektorowe - informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD, portalach gminnych i społecznościowych - stałe punkty konsultacyjne - konsultacje i doradztwo świadczone przez pracowników biura (osobiście oraz via tel., skype, e-mail) - ogłoszenia na tablicach informacyjnych w, LGD, JST, PUP, OPS, OWES w zakresie działań skierowanych do grup defaworyzowanych	- nakład gazety - 5000 - ilość plakatów – 800 - liczba szkoleń – 11 - liczba uczestników szkoleń - 80 - punkty konsultacyjne - 2 - liczba udzielonych konsultacji - 70 - liczba ogłoszeń i informacji na stronach www i portalach społ. - 20 - liczba ogłoszeń na tablicach informacyjnych w JST, LGD, PUP, OPS, OWES - 20	- poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, - pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, - wzrost wiedzy beneficjentów w zakresie pisania wniosków i rozliczania projektów - rozpowszechnienie informacji o dalszej procedurze udzielania wsparcia. - poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru LGD nt. dostępnych środków wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem rybaków i grup defaworyzowanych.
jw.	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z	Imprezy, spotkania,	-członkowie LGD, mieszkańcy obszaru	wydarzenia aktywizacyjne – festyn	- wydarzenie - 1	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej,

	uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	wyjazdy studyjne,	LGD, przedsiębiorcy, NGO, lokalni liderzy, samorządowcy Rybacy i grupy defaworyzowane		- ilość uczestników festynu - 900	wymiana informacji pomiędzy zaangażowanymi podmiotami Sieciowanie przedstawicieli różnych sektorów i grup wsparcia
jw.	Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji.	Kampania informacyjna i aktywizacja	- mieszkańcy obszaru LGD, - wszyscy interesariusze realizowanych projektów, - potencjalni wnioskodawcy	- kalendarz - wydarzenia promocyjne związane z obszarem LSR - newsletter dla członków LGD i osób zainteresowanych	- ilość kalendarzy 300 - wydarzenia promocyjne (targi) - 3 - liczba newsletterów 1000	Wzrost rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców obszaru Wzrost wiedzy o możliwości ubiegania się o wsparcie wśród mieszkańców z uwzględnieniem wszystkich grup interesariuszy (JST, NGO, Przedsiębiorcy, Rybacy). Promocja obszaru LGD w regionie, województwie i Polsce.